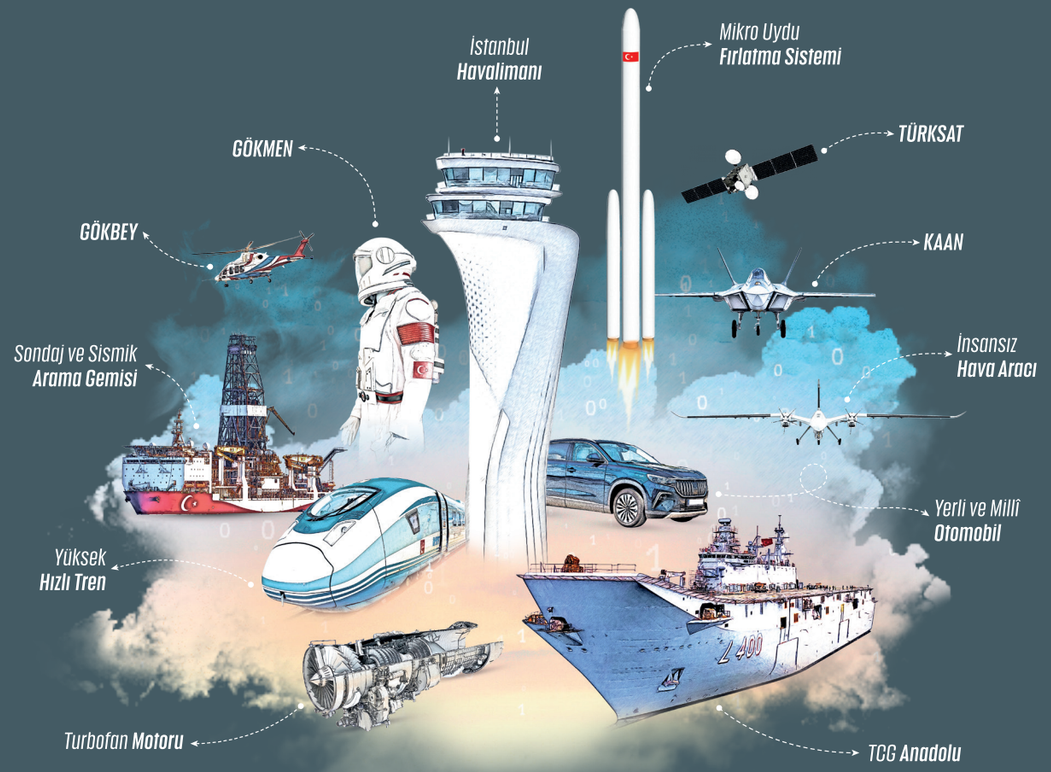
Bu kitaba sığmayan daha neler var!

eba
www.eba.gov.tr

Karekodu okut, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaş!

Teknoloji Yolculuğumuz

BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.

ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

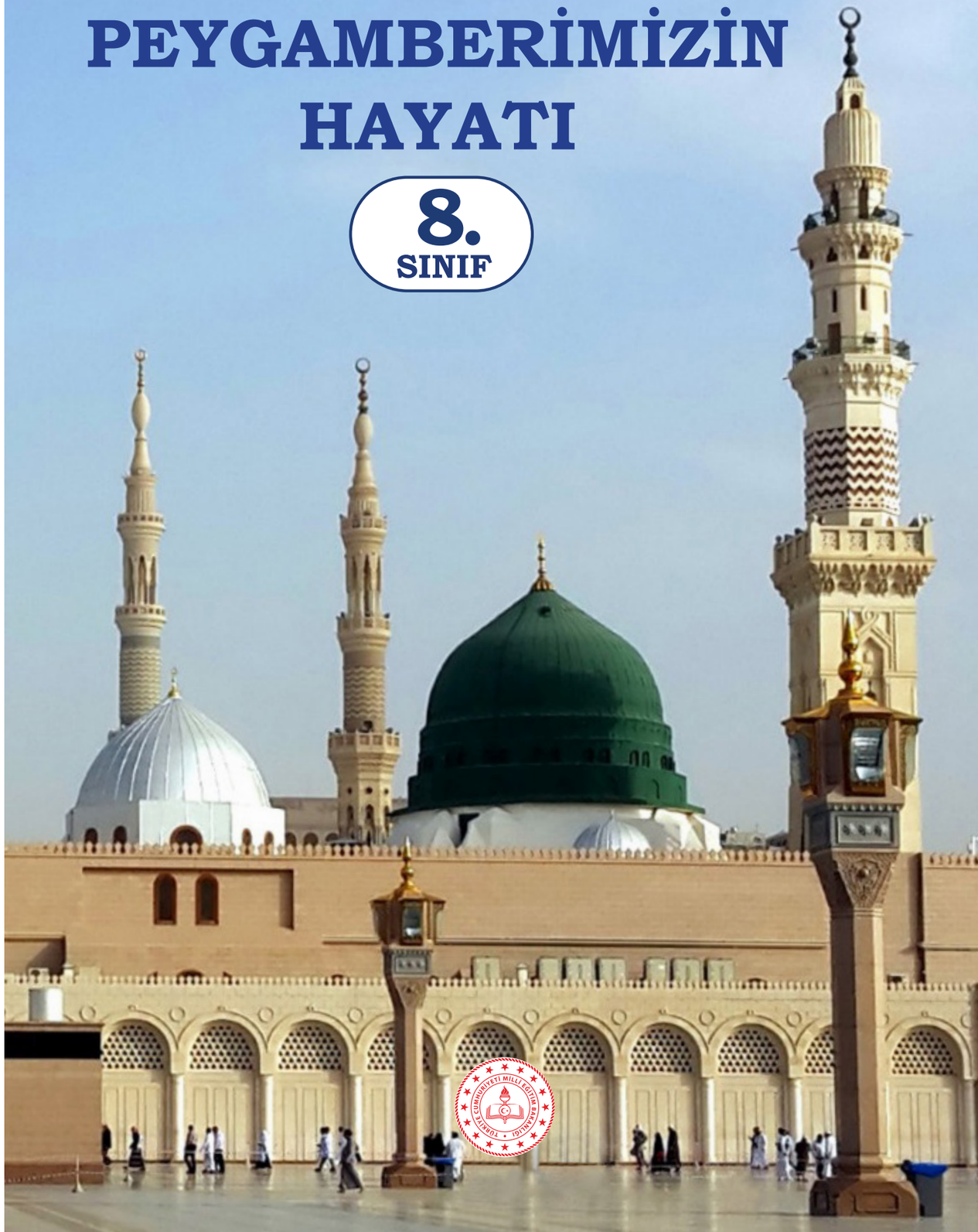
PEYGAMBERİMİZİN HAYATI

8. SINIF

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI | ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU | DERS KİTABI

PEYGAMBERİMİZİN HAYATI

8. SINIF

ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

PEYGAMBERİMİZİN HAYATI

8. SINIF
DERS KİTABI

YAZARLAR

Dilek TÜRK SOYDAŞ
Erol ÇAM
Esma ARSLAN PARLAK
Furkan ÖZÜDOĞRU
Ubeydullah TAŞ
Zehra EREZ

DEVLET KİTAPLARI

....., 2026

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları No ..... : 9236
Ders Kitapları Dizisi No..... : 1922

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

HAZIRLAYANLAR

EDİTÖR
Abdullah BEKTAŞ

DİL UZMANI
Gülsüm SİVRİ
Hilal ARSLAN KUTLU

GÖRSEL TASARIMCI
İzzettin Yılmaz BAŞKAR

ÇOKLU ORTAM TASARIMCISI
Abdullah TAŞKIRAN

PROGRAM GELİŞTİRME UZMANI
Hasan TOPAL

ÖLÇME - DEĞERLENDİRME UZMANI
İman DEMİRCİ

REHBERLİK UZMANI
Esra DEMİR

ISBN 978-975-11-7746-9

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 28/02/2023 tarih ve 118 sayılı Kurul kararı ile 2025-2026 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süre ile Ders Kitabı olarak kabul edilmiştir. Kurulca bu kitabın kabul edilmiş olması ders kitabından yayınevi ve yazarın sorumluluğunu kaldırmaz.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

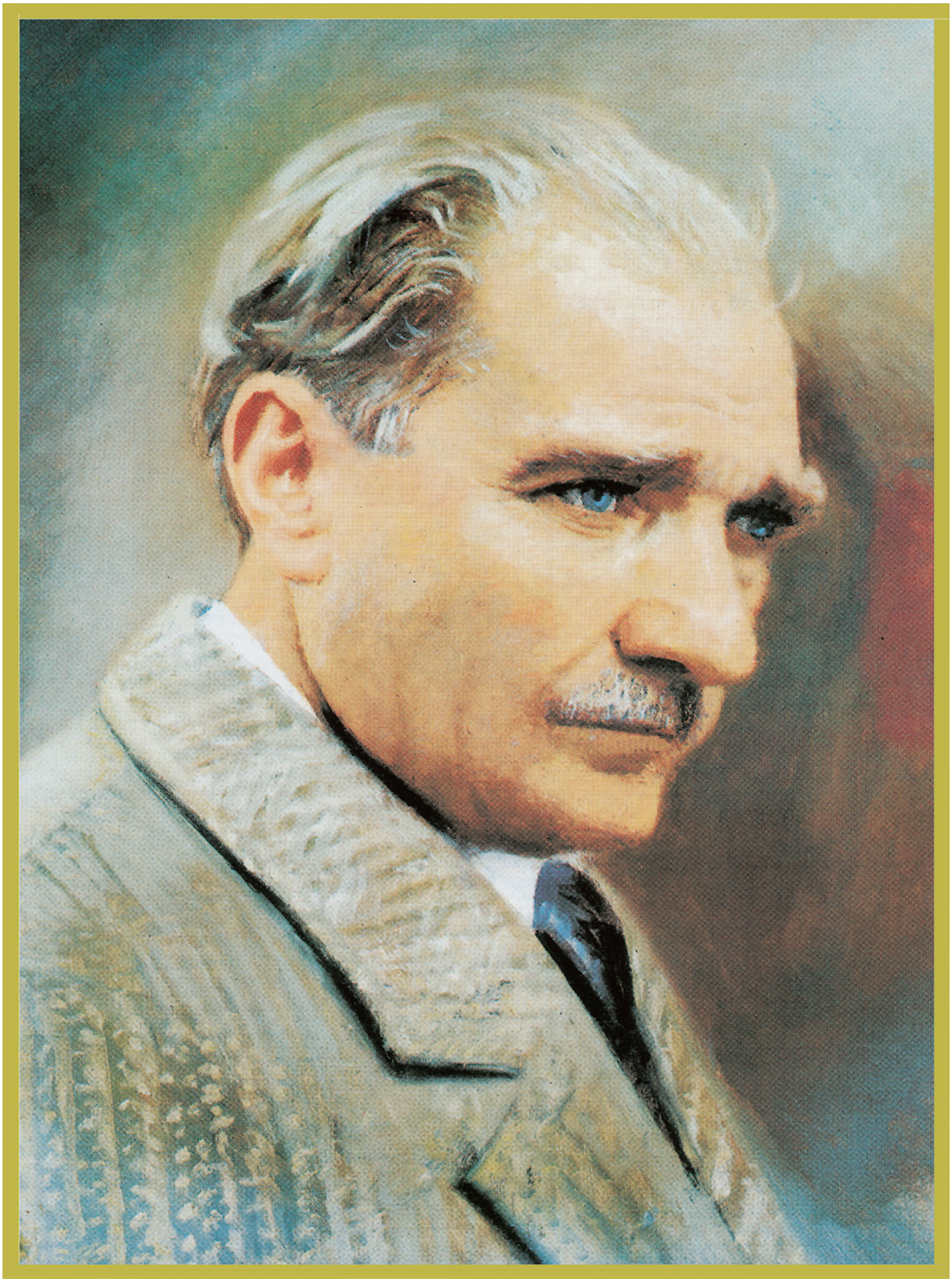
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

Organizasyon Şeması 8
Etkinlik Kutuları 9
Kısaltmalar 9

1. ÜNİTE Peygamberimizin Medine Yılları 11

1. Peygamberimizin Çocukluk ve Gençlik Yılları 12
2. Peygamberimizin Mekke Yılları ve Hicret 14
3. Peygamberimizin Medine Yılları 22
   3.1. Medine'de İslam Toplumunun Oluşumu 22
   3.2. Müşriklerle Mücadele 25
   3.3. Yahudi ve Hristiyanlarla İlişkiler 30
   3.4. Mekke'nin Fethi 34
   3.5. Peygamberimizin Haccı ve Veda Hutbesi 37
   3.6. Peygamberimizin Vefatı 39
4. Bir Hadis Öğreniyorum 40
1. Ünite Ölçme ve Değerlendirme 42

2. ÜNİTE Peygamberimizin Dindeki Konumu 47

1. Peygamberimizin Vahyi İnsanlığa Ulaştırması 48
2. Peygamberimizin Vahyi Açıklaması 52
3. Peygamberimizin Hüküm Koyması 55
4. Peygamberimizin Vahyi Yaşayarak Öğretmesi 57
5. Peygamberimizin İnsanı Kötülüklerden Arındırması 59
6. Bir Hadis Öğreniyorum 61
2. Ünite Ölçme ve Değerlendirme 63

3. ÜNİTE Peygamberimiz ve Sosyal Hayat 69

1. Adil Bir Yönetici Olarak Peygamberimiz 70
2. Sosyal Sorunların Çözümünde Peygamberimiz 74
3. Çalışma Hayatı ve Peygamberimiz 78
4. Çevre Bilinci ve Peygamberimiz 81
5. Bir Hadis Öğreniyorum 84
3. Ünite Ölçme ve Değerlendirme 86

4. ÜNİTE En Güzel Örnek Peygamberimiz 91

1. Peygamberimizin Hayatında Dünya ve Ahiret Dengesi 92
2. Peygamberimizin Hayatında İnfak ve Sadaka 94
3. Peygamberimizin Hayatında Sadelik 96
4. Peygamberimizin Affedici Olması 98
5. Bir Hadis Öğreniyorum 102
4. Ünite Ölçme ve Değerlendirme 103

5. ÜNİTE İslam Daveti ve Sahabe 109

1. İslam Davetinde Sahabenin Rolü 110
2. Âlim Sahabiler 111
3. Şehit Sahabiler 118
4. Bir Hadis Öğreniyorum 123
5. Ünite Ölçme ve Değerlendirme 124

SÖZLÜK 128
KAYNAKÇA 136
CEVAP ANAHTARI 138
GÖRSEL VE GENEL AĞ KAYNAKÇASI 138

ORGANİZASYON ŞEMASI

Ünite başlığı

Ünite adı

Neler öğreneceğiz?

Hazırlık soruları

Ünite e-içeriklerine yönlendiren karekod

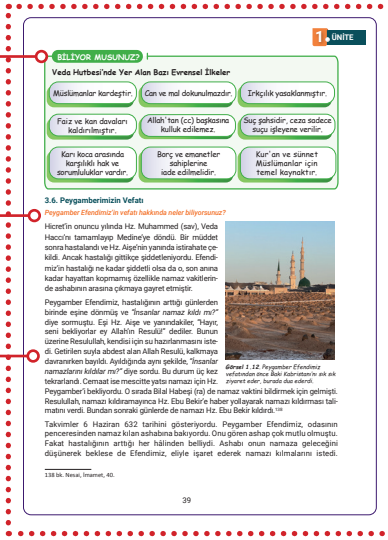

Ünite kapağı

Etkinlik kutusu

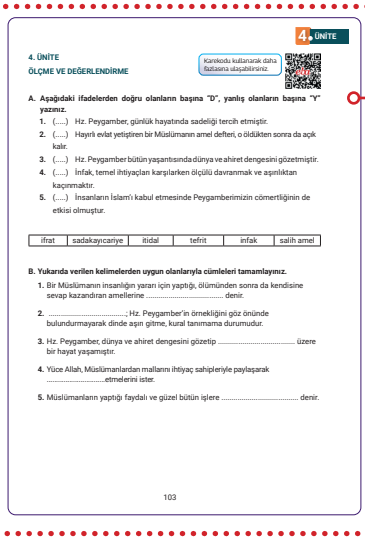
Motivasyon sorusu

Ünite metni

Ünite e-içeriklerine yönlendiren karekod

Değerlendirme soruları: (açık uçlu, çoktan seçmeli, boşluk doldurma, doğru/yanlış)

Sözlük
Kitabınızda geçen kavramların anlamlarına buradan kolayca ulaşabilirsiniz.

Kaynakça
Kitabınız hazırlanırken faydalanılan kaynakların listesine buradan ulaşabilirsiniz.

ETKİNLİK KUTULARI

LİSTELEYELİM
BULALIM
TARTIŞALIM
KONUŞALIM
OKUYALIM
EŞLEŞTİRELİM
DİKKAT EDELİM
BİLGİ KUTUSU
BİLİYOR MUSUNUZ?
YORUMLAYALIM
DEĞERLENDİRELİM
POSTER HAZIRLAYALIM
PAYLAŞALIM
YAZALIM
HATIRLAYALIM

Kitabınızda işlenen konunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacak çeşitli etkinlikler yer almaktadır.

Kitabınızda bulunan karekodları okutarak kitabınızın EBA'da bulunan ünitelerine ve işlenen konu ile ilgili materyallere ulaşabilirsiniz.

KISALTMALAR

as : aleyhisselam
bk. : bakınız
b.y. : basım yeri yok
C : cilt
cc : cellecelalüh
çev. : çeviren
DİB : Diyanet İşleri Başkanlığı
ed. : editör
haz. : hazırlayan
Hz. : Hazreti
MEB : Millî Eğitim Bakanlığı
ra : radıyallahüanh / radıyallahüanha
s. : sayfa
sav : Sallallahü aleyhi vesellem
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı
thk. : tahkik eden
vd. : ve diğerleri

1. ÜNİTE

Peygamberimizin Medine Yılları

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

1. Peygamberimizin Çocukluk ve Gençlik Yılları
2. Peygamberimizin Mekke Yılları ve Hicret
3. Peygamberimizin Medine Yılları
4. Müslümanların Kardeşliğiyle İlgili Bir Hadis

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. Uhuvvet, isar ve cihat kavramlarını sözlükten bularak anlamlarını defterinize yazınız.
2. İlk Müslümanların yaşadığı sıkıntılarla ilgili araştırma yapınız. Ulaştığınız bilgileri sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. Mekke ve Medine şehirlerinin Müslümanlar açısından önemini araştırınız. Araştırma sonuçlarını arkadaşlarınızla paylaşınız.
4. Hicretin önemini https://islamansiklopedisi.org.tr/hicret adresinden araştırınız. Ulaştığınız sonuçları defterinize not ediniz.
5. Veda Hutbesi'nin toplumsal hayata katkılarını araştırınız.

KAVRAMLAR

Cihat, uhuvvet, isar, Ehlikitap, Medine Vesikası, seriyye, gazve.

Ünite Bilgi Görseli Dosyası

Ünite PDF Dosyası

Ünite Özet Sunusu

1. PEYGAMBERİMİZİN ÇOCUKLUK VE GENÇLİK YILLARI

Peygamberimizin çocukluğu ve gençliği hakkında neler biliyorsunuz?

Hz. Muhammed (sav)*, 20 Nisan 571 yılı Rebiyülevvel ayının 12. gecesinde Mekke'de dünyaya geldi.[1] Babası Kureyş Kabilesi'nin Haşimoğulları soyundan Abdülmuttalib'in oğlu Abdullah, annesi aynı kabilenin Zühreoğulları soyundan Vehb'in kızı Hz. Amine'dir. Peygamberimiz dünyaya gelmeden önce babası Abdullah, ticaret için gittiği Suriye'den dönerken Yesrib'e[2] uğradı ve orada hastalanarak vefat etti.

HATIRLAYALIM

"Gerçek şu ki insanlar için yapılmış olan ilk ev, âlemlere bir hidayet ve bir bereket kaynağı olan Mekke'deki evdir." (Al-i İmran suresi, 96. ayet.)

Hz. İbrahim, oğlu Hz. İsmail'le beraber Yüce Allah'ın emri üzerine Kâbe'yi inşa etti. İnsanları hac için bu şehre davet etti. Mekke yavaş yavaş önemli bir şehir hâline gelmeye başladı. Zaman içinde Hz. İbrahim'in getirdiği hak din, yerini putperestliğe bıraktı. Milattan sonra altıncı asırda Mekke'de tevhit inancına sahip, putlara tapmayan çok az kişi kalmıştı. 571 yılında Yemen Hükümdarı Ebrehe, Kâbe'yi yıkmak üzere fillerin de bulunduğu büyük bir orduyla Mekke'ye geldi; Yüce Allah göndermiş olduğu ebabil kuşlarıyla bu orduyu helak etti.

(bk. Bakara suresi, 127-129. ayetler; bk. Hac suresi, 26-29. ayetler; bk. Fil suresi, 1-5. ayetler; bk. İbni Sad, et-Tabakat, C 1, s. 100-101.)

Sütanneye Verilmesi

Mekke'de yeni doğan çocukların sütanneye verilmesi geleneği vardı. Hz. Amine de oğlunu bu geleneğe uyarak Hevazin Kabilesi'nden Halime'ye emanet etti. Hz. Muhammed (sav), çocukluğunun ilk yıllarını sütannesi Halime, onun çocukları Abdullah, Üneyse ve Şeyma ile geçirdi. Hz. Muhammed (sav), dört yaşına kadar sütannesinin yanında kaldıktan sonra Mekke'ye döndü ve annesiyle beraber orada yaşamaya devam etti.[3]

Annesinin Vefatı

Hz. Muhammed (sav) altı yaşına gelince Hz. Amine, oğlunu yanına alarak akrabalarını ve eşi Abdullah'ın kabrini ziyaret etmek amacıyla Medine'ye gitti. Medine'de bir ay kadar kaldıktan sonra dönüşte Ebva'da hastalanıp vefat etti.[4] Daha doğmadan babasız kalan Hz. Muhammed (sav) altı yaşında da annesiz kalmıştı. Annesi vefat edince Mekke'ye götürülüp dedesi Abdülmuttalib'e teslim edildi. Abdülmuttalib, torununa çok değer verir, katıldığı meclislere onu da götürürdü. Peygamberimiz sekiz yaşındayken dedesi Abdülmuttalib de vefat etti.[5]

Abdülmuttalib'in ölümünden sonra onun vasiyeti üzerine Hz. Muhammed'in (sav) bakımını amcası Ebu Talib üstlendi. Ebu Talib, Hz. Muhammed'in (sav) iyi yetişmesi için büyük gayret sarf etti. Ebu Talib'in hanımı Fatıma da ona kendi çocuğu gibi ilgi gösterdi.

---

* sav: Sallallahü aleyhi vesellem. Peygamberimizin adı anıldığında söylenen "Allah (cc) ona salat ve selam eylesin." anlamındaki ifadedir.

1 bk. İbni Sad, et-Tabakat, C 1, s. 100-101.

2 Medine'nin Hicret'ten önceki ismi Yesrib idi.

3 bk. İbni Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 1, s. 373-377.

4 bk. Belazüri, Ensab, C 1, s. 94.

5 bk. İbni Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 1, s. 168-169.

Hz. Muhammed (sav), bir süre çobanlık yaparak hayat tecrübesi kazandı. Daha sonra amcası Ebu Talib'e yardımcı olmak amacıyla ticaret hayatına atıldı ve ilerleyen yıllarda da ticaretle meşgul olmaya devam etti.[6]

Gençlik Yılları ve Hz. Hatice ile Evlenmesi

Hz. Muhammed (sav), gençliğinde, Mekke'de faziletli insanların kurmuş olduğu Hilfülfudul'e (Erdemliler Birliği) katıldı. Bu birlik içinde yer alanlar, haksızlığa uğrayanları koruyacaklarına dair yemin etmişlerdi. Hz. Peygamber nübüvvetten sonra bu ittifaktan övgüyle bahsetmiştir.[7] O, peygamberliğinden önce Mekke'de dürüstlüğü ve güvenilirliği ile tanınmıştır. Bu sebeple kendisine Muhammedülemin (Güvenilir Muhammed) denmiştir.[8]

Varlıklı ve saygın bir hanım olan Hz. Hatice, tavsiye üzerine Hz. Muhammed'e (sav) birlikte ticaret yapmayı teklif etti. Aralarında yapılan anlaşmadan sonra Hz. Muhammed (sav), Hz. Hatice'nin yardımcısı Meysere ile Suriye'ye gitti ve kârlı bir ticaretin ardından Mekke'ye döndü. Hz. Hatice, Hz. Muhammed'i (sav) tanıdıkça onun dürüstlüğüne ve şahsiyetine hayran kaldı. Bir tanıdık aracılığıyla ona evlilik teklifinde bulundu. Kısa bir süre sonra Hz. Muhammed (sav) ile Hz. Hatice evlendiler. Bu evlilikten Kasım, Abdullah, Zeynep, Rukiyye, Ümmü Gülsüm ve Fatıma isimlerinde altı çocukları oldu.[9]

Kâbe'nin güneydoğu köşesine yerleştirilen, yerden yaklaşık 1,5 metre yükseklikte Hacerülesved bulunur. Hacerülesved, Arapça'da "siyah taş" anlamına gelir. Yaklaşık 30 cm çapında ve yumurta biçiminde olan bu taşın, renginden dolayı bu isimle anıldığı anlaşılmaktadır. Hacerülesved, Hz. İbrahim'den beri devam eden hac ve tavaf ibadetinin önemli unsurlarından biridir. İslamiyet'ten önce de Araplar Hacerülesved'e büyük değer vermiş ve onu Kâbe'nin kutsiyetinin bir simgesi olarak kabul etmişlerdir.[10] Hz. Muhammed (sav) otuzlu yaşlarındayken Kâbe, yangın ve sel felaketlerinde zarar gördü ve yeniden inşa edildi. Kâbe'nin yapımı tamamlanınca Hacerülesved'i yerine koyma konusunda anlaşmazlık çıktı. Her kabile Hacerülesved'i yerine koyma şerefinin kendisine ait olmasını istiyordu. Bu durum bir çatışmaya yol açmak üzereydi. Kureyş Kabilesi'nin ileri gelenlerinden biri, kavgayı sonlandırmak amacıyla Kâbe'nin bulunduğu alana gelen ilk kimsenin vereceği karara uyulması yönünde bir öneride bulundu. İlk gelen, Hz. Muhammed (sav) oldu. Onun adil davranacağını bildikleri için bu duruma sevindiler ve ondan bu konuda hakemlik yapmasını istediler. Hz. Muhammed (sav); Hacerülesved'i bir örtü içine koydu, kabile reislerinden örtüyü farklı uçlarından tutarak taşımalarını istedi. En sonunda taşı kendi elleriyle yerine yerleştirdi. Bu adil ve hikmetli çözümüyle kabileler arasında ortaya çıkabilecek bir çatışmayı engellemiş oldu.[11]

Hz. Muhammed'in (sav) peygamberliğinden önceki dönemde Hz. İbrahim'in tebliğ ettiği tevhit inancını sürdüren ve Allah'ın (cc) varlığı ile birliğine inanan kimselere hanif ismi verilirdi.[12] Hz. Muhammed (sav) de bu haniflerden biri olarak toplumdaki putperestlikten daima uzak dururdu. Bazı zamanlarda Nur Dağı'ndaki Hira Mağarası'nda inzivaya çekilir ve tefekküre dalardı.

6 bk. Buhari, "İcare", 2; bk. Ahmed bin Hanbel, Müsned, III, 425.
7 bk. Ahmed bin Hanbel, Müsned, I, 191.
8 bk. İbni Sad, et-Tabakat, C 1, s. 121, 156.
9 bk. İbni Sad, et-Tabakat, C 1, s. 129-133.
10 bk. Salim Öğüt,"Hacerülesved", TDV İslam Ansiklopedisi, C 14, s. 433.
11 bk. İbni Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 2, s. 18-19.
12 bk. Şaban Kuzgun, "Hanîf", TDV İslam Ansiklopedisi, C 16, s. 33.

2. PEYGAMBERİMİZİN MEKKE YILLARI VE HİCRET

Sizce Hz. Muhammed'in (sav) peygamberliğinin ilk yıllarında yaşadığı zorluklar neler olmuştur?

Bu karekodla Peygamberimizin Mekke Dönemi'yle ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

610 yılının Ramazan ayında Hz. Muhammed (sav) Hira'da bulunduğu bir gece, Yüce Allah tarafından Cebrail (as)* aracılığıyla Alak suresinin ilk beş ayeti ona vahyedildi.[13]

OKUYALIM

اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ﴿١﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ﴿٢﴾
اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْاَكْرَمُ ﴿٣﴾ اَلَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ﴿٤﴾
عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٥﴾

"Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı alaktan yarattı. Oku! Senin Rabbin en cömert olandır. O, kalemle yazmayı öğretendir, insana bilmediğini öğretendir."

(Alak suresi, 1-5. ayetler.)

Bu olay üzerine heyecanlanıp endişeye kapılan Hz. Muhammed (sav), oradan ayrılarak evine gitti. Başından geçenleri eşi Hz. Hatice'ye anlattı. Hz. Hatice, Allah'ın (cc)** kendisini utandırmayacağını çünkü onun yakınlarını gözettiğini, her zaman doğru konuştuğunu, dürüst bir insan olduğunu, yoksullara yardım ettiğini ve misafirlerini güzelce ağırladığını söyleyerek tesellide bulundu. Ardından Hz. Muhammed'i (sav) dinler konusunda bilgisi bulunan amcasının oğlu Varaka bin Nevfel'e götürdü. Varaka, ona gelen meleğin bütün peygamberlere vahiy getiren melek olduğunu söyledi.[14]

İlk vahiyden bir müddet sonra Cebrail (as), Hz. Peygamber'e gelerek ona Yüce Allah tarafından vahyedilen şu ayetleri okudu: **"Ey örtüsüne bürünen (Peygamber)! Kalk ve (insanları) uyar. Sadece Rabbini büyük tanı. Elbiseni tertemiz tut. Kötü şeyleri terk et. Yaptığın iyiliği çok görerek başa kakma. Rabbinin rızasına ermek için sabret."**[15]

BİLGİ KUTUSU

Cahiliye; Arapların İslam'dan önceki dinî ve sosyal hayat anlayışlarını, genel olarak da kişilerin ve toplumların günah ve isyanlarını ifade eden bir terimdir. Cahiliye Dönemi; güçlü olanın güçsüzü ezdiği, kabilecilik yüzünden kanlı savaşların yapıldığı, köleliğin olduğu, kadınların ve kız çocuklarının değer görmediği, taştan ve tahtadan putlara tapınıldığı bir dönemi ifade eder.

(bk. Mustafa Fayda, 'Cahiliye', TDV İslam Ansiklopedisi, C 7, s. 17.)

* as: Aleyhisselam. Peygamberlerin ve Cebrail gibi meleklerin adı anıldığında söylenen "Allah'ın (cc) selamı onun üzerine olsun." anlamındaki ifadedir.

13 bk. Buhari, Bedü'l-Vahy, 1.

** cc: Cellecelalüh. Allah (cc) lafzının geçtiği yerde "azameti yüce ve ulu olan" anlamında kullanılan bir övgü ifadesidir.

14 bk. Buhari, Bedü'l-Vahy, 1.

15 Müddessir suresi, 1-7. ayetler.

Görsel 1.2. *Hira Mağarası'dan bir görünüm*

Hz. Peygamber, insanları uyarma emrini aldığı andan itibaren önce yakın çevresindeki insanları İslam'a davet etmeye başladı. Davetine icabet edenler ilk başta en yakınları olmuştu.

İslam'ın çağrısı Mekke'de yankılanmaya başlamıştı ancak Mekkelilere bire bir tebliği Peygamber Efendimiz gizli ve tedbirli bir şekilde yürütüyordu. Hz. Peygamber ve Müslümanlar, Safa Tepesi'nin yakınında bulunan Erkam bin Ebülerkam (ra)* evinde toplanıyorlardı. Peygamberimiz; vahyedilen Kur'an ayetlerini bu evde Müslümanlara okuyor, açıklıyor ve onlara İslam'ı öğretiyordu.[16]

HATIRLAYALIM

İlk Dört Müslüman
- Hz. Hatice
- Hz. Ali
- Hz. Ebu Bekir
- Hz. Zeyd bin Harise

Üç yıllık gizli tebliğ döneminin sonunda açıktan davet yapması emredilince Hz. Peygamber, tüm Mekkelileri İslam'a davet etmeye başladı. Kureyşli müşrikler, Resulullah'ın İslam'a davetine önceleri pek karşı çıkmamışlardı. Ancak Peygamberimiz, Allah'tan (cc) başka hiçbir ilahın olmadığı ve putlara tapmanın sapkınlık olduğuyla ilgili ayetleri[17] tebliğ edince bunu büyük bir tehlike olarak gördüler. Mekke'nin ileri gelenleri, putperestliğin ortadan kalkması hâlinde Arap kabileleri arasındaki itibarlarının sarsılacağından ve ticari menfaatlerinin zarar göreceğinden endişe ediyorlardı. İslam davetini engellemek için Müslümanlara baskı yapmaya başladılar. Mekkelilerin çoğu bu baskı nedeniyle Hz. Muhammed'den (sav) uzak duruyordu. Bu durum, Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde dile getirilmektedir: **"Onlar, 'Sizinle doğru yolu tutarsak kendi yurdumuzdan koparılıp çıkarılırız.' dediler. Biz; onları tarafımızdan bir rızık olarak her türlü meyve ve mahsullerin kendisinde toplandığı, saygın ve güvenlikli bir yere yerleştirmedik mi? Fakat onların çoğu bilmezler."**[18]

* ra: "Radıyallahüanh." ifadesinin kısaltılmış şeklidir. Hanım sahabiler için "Radıyallahüanha." ifadesi kullanılır. Bu ifade "Allah (cc) ondan razı olsun." anlamına gelir.

16 bk. İbni Sad, et-Tabakat, C 3, s. 242-243.

17 bk. Yunus suresi, 18. ayet; bk. Enbiya suresi, 98-99. ayetler; bk. Furkan suresi, 55. ayet; bk. Ankebut suresi, 17. ayet.

18 Kasas suresi, 57. ayet.

Kureyşliler atalarından kalan batıl geleneklerine körü körüne sahip çıkıyorlardı. Mekke toplumunda putperestliğin yanında içki, kumar, zina, kabilecilik, kölelik, güçlü olanların güçsüzleri sömürmesi, kadınlara ve kız çocuklarına kötü muamele gibi davranışlar yaygın durumdaydı. İslam; bu davranışları yanlış olarak niteliyor, insanlar arasında üstünlüğün ancak Allah'tan (cc) gereği gibi sakınmakta olduğunu bildiriyordu.[19]

HATIRLAYALIM

Takva

- Bilinçli davranma; uyanıklık, dikkatli olma, sakınma, korunma, korkma, endişelenme, kaygılanma.
- Allah'ı (c.c) görüyormuşçasına bir bilinç içerisinde farzları, vacipleri hakkıyla yerine getirme; Allah'ın (c.c) hoşnutluğunu kazanmak amacıyla nafileleri çokça yapma; sünnete uyma.

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 349.)

Hz. Peygamber'e iman edenlerin sayısının arttığını gören Kureyşliler, Müslümanları önce küçümsediler ve onlarla alay ettiler. Sonrasında ise güçsüz buldukları Müslümanlara şiddet uygulamaya ve işkence etmeye başladılar. Bir yandan da Hz. Muhammed'i (sav) kimsenin dinlememesi için onun mecnun, kâhin ve şair olduğu iftirasını yaydılar. Kur'an-ı Kerim bu durumu şu ayetlerle bildirmiştir: **"(Ey Muhammed!) O hâlde sen öğüt ver. Rabbinin nimeti sayesinde sen ne bir kâhinsin ne de bir mecnun. Yoksa onlar 'O bir şairdir, onun zamanın felaketlerine uğramasını bekliyoruz.' mu diyorlar? Onlara de ki 'Bekleyin. Ben de sizinle bekleyenlerdenim.'"**[20]

Habeşistan'a Hicret (615-616)

İslamiyet Mekke'de yayıldıkça müşriklerin Müslümanlara karşı tavrı daha da sertleşiyordu. Ashabına yapılan zulüm ve işkenceleri gören Peygamberimiz, bazı Müslümanların Habeşistan'a hicret etmelerine izin verdi. Aralarında Hz. Osman ve eşi Hz. Rukiyye'nin de bulunduğu on bir erkekle dört kadından oluşan kafile, 615 yılında Habeşistan'a hicret etti. Müslümanların Habeşistan'da iyi karşılandığı bilgisi Mekke'ye ulaşınca bir yıl sonra 108 kişiden oluşan ikinci bir kafile, Cafer bin Ebu Talib (ra) öncülüğünde Habeşistan'a göç etti. Kureyşliler hicret edenlerin geri verilmesi için Habeşistan'a bir heyet gönderdilerse de Habeş kralı, Müslümanları onlara teslim etmedi.[21]

Ekonomik ve Sosyal Boykot (616-619)

Bu süreçte Mekke'nin önde gelen isimlerinden Hz. Hamza ile Hz. Ömer Müslüman oldular. Kureyşliler, onların İslamiyet'i benimsemesiyle güç kazanan Müslümanlara baskıyı daha da artırdılar. Hz. Peygamber'i himaye eden Haşimoğulları ve Muttaliboğulları ile aralarındaki hukuka uymayacaklarını söyleyip bu iki kabileyi düşman ilan ettiler. Onlarla konuşmayı ve alışveriş yapmayı yasakladılar hatta boykotun bu şartlarını bir kâğıda yazıp Kâbe'nin duvarına astılar. Bütün Müslümanlar ve onlara destek olan Haşimoğulları ile Muttaliboğulları, 616 yılından itibaren üç yıl boyunca büyük zorluklar içerisinde yaşadı.[22] Sahip olduklarını yoksullarla paylaşan Hz. Hatice ile Ebu Talib'in servetleri bu sıkıntılı günlerde tükendi. Hz. Peygamber ve Müslümanlar açlık, susuzluk ve çeşitli hastalıklara sabırla katlandılar. Bu ağır boykota rağmen yollarından dönmediler. 619 yılında vicdan sahibi bazı Kureyşlilerin de devreye girmesiyle boykot sona erdi.[23]

19 bk. Hucurat suresi, 13. ayet.
20 Tur suresi, 29-31. ayetler.
21 bk. Ahmed bin Hanbel, Müsned, I, 202.
22 bk. Buhari, Hibe, 1; bk. Müslim, Züht, 34; bk. Tirmizi, Sıfatü'l-Kıyame, 34.
23 bk. İbni Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 1, s. 373-377.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Kureyşliler, Hz. Muhammed'in (sav) İslam'a davet faaliyetlerine engel olması için amcası Ebu Talib ile görüştüler. Bu durumu yeğenine açan Ebu Talib'e Hz. Peygamber şöyle cevap verdi: "Sağ elime güneşi, sol elime ayı verseler yolumdan asla dönmeyeceğim. Allah bu dini üstün kılıncaya kadar mücadele edeceğim veya bu uğurda öleceğim."

(bk. İbni Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 1, s. 266.)

Hüzün Yılı (620)

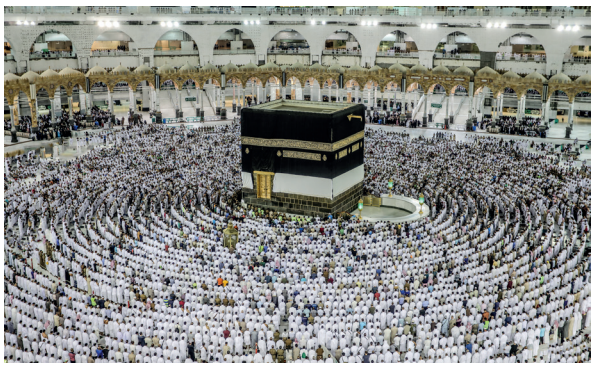
Nübüvvetin onuncu yılında Peygamberimizi sekiz yaşından beri himaye eden amcası Ebu Talib, ardından da kendisine bütün zor zamanlarında destek olan eşi Hz. Hatice vefat etti. Aynı yıl içinde eşini ve amcasını kaybeden Peygamberimizin çok üzülmesi nedeniyle bu yıla "Hüzün Yılı" ismi verilmiştir.[24]

Taif Olayı (620)

Mekkeli müşriklerin uyguladıkları baskı ve şiddet her geçen gün artınca Peygamber Efendimiz, İslam davetini farklı şehirlerde yayabilmek düşüncesiyle Mekke dışına yöneldi. Yanına Zeyd bin Harise'yi (ra) alarak Sakif Kabilesi'nin yaşadığı Taif'e gitti ve kabilenin ileri gelenlerini İslam'a davet etti. Mekkeli müşriklerle akrabalık ve ticaret bağları bulunan Taifliler, Peygamberimizin çağrısını dinlemedikleri gibi onu ve Hz. Zeyd'i taşladılar. Peygamber Efendimiz ve Hz. Zeyd, kanlar içerisinde Taif'i terk etmek zorunda kaldı.[25] Bu, Peygamberimizin yaşadığı en zor günlerden biriydi.

İsra ve Miraç (620)

Sözlükte "gece yürüyüşü" anlamına gelen "isra", Hz. Peygamber'in, hicretten bir buçuk sene önce, Mekke'deki Mescid-i Haram'dan Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya Allah'ın (cc) izniyle götürülmesidir.[26] "Göğe çıkma, yükselme" gibi anlamlara gelen miraç ise Hz. Peygamber'in Mescid-i Aksa'dan göğe yükseltilmesidir.[27] Bu olay, Hüzün Yılı'nda gerçekleşmiştir. İsra ve Miraç mucizeleri, son dönemlerde yaşadığı sıkıntılara karşılık Peygamberimizin teselli bulmasını sağlamıştır. Bakara suresinin son iki ayetinin hediye edildiği Miraç Gecesi'nde beş vakit namaz da Müslümanlara farz kılınmıştır.

Görsel 1.3. *Kâbe'nin de içinde bulunduğu Mescidiharam'dan bir görünüm*

Görsel 1.4. *Kudüs'te bulunan Mescid-i Aksa'dan bir görünüm*

24 bk. İbni Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 2, s. 263-264.
25 bk. Buhari, Bedü'l-Halk, 7.
26 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 178.
27 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 240.

Akabe Biatleri (621-622)

Hz. Peygamber, farklı bölgelerden dinî ve ticari sebeplerle Mekke'ye gelenleri İslam'a davet ediyordu. Nübüvvetin on birinci yılı (620) hac mevsiminde, Medine'den gelen Hazrec Kabilesi'ne mensup altı kişilik bir gruba İslam'ı tebliğ etti. Onlar da Peygamberimizin bu çağrısına uyarak Müslüman oldular ve bir yıl sonra tekrar Akabe'de Peygamberimizle buluşma sözü verdiler. İslam'la şereflenen on Hazrecli, iki Evsli olmak üzere on iki kişi ertesi yıl (621) Peygamberimizle gizlice Akabe denilen bölgede buluştular ve ona biat ettiler. Biat, sözlükte "söz verme amacıyla el sıkma, birinin hâkimiyetini kabul etme ve emirlerine bağlılığını bildirme" anlamlarına gelir. Hz. Peygamber, bir iş konusunda sahabilerden söz almak istediğinde onlarla el sıkışarak itaat ve bağlılık sözü alırdı.[28] Birinci Akabe Biati ismi verilen bu buluşmada Medineliler aşağıdaki hususlarda Peygamberimize söz vererek kendisine biat ettiler:

- Allah'a (cc) ortak koşmamak
- Hz. Peygamber'in emirlerine uymak
- Hırsızlık yapmamak
- Zina etmemek
- Fakirlik korkusuyla kız çocuklarının canına kıymamak
- Kimseye iftira atmamak[29]

Hz. Peygamber, Akabe Biati'nden sonra Medine halkına İslam'ı öğretmesi ve namaz kıldırması için Musab bin Umeyr'i (ra) görevlendirdi. Musab (ra) ve Müslüman olan az sayıda Medinelinin bir yıl içinde yaptığı tebliğ çalışmaları neticesinde Medine'de birçok kimse Müslüman oldu. Bundan bir yıl sonra ikisi kadın, yetmiş beş Medineli Müslüman Mekke'ye geldi. Akabe'de Allah Resulü ile gizlice buluştu. Peygamber Efendimiz, İkinci Akabe Biati denilen bu buluşmada kendisini şehirlerine davet eden Medinelilerden şu konularda söz aldı:

- Hz. Peygamber'i kendi canlarını, çocuklarını, kadınlarını ve mallarını koruduklari gibi korumak
- Her şart ve ortamda Hz. Peygamber'e itaat etmek
- Hz. Peygamber'e bollukta ve darlıkta, ellerinden geldiğince mali destekte bulunmak
- Çevrelerinde iyiliği emredip kötülüğü önlemeye çalışmak
- Hiç kimseden çekinmeden hak üzere bir yaşam sürmek[30]

28 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 40.
29 bk. Buhari, Ahkam, 49.
30 bk. Ahmed bin Hanbel, Müsned, III, 322.

Medine'ye Hicret (622)

Allah Resulü, İkinci Akabe Biati'nde Medinelilerden kendisini ve Müslümanları koruyacakları sözünü aldıktan sonra Mekkeli Müslümanlara Medine'ye hicret için izin verdi. Kısa bir süre içinde ashabın büyük kısmı, sahip oldukları şeyleri Mekke'de bırakarak zorlu bir yolculukla Medine'ye hicret etmeye başladı. Müşrikler, Hz. Muhammed'in (sav) de Medine'ye gideceği ve kendilerine karşı tehlike oluşturacağı endişesine kapılarak müşriklerin meclisi olan Darünnedve'de toplandılar. Ebu Cehil'in teklifiyle Peygamberimizi öldürmeye karar verdiler. Suikast için her kabileden güçlü birini seçtiler. Böylelikle Peygamberimiz öldürüldüğünde kabilesi kan davası güdemeyecekti. Suikast teşebbüsünden haberdar olan Hz. Peygamber, müşrikler farkına varmadan evden ayrıldı.

Hz. Muhammed (sav) Mekke'den ayrılmadan önce güvenilirliğinden dolayı kendisine teslim edilen emanetleri sahiplerine ulaştırmak üzere Hz. Ali'yi görevlendirdi. Hz. Ebu Bekir'le birlikte gece vakti Mekke'den ayrıldı.[31] Müşrikleri şaşırtmak amacıyla Medine'ye giden yolun ters istikametinde bulunan Sevr Dağı'ndaki mağaraya saklandılar. Müşrikler, onların izlerini takip ederek Sevr Mağarası'nın önüne kadar geldiler fakat onları bulamayarak döndüler.[32]

"Siz peygambere yardımcı olmasanız da önemli değil. Nitekim inkârcılar onu, iki kişiden biri olarak yurdundan çıkardıklarında Allah ona yardım etmişti. Hani onlar mağaradaydılar, arkadaşına 'Tasalanma! Allah bizimle beraberdir.' diyordu. Derken Allah ona kendi katından bir güven duygusu indirdi, sizin göremediğiniz askerlerle onu destekledi ve inkârcıların sözünü değersiz hâle getirdi. Allah'ın sözü ise en yücedir. Çünkü Allah mutlak galiptir, hikmet sahibidir."

(Tevbe suresi, 40. ayet.)

Görsel 1.5. *Hz. Peygamber'in ve Hz. Ebu Bekir'in Medine'ye hicretleri sırasında sığındıkları Sevr Mağarası'ndan bir görünüm*

Peygamber Efendimiz ve Hz. Ebu Bekir, üç gün sonra kılavuzlarının getirdiği develere binerek Medine'ye doğru yola çıktı. Mekke-Medine arasındaki 450 km'lik yolu çöl sıcağında sekiz günlük bir yolculukla aşarak Medine'ye bir saatlik mesafede bulunan Kuba'ya ulaştılar. Peygamberimiz, Mekke'den gelecek olan Hz. Ali'yi ve diğer muhacirleri beklemek üzere birkaç gün kaldığı bu köyde bir mescit yaptırdı. Bu mescide Kuba Mescidi ismi verilmiştir.[33]

31 bk. Buhari, Libas, 16.
32 bk. Buhari, Fedailü Ashabi'n-Nebi, 2.
33 bk. Taberani, el-Mucemü'l-Kebir, XXIV, 318; bk. İbni Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 3, s. 22; bk. İbni Sad, et-Tabakat, C 3, s. 22.

YORUMLAYALIM

"... Daha ilk günden takva temeli üzerine kurulan mescit ise namaz kılman için elbette daha uygundur. Burada gerçekten arınmak isteyen kimseler vardır. Allah da arınmaya çalışanları sever."

(Tevbe suresi, 108. ayet.)

Bu ayette geçen "takva üzerine kurulu mescit" ifadesi sizce ne demektir? Yorumlayınız.

Hz. Peygamber, Medine'ye hareket etti. İlk cuma namazını beraberindeki Müslümanlara yol üzerinde bulunan Ranuna Vadisi'nde kıldırdı.[34] 24 Eylül 622 Cuma günü Medine'ye ulaşan Peygamberimiz, orada büyük bir sevinç ve coşkuyla karşılandı.[35] Medineliler, onu evlerinde misafir etmek için âdeta birbirleriyle yarışıyordu. Peygamber Efendimiz, devesinin çöktüğü yere en yakın evde misafir olacağını söyledi. Böylece Peygamberimiz, Mescid-i Nebevi yapılana kadar yedi ay süreyle Ebu Eyyüb Ensari'nin (ra) evinde misafir oldu.[36]

BİLİYOR MUSUNUZ?

"Eyüpsultan" ilçemize ismini veren Ebu Eyyüb Ensari (ra), İslamiyet'in yayılması için ilerleyen yaşına rağmen İstanbul'a gelmişti. Peygamberimizi yedi ay evinde misafir eden Ebu Eyyüb Ensari'yi (ra) milletimiz de on dört asırdır bu topraklarda şerefle ve minnetle ağırlamaktadır. Eyüp Sultan Camii ve türbesi, ülkemizde en çok ziyaret edilen dinî mekânlardandır.

Hicret'in Sebepleri:

Allah Resulü ile Mekkeli Müslümanların yurtlarından çıkmalarının ve Medine'ye hicret etmelerinin bazı sebepleri şunlardır:

- Mekke'de Müslümanların uğradığı işkence, zulüm ve baskının artması,
- Medineli Müslümanların Peygamber Efendimiz'i şehirlerine davet etmesi,
- Hz. Peygamber'in, İslam'ı yaymak için merkez olabilecek bir yurt arayışı içinde bulunması ve Medine'nin de bu anlamda stratejik öneme sahip bir şehir olması.

34 bk. İbni Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 3, s. 22.
35 bk. Müslim, Züht, 75.
36 bk. İbni Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 3, s. 22-24.

Hicret'in Sonuçları:

Mekke'den Medine'ye yapılan hicret, İslam tarihinde çok önemli sonuçlar meydana getirmiştir. Bu sonuçlardan bazıları şunlardır:

- Müslümanların Mekke'de uğradığı zulüm ve işkenceler artık sona ermiştir.
- Müslümanlar, Medine'de özgürce yaşamaya başlamışlar; siyasi, sosyal ve ekonomik olarak belli bir güce kavuşmuşlardır.
- İslamiyet bölgede hızlı bir şekilde yayılmaya başlamıştır.
- Hicret, Hz. Ömer Dönemi'nde takvim başlangıcı olarak kabul edilmiştir.[37]

BİLGİ KUTUSU

Hicret: "Terk etmek, ayrılmak, ilgisini kesmek" gibi anlamlara gelir. Kişinin herhangi bir şeyden bedenen veya kalben ayrılıp uzaklaşması demektir. Genel anlamıyla gayrimüslim bir bölgeden İslam beldesi ya da İslam'ın özgürce yaşanacağı bir yere göç etmeyi, özel anlamıyla ise Hz. Peygamber ve Mekkeli Müslümanların Medine'ye göçünü ifade eder.

(bk. Ahmet Önkal, "Hicret", TDV İslam Ansiklopedisi, C 17, s. 458.)

Muhacir: "Hicret eden, göç eden" anlamına gelir. Mekkeli müşriklerin her türlü baskısından kurtulmak, dinlerini özgürce yaşamak amacıyla Mekke'den Medine'ye hicret eden Müslümanlara denir.

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 243.)

Ensar: "Yardım eden" anlamına gelir. Hz. Peygamber'e ve Mekke'den Medine'ye göç eden Müslümanlara kucak açıp onları misafir eden, onlara yardımcı olan ve sahip oldukları şeyleri onlarla paylaşan Medineli Müslümanlara denir.

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 76.)

YAZALIM

Hicret'in İslam tarihi açısından önemiyle ilgili düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

37 bk. Ahmet Önkal, "Hicret", TDV İslam Ansiklopedisi, C 17, s. 462.

3. PEYGAMBERİMİZİN MEDİNE YILLARI

Peygamber Efendimiz'in nübüvvet hayatı iki döneme ayrılmıştır. İlk vahyin geldiği 610 yılından Hicret'in gerçekleştiği 622 yılına kadar geçen süreye Mekke Dönemi, 622 yılından vefat ettiği 632 yılına kadar geçen süreye de Medine Dönemi denilmektedir. Müslümanların devletleşme sürecine girmeleri ve İslam'ın hızla yayılışı açısından Medine yılları büyük önem taşımaktadır.

Bu karekodla Peygamberimizin Medine Dönemi'yle ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

3.1. Medine'de İslam Toplumunun Oluşumu

Toplumda birlik ve beraberliği sağlayan unsurlar sizce nelerdir?

Hicret'ten sonra Medine'de gerçekleşen bazı önemli olaylar:

- Mescid-i Nebevi'nin inşası
- Muhacir ile ensarın kardeş ilan edilmesi
- Medine'deki müşrik ve Yahudilerle Medine Sözleşmesi'nin imzalanması
- Müslümanlar için Medine pazarının kurulması
- İlk ezanın okunması
- Seriyye ve gazvelerin yapılması
- Kıblenin değişmesi
- Çevre ülkelere İslam'a davet mektupları gönderilmesi

Mescid-i Nebevi'nin İnşası (622-623)

Peygamberimiz, Medine'de ilk olarak bir mescit yapmaya karar verdi. Mescid-i Nebevi'nin yapımında Peygamberimiz ve sahabiler canla başla çalıştı. Tamamlanması yedi ay süren Mescid-i Nebevi; namaz kılınmasının yanı sıra toplantı ve istişare yeri,[38] misafirhane,[39] mahkeme,[40] hastane,[41] askerî karargâh, elçilerin kabul edildiği yer ve ilim meclisi[42] olarak da kullanılmıştır. Mescidin bitişiğine Peygamberimizin ailesinin kalacağı bölümler de yapılmıştır.

Görsel 1.6. *Mescid-i Nebevi'nin günümüzden bir görünümü*

38 bk. Vakıdi, Megazi, I, 209-213.
39 bk. İbni Mace, Sıyam, 52.
40 bk. Buhari, Salat, 83.
41 bk. Buhari, Salat, 77.
42 bk. Buhari, İlim, 6.

İlk Ezan (622)

Görsel 1.7. Minarelerden günde beş vakit okunan ezan, müminleri namaza davet eder. (Sultanahmet Camii, İstanbul)

Mescidin inşası tamamlandığında namaz vaktinin duyurulması konusunda farklı öneriler ortaya atıldı. Çan veya boru çalma gibi öneriler diğer dinlerde de olduğu için kabul görmedi. Ashaptan Abdullah bin Zeyd (ra), Peygamberimize gelerek gördüğü bir rüyayı anlattı. Rüyasında kendisine insanları namaza çağırmak için belli sözler öğretilmişti. Hz. Peygamber, Abdullah bin Zeyd'den (ra) bu cümleleri Bilal Habeşi'ye (ra) öğretmesini istedi.[43] Bilal Habeşi (ra), Mescid-i Nebevi'nin üstüne çıkarak ezanı yüksek bir sesle okudu. Bilal Habeşî'nin (ra) okuduğu ezanı işiten Hz. Ömer, Peygamberimize aynı sözlerin rüyasında kendisine de öğretildiğini söylemiştir.[44]

Ashabısuffe (623)

Barınma ihtiyacı olan Müslümanlar için Mescid-i Nebevi'nin yanında, üzeri hurma dalları ile örtülü bir yer yapıldı. Buraya gölgelik anlamında "suffe", burada kalanlara ise "Ashabısuffe" adı verildi. Suffede, ilim tahsil etmek isteyen sahabiler yanında Medine'ye gelip barınacak yeri olmayan kimseler de kalırdı. Hz. Peygamber, suffede kalan sahabilerin yeme ve içme gibi ihtiyaçlarıyla yakından ilgilenirdi. Bazı sahabiler de Hz. Peygamber'in tavsiyesi üzerine Ashabısuffe'den olanları evlerine davet ederek onlarla yemeklerini paylaşırlardı.[45]

Suffede toplanan sahabiler daha çok Kur'an öğrenimiyle meşgul olurlardı. Hz. Peygamber; belli vakitlerde gelerek suffe ehline sohbetlerde bulunur[46], Medine dışına İslam'ı anlatmak için bir kimse göndereceği zaman da bunların arasından birini seçerdi. Ashabısuffe, zamanlarının çoğunu Peygamberimizle geçirdikleri için hadislerin diğer insanlara aktarılıp öğretilmesinde önemli bir görev üstlenmişlerdir.[47]

Muhacir-Ensar Kardeşliği (Muahat) (623)

Peygamberimiz, Medine'ye gelir gelmez bir yandan mescidin inşası ile uğraşırken bir yandan da toplumun inşası için adımlar atmaya başlamıştı. Bunun için muhacirlerin her birini ensardan bir Müslümanla kardeş ilan etti.[48] Peygamberimizin, Müslümanları bu şekilde birbirine kardeş kılmasına muahat denir.[49] Böylece bütün varlıklarını Mekke'de bırakıp gelen muhacirlerin maddi ve manevi ihtiyaçlarının karşılanması için büyük bir destek sağlanmış oldu.

43 bk. Ebu Davud, Salat, 27.
44 bk. Ebu Davud, Salat, 28.
45 bk. Müslim, Eşribe, 176.
46 bk. Buhari, İlim, 11.
47 bk. Hakim, Müstedrek, I, 153.
48 bk. Buhari, İtisam, 16.
49 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 242.

Medineli Müslümanlar, muhacirleri kardeş kabul edip ellerindeki imkânları onlarla paylaştılar. Bu sayede Peygamberimiz, kabile esasına bağlı olan kardeşlik anlayışının yerine din kardeşliği anlayışını tesis etmiştir. Aynı zamanda, muhacirleri dinî konularda ensara öğretici yaparak bir eğitim hareketi başlatmıştır. Bütün bu çabalar, her iki grubun kenetlenmiş bir şekilde müşrik, münafık ve Yahudi fitnelerine karşı birlikte hareket etmesini sağlamıştır. Ensarın, ticaret hayatında muhacirlerle iş birliği yapması, Müslümanları Medine'nin ekonomik hayatında söz sahibi kılmıştır. Çarşı pazarda İslam'ın ticari hayata getirdiği değerler uygulanmış ve Yahudilerin ensar üzerindeki ekonomik hâkimiyeti de kırılmaya başlamıştır.[50]

Ensar ve muhacirin birbirlerine gösterdikleri muhabbet ve yardımlaşma, uhuvvet ve isar kavramlarıyla ifade edilir. Kardeşlik anlamında kullanılan **uhuvvet** kavramı, aynı ana babadan dünyaya gelenler arasındaki kan bağını belirtir. Bununla birlikte aynı inanç, değer ve dünya görüşünü paylaşan kişi ya da gruplar arasındaki dayanışma ruhunu da ifade eder.[51] **İsar** ise "bir şeyi veya bir kimseyi diğerine üstün tutma, tercih etme" manasına gelir. Terim olarak isar; bir kimsenin, kendisi ihtiyaç içinde bulunsa bile sahip olduğu imkânları başkalarının ihtiyacını karşılamak üzere kullanması, başkasının yararı için fedakârlık yapmasıdır.[52]

Kıblenin Değişmesi (623)

Mekke Dönemi'nde ve Medine yıllarının başlarında Müslümanların kıblesi Kudüs'te bulunan Mescid-i Aksa idi. Peygamberimizin gönlü kıblenin Kâbe olması yönündeydi. Mekke'de namaz kılarken Kâbe'yi araya alır, Kudüs'e öyle yönelirdi.[53] Yüce Allah, elçisinin gönlünde arzuladığı şeyi nasip ettiğini şu ayetlerle dile getirdi: **"Biz senin yüzünü gökyüzüne çevirdiğini (vahiy beklediğini) görüyoruz. İşte şimdi, seni memnun olacağın bir kıbleye döndürüyoruz. Artık yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir. (Ey Müslümanlar!) Siz de nerede olursanız olun, (namazda) yüzlerinizi o tarafa çevirin..."**[54] Hz. Peygamber, sahabileri ile Selimeoğulları mescidinde öğle namazını kılarken bu ayet nazil oldu. Bunun üzerine Allah Resulü, yönünü Kâbe'ye çevirerek namazını tamamladı.[55] Hz. Peygamber'in, namazını iki ayrı kıbleye dönerek kıldığı bu mescit, Mescid-i Kıbleteyn (İki Kıbleli Mescit) adını almıştır. O günden itibaren Müslümanlar namazlarını Kâbe'ye yönelerek kılmaya başladılar.

Medine Sözleşmesi (623)

Bu sözleşme; Hz. Peygamber'in önderliğinde Hicret'ten kısa bir süre sonra Medine'de yaşayan Müslümanlar, Yahudiler ve müşrik Araplar arasında yapılmıştır. Allah Resulü, **Medine Vesikası** olarak da bilinen bu sözleşme ile muhacir ve ensarın tam bir dayanışma içinde olmasını, Medine'de taraflar arasında barış ortamının sağlanmasını ve dışarıya karşı birlikte hareket edilmesini amaçlamıştır.

50 bk. Hüseyin Algül, "Muâhât", TDV İslam Ansiklopedisi, C 30, s. 306-307.
51 bk. Mustafa Çağrıcı, "Kardeşlik", TDV İslam Ansiklopedisi C 24, s. 485.
52 bk. Mustafa Çağrıcı, "İsar", TDV İslam Ansiklopedisi C 22, s. 490.
53 bk. Ahmed bin Hanbel, Müsned, I, 325.
54 Bakara suresi, 144. ayet.
55 bk. Buhari, Salat, 32.

Medine Sözleşmesi ile aşağıdaki hususlar hedeflenmiştir:

- Mekkeli müşriklerle Medine'deki müşrik ve Yahudilerin Müslümanlara karşı muhtemel iş birliğinin önüne geçilmesi,
- Dışarıdan gelebilecek bir saldırı karşısında Medine'yi savunmada birlikteliğin sağlanması,
- Medine'de yaşayan dinî, siyasi ve etnik grupların iç işlerinde bağımsız, dış tehditlere karşı birlikte hareket etmesi,
- Din ve vicdan hürriyetinin; can, mal ve namus güvenliğinin hukuki güvence altına alınması[56]

Bu sözleşmenin kabul edilmesiyle Hz. Muhammed'in (sav), siyasi liderliği ve çıkabilecek anlaşmazlıklarda hakem olduğu teyit edilmiştir.[57]

Medine Pazarı (623)

Allah Resulü Medine'ye hicret ettiği dönemde ticari hayat Yahudilerin kontrolündeydi. Müslümanlar daha çok tarımla uğraşırdı. Peygamberimiz, Müslümanların ticari hayatta da güçlü olmaları için bir pazar yeri belirledi ve bütün Müslümanların bu pazardan alışveriş yapmalarını istedi.[58] Tüccarları çekmek ve daha uygun fiyata mal satışını temin etmek için pazar vergilerini kaldırdı. Bu pazar, Müslümanların İslami kurallar çerçevesinde ticaret yapabilmelerine imkân sağlamış ve ekonomik açıdan güçlenmelerine vesile olmuştur.

DEĞERLENDİRELİM

Peygamberimizin Hicret sonrası Medine'de yeni bir toplum inşası için yaptığı faaliyetleri değerlendiriniz. Değerlendirmenizin sonuçlarını aşağıdaki bölüme yazınız.

.....

.....

.....

.....

3.2. Müşriklerle Mücadele

Hz. Muhammed'in (sav) Mekkeli müşriklerle yaptığı savaşlar hakkında neler biliyorsunuz?

Allah'ın (cc) emirlerinden biri olan **cihat,** "dinî emirleri öğrenip ona göre yaşamak ve başkalarına öğretmek, iyiliği emredip kötülükten sakındırmaya çalışmak, İslam'ı tebliğ etmek, nefsin kötü isteklerine karşı mücadele vermek ve gerektiğinde din, vatan ve namus düşmanlarına karşı savaşmak" anlamlarına gelir.[59]

Bu karekodla müşriklerle mücadele ile ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

56 bk. İbni Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 2, s. 501-504.
57 bk. Mustafa Özkan, "Medine Vesikası", TDV İslam Ansiklopedisi, C Ek-2, s. 213.
58 bk. İbni Mace, Ticaret, 40.
59 bk. Ahmet Özel, "Cihad", TDV İslam Ansiklopedisi, C 7, s. 527.

Peygamber Efendimiz, Mekke'den Medine'ye hicret ettikten hemen sonra müşriklerle mücadelesine fiilî olarak da devam etmiştir. İslam tarihinde Hz. Peygamber'in müşriklerle yaptığı bu mücadelelere seriyye ve gazve adı verilmiştir. **Gazve,** sözlükte "akın, gaza, din uğruna yapılan savaş" anlamlarına gelir. Bununla birlikte asker sayısı ve yapılış maksadı fark etmeksizin Hz. Muhammed'in (sav) bizzat katıldığı seferlerin tamamına gazve denir.[60] Peygamberimizin bizzat katılmadığı, bir sahabi komutasında yapılan seferler ise **seriyye** olarak adlandırılır.[61] Hz. Muhammed (sav), İslam'ı insanlara tebliğ ederken karşılaştığı zorlukları bu seriyye ve gazvelerle ortadan kaldırmıştır. İslam toplumunun güvenliğini de yine bu seferlerle sağlamıştır.

Bedir Gazvesi (624)

Mekkeli müşriklere ait büyük bir ticaret kervanı, 624 yılında Ebu Süfyan idaresinde Suriye'den Mekke'ye doğru yola çıktı. Peygamber Efendimiz, bunu haber alınca ashabını topladı ve kervanı durdurmak üzere üç yüz on beş kişilik bir orduyla harekete geçti.[62]

Müşrikler, Müslümanların kervana yönelik bir sefer hazırladığını öğrenince yaklaşık bin kişilik bir ordu topladılar.[63] Kervanın başında bulunan Ebu Süfyan, Müslümanların kendilerine doğru geldiğini öğrenince kervanı farklı yollardan Mekke'ye götürdü. Kervan kurtulmuş olmasına rağmen Mekkeli müşrikler Müslümanlarla savaşmaya karar verdiler. İki ordu 624 yılı, Ramazan ayında, bir cuma günü karşı karşıya geldi.[64] Hz. Peygamber, çadırının içerisinde kıbleye yönelerek ellerini açtı ve Allah'a (cc) şöyle yalvardı: *"Allah'ım, senden ahdini ve vaadini (yerine getirmeni) diliyorum. Allah'ım, eğer (müminlerin yok olmasını) dilersen bugünden sonra sana ibadet edecek kimse kalmayacak!"*[65] Bir süre sonra **"Yakında o topluluk bozulacak, arkalarını dönüp kaçacaklar."**[66] ayetini okuyarak çadırından dışarı çıktı. Yüce Allah, Efendimiz'in bu yakarışına ilahi yardımıyla karşılık verdi. Bu durum Kur'an'da şöyle anlatılmaktadır: **"Hani Rabbinizden imdat istiyordunuz! O da 'Ben size birbiri ardınca gelecek bin melekle yardım göndereceğim!' diye cevap vermişti!"**[67]

OKUYALIM

وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللّٰهُ بِبَدْرٍ وَاَنْتُمْ اَذِلَّةٌ فَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢٣﴾

"Ant olsun ki Allah size, zayıf ve çaresiz iken Bedir'de de yardım etmişti. Allah'a isyandan sakının ki şükretmiş olasınız."

(Al-i İmran suresi, 123. ayet.)

60 bk. Hüseyin Algül, "Gazve", TDV İslam Ansiklopedisi, C 13, s. 488.
61 bk. Serdar Özdemir, "Seriyye", TDV İslam Ansiklopedisi, C 36, s. 565-566.
62 bk. İbni Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 3, s. 261.
63 bk. Vakıdi, Megazi, I, 39.
64 bk. Vakıdi, Megazi, I, 2.
65 bk. Buhari, Cihat, 89.
66 Kamer suresi, 45. ayet.
67 Enfal suresi, 9. ayet.

İki ordu birbirine hücum etti. Allah Resulü *"Haydi kalkın! Genişliği göklerle yeryüzü kadar olan cennete!"*[68] diyerek ashabını teşvik ediyordu. Sayıca az olmalarına rağmen Müslümanlar, Allah'ın (cc) yardımıyla zafere ulaştılar. Bedir'de müşriklerden yetmiş kişi öldürülmüş, yetmiş kişi de esir alınmıştı. Esirlerden bazıları fidye ödemeleri, bazıları da on Müslümana okuma yazma öğretmeleri karşılığında serbest bırakıldı.[69]

Bedir Gazvesi, İslam tarihi ve Müslümanlar açısından en önemli savaşlardan biridir. Bu zaferle Müslümanlar müşrikler karşısında üstünlük sağladılar. Bedir'e katılanlar Kur'an-ı Kerim'de övülmüştür.[70] Müslümanların henüz güçlü olmadığı bir dönemde savaşa çıkma cesaretini gösteren bu kahramanlar, "Ashabıbedir" olarak nitelendirilmiş ve tarih boyunca hayırla yâd edilmişlerdir.[71]

Uhud Gazvesi (625)

Bedir Gazvesi'nin üzerinden çok geçmemişti. Mekkeli müşrikler Bedir'de yaşadıkları yenilgiyi hazmedemiyorlardı. Bu yenilgi onlar için ağır kayıplarla sonuçlanmış, Ebu Cehil başta olmak üzere birçok müşrik Bedir'de öldürülmüştü. Müşrikler bu yenilginin intikamını almak istiyordu. Ebu Süfyan ve İkrime gibi Mekke'nin liderlerinden oluşan bir heyet, durumu değerlendirip Bedir'in intikamını almaya karar verdi.[72] Mekkeliler savaş için hazırlık yapmaya başladılar. Kur'an-ı Kerim'de onların bu hazırlıkları hakkında şöyle buyrulmuştur: **"Şüphesiz ki inkâr edenler mallarını, (insanları) Allah yolundan alıkoymak için harcıyorlar. Daha da harcayacaklar. Ama sonunda bu, onlara yürek acısı olacak ve en sonunda mağlup olacaklardır. Kâfirlikte ısrar edenler cehenneme toplanacaklardır."**[73]

Müşrikler üç bin kişilik bir ordu kurarak hazırlıklarını tamamladılar. Hz. Muhammed (sav), Mekkelilerin savaş hazırlığına karşı ne yapılması gerektiğini istişare etmek üzere ashabını topladı. Peygamber Efendimiz ve bazı sahabiler Medine'de kalıp savunma savaşı yapılması görüşündeydiler. Yaşı genç olanlar ve Bedir Gazvesi'ne katılamayan bazı sahabiler ise savunmada kalmak yerine meydan savaşı yapılmasını istediler. Allah Resulü, istişare neticesinde ağırlık kazanan meydan savaşı yapılması yönündeki görüşü kabul etti.[74] Bu kararın ardından Müslümanlardan yaklaşık bin kişilik bir ordu hazırlandı.[75]

Görsel 1.8 *Uhud Dağı'nın günümüzden bir görünümü*

68 bk. Müslim, İmare, 145.
69 bk. Müslim, Cihat, 58.
70 bk. Al-i İmran suresi, 174. ayet.
71 bk. Buhari, Megazi, 11.
72 bk. İbni Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 4, s. 5-6.
73 Enfal suresi, 36. ayet.
74 bk. Vakıdi, Megazi, I, 210-211.
75 bk. İbni Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 4, s. 9.

Müslümanlar, Uhud Dağı'nın eteklerinde savaş düzenine geçtiler. Hz. Muhammed (sav), stratejik bir öneme sahip olan Ayneyn Geçidi'ne yaklaşık elli kişilik bir okçu grubu yerleştirdi. Bu grubun lideri olarak da Abdullah bin Cübeyr'i (ra) belirledi ve ona buranın önemini anlatarak kendisinden bir emir gelmedikçe bu bölgeyi asla terk etmemeleri talimatını verdi.[76]

Savaş başlamış ve Müslümanlar müşrikler karşısında üstün duruma geçmişlerdi. Müşriklerin verdiği ağır kayıplar nedeniyle Müslümanlar savaşı kazandıklarını düşündüler. Bunu gören Ayneyn Tepesi'ndeki okçulardan çoğu, yerlerini terk edip meydana doğru koştular. Abdullah bin Cübeyr (ra) onları engellemek istediyse de başarılı olamadı. Bunun üzerine Halid bin Velid komutasındaki bir grup müşrik, Ayneyn Tepesi'ni terk etmeyen komutan Abdullah bin Cübeyr'i (ra) ve arkadaşlarını şehit edip Müslümanları arkadan kuşattı.[77] Müslümanlar savaş düzenini kaybettiler. Bu esnada Peygamber Efendimiz'in dişi kırılmış ve miğferi parçalanmıştı.[78] Allah Resulü, yüzündeki kanı silerek *"Kendilerini Allah'a davet ediyor olduğu hâlde, Peygamber'inin başını yaran, dişini kıran bir kavim nasıl felah bulur!"*[79] diye üzüntüsünü dile getirdi. Bunun üzerine Yüce Allah, **"Bu işte senin yapacağın bir şey yoktur. Allah ya tövbelerini kabul edip onları affeder ya da zalim olduklarından dolayı onlara azap eder."**[80] ayetini indirdi. Çıkan kargaşada Peygamber Efendimiz'in öldürüldüğü yönünde çeşitli söylentiler yayılmaya başladı. Bazı sahabilerde artık savaşmaya gerek kalmadığı düşüncesi oluşmuştu. Müslümanların yaşadığı bu durum hakkında **"Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür ya da öldürülürse siz gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim geri dönerse Allah'a hiçbir şekilde zarar vermiş olmayacaktır. Allah şükredenleri mükâfatlandıracaktır."**[81] ayeti nazil olmuştur.

Ashap arasında yaşanan bu panik havası, Peygamber Efendimiz'in hayatta olduğunun anlaşılmasıyla dağılmıştı. Tekrar savaş düzenine geçen Müslümanlar, müşrikler Uhud'u terk edene kadar savaşmaya devam etmişlerdir.

Her iki taraf da Uhud Gazvesi'nde ağır kayıplar verdi. Savaş sonunda yetmişe yakın sahabi şehit oldu.[82] Peygamber Efendimiz'in amcası Hz. Hamza, Ebu Süfyan'ın karısı Hind'in görevlendirdiği Vahşî tarafından şehit edilmişti. Yaralıların sayısı da hayli fazlaydı. Kadın sahabiler yaralılara su vermek için savaş meydanında oradan oraya koşturuyorlardı. Bu durumu Enes bin Malik (ra) şöyle anlatmaktadır: "Ben Uhud günü Ebu Bekir'in kızı Aişe ile Ümmü Süleym'i gördüm. Eteklerini toplamış koşturuyorlardı... Sırtlarında su kırbaları taşıyorlar ve yaralılara su veriyorlardı."[83]

76 bk. Buhari, Cihat, 164.
77 bk. İbni Sad, et-Tabakat, C 2, 41.
78 bk. İbni Hişam,es-Siretü'n-Nebeviyye, C 4, s. 28-29..
79 Müslim, Cihat ve Siyer, 104.
80 Al-i İmran suresi, 128. ayet.
81 Al-i İmran suresi, 144. ayet.
82 bk. Buhari, Megazi, 10.
83 Buhari, Menakıbü'l-Ensar, 18.

Uhud Gazvesi ve bu gazvede Müslümanların yaşadığı olaylar, İslam tarihinde önemli bir yere sahiptir. Resulullah'ın emrine uymayıp yerlerini terk eden okçular zaaf göstermişlerdi.Müslümanların lehine olan savaş, bu sebeple aleyhte sonuçlanmıştı. Bu durum, Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilmektedir: **"Düşmanınıza iki mislini verdirdiğiniz kayıp kendi başınıza gelince 'Bu nereden başımıza geldi?' mi diyorsunuz? De ki: 'O, kendinizdendir.' Doğrusu Allah her şeye kadirdir."**[84]

Hendek Gazvesi (627)

Uhud Gazvesi'nin üzerinden iki yıl geçmişti. Hicret'in beşinci yılıydı.[85] Bu geçen süre içinde Medine'de yaşayan Yahudiler ile Müslümanlar arasında birtakım sorunlar ortaya çıkmıştı. Hz. Peygamber'le yaptıkları anlaşmayı ihlal eden Yahudilerin Nadiroğulları Kabilesi Hayber'e sürülmüştü.[86] Bunu hazmedemeyen Nadiroğulları, Mekkeli müşriklerle iş birliği yapıp onları Resulullah'a karşı kışkırtmaya başladılar. Müşriklerin ve Yahudilerin bu kışkırtmaları neticesinde Arap kabileleri, on binden fazla askerden oluşan bir ordu hazırladı. Bundan haberdar olan Allah Resulü, hemen bir istişare heyeti oluşturdu. Sahabilerden Selman Farisi (ra), "Ya Resulallah! Biz İran'da iken düşman atlılarını durdurmak için etrafımıza çepeçevre hendek kazardık." dedi. Bu fikri beğenen Hz. Peygamber ve arkadaşları, vakit kaybetmeden şehrin etrafında belirlenen yerlere hendekleri kazmaya başladılar. Hz. Peygamber; hendek kazılırken bizzat çalışmış, arkadaşlarının zorlandığı yerlerde onlara yardımcı olmuştur.[87]

Hendek kazma işi devam ederken düşman ordusu toplanmaya başladı. Müslümanların sayısı yaklaşık olarak üç bin kişiydi. Savaştan hemen önce Yahudilerin Kurayzaoğulları Kabilesi, Peygamber Efendimiz'e verdikleri sözden dönerek müşriklerin safına katıldı. Ancak devam eden süreçte Yahudilerin müşriklerle yaptığı bu ittifak bozuldu.[88] Kuşatmayı aşamayan müşrikler, topyekûn bir saldırı hazırlığı planladılar. Onlar bu hazırlığı yaparken Efendimiz de ashabına, Allah'ın (cc) onları bir çöl kasırgası ile perişan edeceği haberini verdi.[89]

PAYLAŞALIM

Peygamber Efendimiz'in müşriklerle olan mücadelesinde gazvelerin önemi nedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kuşatma uzadı ancak müşrikler amaçlarına ulaşamadılar. İlerleyen günlerde gıda ihtiyacı da artmaya başladı. Bu durum müşriklerin kuşatmadan vazgeçmeyi düşünmelerine sebep oldu. Ardından gelen şiddetli bir kasırgayla birlikleri dağıldı. İstemeseler de büyük bir moral bozukluğuyla Mekke'ye dönmek zorunda kaldılar. Müşriklerin hiçbir şey elde edemeden geri dönmelerini Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle anlatmaktadır:

84 Al-i İmran suresi, 165. ayet.
85 bk. Vakıdi, Megazi, II, 440-441.
86 bk. Ebu Davud, İmare, 22-23.
87 bk. Nesai, Cihat, 42.
88 bk. Vakıdi, Megazi, II, 482.
89 bk. Müslim, Cihat ve Siyer, 99.

"Allah, inkâr edenleri, hiçbir hayra ulaşmaksızın kin ve öfkeleriyle geri çevirdi. Allah, savaşta müminlere kâfi geldi. Allah kuvvetlidir, mutlak güç sahibidir."[90]

Hendek Gazvesi'nde altı Müslüman şehit oldu.[91] Medine'ye gelen müşrikler amaçlarına ulaşamadı. Efendimiz'in istişarelerinin ve takip ettiği stratejilerinin bu zaferde büyük bir etkisi oldu. Savunma savaşlarının sonuncusu olan Hendek'ten sonra Müslümanlar için artık yeni bir dönem başladı. Müşrikler bir daha Müslümanlara saldırmaya cesaret edemeyeceklerdi. Allah Resulü de *"Artık biz onlara karşı savaşacağız. Onlar ise bize karşı savaşamayacaklar."*[92] buyurarak üstünlüğün bundan böyle Müslümanlara geçtiğini ifade etmiştir.

OKUYALIM

Bedeni toz toprak içinde kalana kadar arkadaşları ile hendek kazan Resulullah, bir yandan da Abdullah bin Revaha'nın (ra) şu beyitlerini yüksek sesle söylüyordu:

لَوْلاَ أَنْتَ مَا اهْتَدَيْنَا

وَلاَ تَصَدَّقْنَا وَلاَ صَلَّيْنَا

فَأَنْزِلِ السَّكِينَةَ عَلَيْنَا

وَثَبِّتِ الأَقْدَامَ إِنْ لاَقَيْنَا

إِنَّ الأُلَى قَدْ بَغَوْا عَلَيْنَا

إِذَا أَرَادُوا فِتْنَةً أَبَيْنَا

"Vallahi, eğer sen olmasaydın (ya Rab!) doğruyu bulamazdık,
Zekâtı da veremezdik, namaz da kılamazdık,
Üzerimize indiriver sekinet,
Sabitle ayaklarımızı, karşılaşırsak şayet,
Zira onlar kışkırtmışlardır bizi,
Bildikleri hâlde fitneden çekindiğimizi."

(bk. Buhari, Cihat, 34.)

3.3. Yahudi ve Hristiyanlarla İlişkiler

Peygamber Efendimiz'in diğer din mensuplarına göndermiş olduğu mektuplar hakkında neler biliyorsunuz?

İslamiyet'ten önce Arap Yarımadası'nda farklı dinlere mensup insanlar yaşamaktaydı. Putperestler dışında sayıca en fazla olanlar Yahudiler ve Hristiyanlardı. Yahudi ve Hristiyanlar Kur'an-ı Kerim'de Ehlikitap olarak isimlendirilmişlerdir. **Ehlikitap**, "ilahi bir kitaba inananlar" anlamına gelir. Bu ifade, Müslümanlar dışında kendilerine kutsal kitap indirilmiş din mensupları için kullanılır.[93]

Bu karekodla Hz. Peygamber'in Bizans Kralı Heraklius'a yazdığı mektupla ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

90 Ahzab suresi, 25. ayet.
91 bk. İbni Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 4, s. 214.
92 Buhari, Megazi, 30.
93 bk. Remzi Kaya, "Ehl-i kitap", TDV İslam Ansiklopedisi, C 10, s. 516.

Hristiyanlarla İlişkiler

Hicret'ten önce Peygamber Efendimiz ve ashabı, Mekke'de müşriklerin baskısından kurtulup İslam'ı rahatça yaşamak için bir yol arıyordu.[94] Necaşi denilen Habeşistan hükümdarı, adaletiyle meşhur Hristiyan bir kraldı. Efendimiz, ashabıyla yaptığı istişareler neticesinde onlara *"Habeşistan'a giderseniz orada, ülkesini adaletle yöneten bir kral vardır. Allah size içinde bulunduğunuz durumdan bir çıkış ve kurtuluş yolu gösterinceye kadar orada kalın."*[95] tavsiyesinde bulundu. Sahabeden bir grup 615 yılında Habeşistan'a hicret etti. Bunlar, Habeşistan'da güzel bir şekilde karşılandı. Sonrasında daha kalabalık ikinci bir grup da Habeşistan'a hicret etti. Mekkeli müşrikler bu hicretten rahatsız oldular ve Müslümanların kendilerine teslim edilmesi için Necaşi'ye gittiler. Müslümanlar adına Cafer bin Ebu Talib (ra) bir konuşma yaptı. Tarafları dinleyen Necaşi, Müslümanlara şunları söyledi: "Gidin, artık bu topraklarda serbestsiniz! Kim size kötü bir söz söylerse zarar görür. Bana dağlar kadar altın bağışlasalar sizin en ufak bir zarar dahi görmenize izin vermeyeceğim..."[96] Müslümanlar, Necaşi'nin vefatına kadar Habeşistan'da dinlerini özgürce yaşadılar.[97] Efendimiz, onun bu iyiliğini hiçbir zaman unutmadı. Necaşi'nin vefatını *"Bugün güzel bir insan hayata veda etti, kalkın da kardeşinizin namazını kılın!"* [98] sözleriyle duyurdu. Sonrasında da bizzat kendisi, onun için gıyabi cenaze namazı kıldırdı.[99]

Hudeybiye Antlaşması'ndan sonra Hz. Peygamber, çevre ülkelerin hükümdarlarına İslam'a davet mektupları göndermeye başladı. Bu mektuplardan ilki dönemin Bizans imparatoruna gönderildi. O, Peygamber Efendimiz'in getirdiği ilahi mesajları merak etmiş ve mektubu okumuştu. Bu mektupta şu ifadeler yer alıyordu: *"(Söze) bağışlaması bol ve merhameti çok olan Allah'ın adıyla başlarım. Allah'ın kulu ve Resulü Muhammed'den Bizans'ın lideri Hirakl'e! Hidayete tabi olanlara selam olsun. Seni İslam'a davet ediyorum. Müslüman olursan barış ve esenlik bulursun ve Allah ödülünü iki kat verir. Eğer İslam'ı kabul etmezsen Bizans halkının günahı senin boynunadır.* **'... Ey Ehlikitap! Sizinle bizim aramızda müşterek olan bir söze gelin. Yalnız Allah'a kulluk yapalım. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım ve Allah'ı bırakıp da içimizden bazıları diğer bazılarını Rab edinmesin. Eğer yine yüz çevirirlerse şahit olun ki biz Müslümanlarız, deyin.'"**[100]

DEĞERLENDİRELİM

Al-i İmran suresinin 70 ve 71. ayetlerinin meallerini ilgili karekoddan ulaşarak okuyunuz. Ayetlerin mesajını sınıfta arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

94 Nahl suresi, 41. ayet.
95 bk. Beyhaki, es-Sünenü'l-Kübra, IX, 17.
96 bk. Ahmed bin Hanbel, Müsned, I, 202.
97 bk. Ahmed bin Hanbel, Müsned, V, 291.
98 Buhari, Menakıbü'l-Ensar, 38.
99 bk. Buhari, Cenaiz, 4.
100 Müslim, Cihat ve Siyer, 74.

Müslümanların Ehlikitap'la olan münasebetlerinde önde gelen hususlardan biri de cizyedir. Cizye, gayrimüslimlerden alınan bir çeşit vergidir. Kur'an-ı Kerim'de cizye konusuyla ilgili şöyle buyrulur: **"Kendilerine kitap verilenlerden Allah'a ve ahiret gününe inanmayan, Allah ve Resulü'nün haram kıldığını haram saymayan ve hak dini kendine din edinmeyen kimselerle, onlar küçük düşürülerek ve kendi elleriyle cizye verinceye kadar savaşın."**[101] Bu ilahi emir gereğince Efendimiz, İslam'ı kabul etmeyen ama İslam topraklarında yaşayan gayrimüslimlerden cizye alınmasını emretti. Sefere gönderdiği komutanlardan, savaşmadan önce karşı tarafı İslam'a davet etmelerini istedi. Bu davet kabul edilmediği takdirde cizye vermeleri suretiyle onları kendi dinlerinde bırakmalarını ancak bu da kabul edilmezse onlarla savaşmalarını söyledi.[102]

İslam toplumunda yaşayan gayrimüslimlerin hakları konusunda çok titiz davranan Efendimiz, bu konuda ashabını da şu sözlerle uyarmıştır: *"Bilesiniz ki! Kim bizimle anlaşmış bir gayrimüslime haksızlık ederse, onun hakkını eksik verirse, ona gücünün üstünde şeyler yüklerse veya gönülsüz olarak ondan bir şey alırsa ben kıyamet gününde o kişinin hasmıyım."*[103]

Görsel 1.9. *"İnsanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmediniz." mealindeki Nisa suresi, 58. ayetin hattı (Nazif Bey)*

Gayrimüslimlerle olan ilişkilere bir başka örnek de Necran Hristiyanları'yla yapılan antlaşmadır. Efendimiz, kendileriyle antlaşma yaptığı Necran Hristiyanları'na gerekli özgürlüğü tanımış, onların dinlerini yaşamalarına imkân sağlamıştır. Onlara belli aralıklarla göndermiş olduğu elçiler ve mektuplar aracılığıyla antlaşmalarına sadık kalmaları tavsiyesinde bulunmuştur.[104]

Yahudilerle İlişkiler

Yahudilerle münasebetler özellikle Hicret'ten sonraki yıllarda başladı. Medine; Müslümanlarla birlikte Yahudiler, müşrikler ve az da olsa Hristiyanların yaşadığı bir şehirdi.

101 Tevbe suresi, 29. ayet.
102 bk. Ebu Davud, Cihat, 82.
103 Ebu Davud, İmare, 31-33.
104 bk. Nesai, Kasame, 46-47.

Allah Resulü, Medine'ye hicretinin hemen sonrasında toplumsal düzeni sağlamak için muhacirle ensarı kardeş ilan etmişti. Bu amaçla yaptığı diğer bir uygulama da **Medine Vesikası** idi. Bu antlaşma Medine'de yaşayan bütün kesimleri kapsıyordu. Yahudilerin de kişisel ve kamusal hakları bu antlaşma ile güvence altına alınmıştı.[105]

Bedir Gazvesi'nde Müslümanların kazandığı zafer Yahudileri endişelendirmişti. Bazı Yahudiler, insanları Müslümanlar aleyhinde kışkırtıyordu. Efendimiz de onları bu konuda sürekli uyarıyordu. Bedir Gazvesi'nden dönen Efendimiz, Yahudi bir kabile olan Kaynukaoğullarını çağırıp onları tatlı bir dille İslam'a davet etti. Fakat onlar bu davete, "Ey Muhammed! Kureyş'ten savaş bilmeyen tecrübesiz bir toplumla savaşmış olman seni aldatmasın. Eğer sen bizimle savaşsaydın bizim nasıl bir topluluk olduğumuzu ve bizim gibi bir cemaatle hiç karşılaşmamış olduğunu anlayacaktın."[106] şeklinde karşılık vermişlerdir.

Bir diğer Yahudi Kabilesi olan Nadiroğulları da Müslümanlar ile yaptıkları antlaşmayı ihlal edecek davranışlar sergilemeye başladılar. Bu ihanetlerini daha ileriye götürüp Peygamber Efendimiz'e suikast planladılar.[107] Peygamberimiz, bu planın farkına vararak ashabından bir ekibi, onların din adamlarından oluşan bir toplulukla konuşmaları için görevlendirdi. Ancak Yahudilerin niyeti Efendimiz'le anlaşmak değildi. Hz. Peygamber, Nadiroğullarının kendisini öldürmek istediklerini ashabına bildirerek hazırlık yapmalarını istedi. Nadiroğullarına da antlaşmaya ihanet etmeleri sebebiyle on gün içinde Medine'yi terk etmeleri gerektiğini bildirdi. Medine'de yaşayan münafıkların desteklediği Nadiroğulları, Resulullah'ın bu uyarısını dikkate almayarak savaşmak istediklerini bildirdiler. Resulullah, Nadiroğullarını kuşatma altına aldı. On beş gün süren kuşatmadan sonra münafıkların vadettiği yardımı göremeyen Yahudiler, teslim olup Medine'yi terk etmek zorunda kaldılar.[108] Haşr suresi, Nadiroğullarına düzenlenen bu gazve üzerine nazil oldu. Yahudiler, tüm bu yaşadıklarından ders almadılar. Hendek Gazvesi'nde müşriklerin safında savaştılar. Orada da kaybeden taraf oldular.

DEĞERLENDİRELİM

Peygamber Efendimiz, bir gün ashabıyla birlikte otururken yanından bir cenaze geçmiş, o da hürmeten ayağa kalkmıştı. Sahabiler, Efendimiz'in bu davranışına bir anlam veremeyip "O bir Yahudi'dir." deyince Resulullah "O da bir can değil mi?" diye cevap vermişti.

(bk. Müslim, Cenaiz, 81.)

Hz. Peygamber'in bu tavrını, Ehlikitap'la ilişkileri açısından arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

105 bk. İbni Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 3, s. 31-35.
106 Ebu Davud, İmare, 21-22.
107 bk. Vakıdi, Megazi, I, 363.
108 bk. İbni Sad, et-Tabakat, C 2, 57-58.

Medine'de yaşayan bir diğer Yahudi Kabilesi Kurayzaoğulları da Hendek Gazvesi'nde Müslümanlara ihanet ettiler.[109] Peygamber Efendimiz, Hendek Gazvesi'nin hemen ardından ordusuna emir vererek hiç durmadan Kurayzaoğullarının yaşadığı yere yönelmelerini söyledi. Kurayzalıların kalesi kuşatma altına alınarak fethedildi. Böylece onlardan gelecek tehlikeler ortadan kaldırılmış oldu.[110]

Medine'de ticaretle uğraşan ve savaşlara katılmayan Yahudiler de vardı. Bunlar aynı şekilde Müslümanlarla yaşamaya ve ticaretlerini yapmaya devam ettiler. Peygamber Efendimiz, yaşanan olumsuzluklara rağmen Ehlikitab'ı her fırsatta anlaşmaya ve İslam'a davet etmiştir. Onlara İslam'a girmelerini teşvik etmek amacıyla *"Kitap ehli olan iki topluluktan kim Müslüman olursa onun için iki kat mükâfat vardır. O, bizimle aynı haklara ve sorumluluklara sahiptir. Müşriklerden kim Müslüman olursa ona da bir mükâfat vardır ve o da bizimle aynı haklara ve sorumluluklara sahiptir."*[111] buyurmuştur. Peygamber Efendimiz, Yahudilerle ilişkilerinde onlara karşı kin gütmemiş, barış ve iyilik yolunu seçmiştir. Bununla beraber Allah Resulü, Ehlikitap'la ilişkilerde her zaman ölçülü olunmasını tavsiye etmiştir. O, hayatın hiçbir alanında Hristiyanlara ve Yahudilere benzememek gerektiğini vurgulamış, bu konuda ashabını uyarmıştır.[112]

Peygamberimizin diğer din mensuplarıyla ilişkilerinin dayandığı ilkeler

- Ehlikitap'la ilişkilerinde barışı ve iyilik yolunu tercih etmiştir.
- Her fırsatta onları İslam'a davet etmiştir.
- Toplumsal hayatta birlikte yaşama konusunda antlaşmalar yapmıştır.
- Müslümanlara, onlara benzememek gerektiğini bildirmiştir.

3.4. Mekke'nin Fethi

Sizce Mekke şehrinin İslam tarihi açısından önemi nedir?

628 yılı, Hicret'in altıncı senesiydi. Efendimiz, rüyasında kendisinin emniyet içinde Kâbe'ye girdiğini ve Kâbe'nin anahtarını alıp Arafat'a çıktığını görmüştü. Bunun üzerine umre yapmaya niyet etti ve ashabına da bunu duyurdu. Allah Resulü, hazırlıklarını tamamladıktan sonra ashabından kalabalık bir toplulukla Mekke'ye doğru yola çıktı.[113] Umre niyetiyle yola çıkıldığı için Efendimiz, ashabından yanlarına sadece bir kılıç ve kurbanlık almalarını istedi. Yolculuk boyunca herkes bir ağızdan telbiye getiriyordu. Efendimiz niyetini belli etmek için Mekke'ye bir elçi gönderdi.[114] Ancak Mekke yolundayken elçi geri geldi ve müşriklerin onları şehre sokmayacaklarını Peygamberimize haber verdi. Peygamber Efendimiz durumu ashabıyla istişare etti. Bu istişare neticesinde ashap, "Allah ve Resulü daha iyi bilir ki biz buraya umre yapmak niyeti ile geldik. Kimseyle savaşmak için gelmedik. Fakat kim Beytullah ile aramıza girip bizi Kâbe'yi tavaftan alıkoyarsa onunla savaşırız." diyerek kararlılıklarını belirttiler.[115]

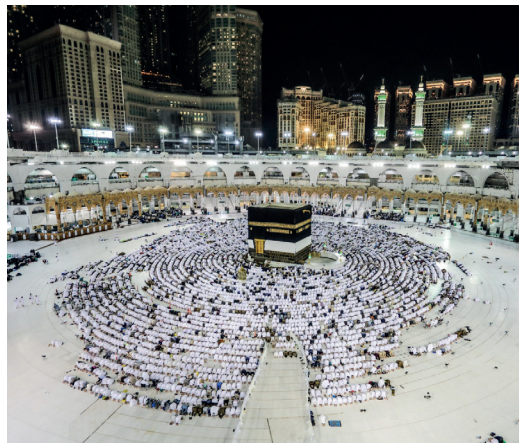
Bu karekodla Mekke'nin fethi ile ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

109 bk. Vakıdi, Megazi, II, 454-460.
110 bk. Buhari, Megazi, 31.
111 Ahmed bin Hanbel, Müsned, V, 259.
112 bk. Ebu Davud, Libâs, 4.
113 bk. Müslim, İmare, 71.
114 bk. Vakıdi, Megazi, II, 573.
115 bk. Abdürrezzak, Musannef, V, 330.

Müslümanlar, Mekke yakınlarındaki Hudeybiye mevkisine geldiklerinde Huzaa Kabilesi lideri Büdeyl, Peygamberimizin yanına geldi ve Mekkelilerin savaşmak niyetinde olduklarını bildirdi. Resulullah, ona savaşmak için değil, sadece umre yapmak niyetiyle geldiklerini belirtti. Bir antlaşma yapabileceklerini söyledi. Fakat müşrikler isterlerse onlarla savaşabileceklerini de kararlı bir şekilde ifade etti.[116]

Büdeyl, Peygamber Efendimiz'in bu sözlerinden sonra hemen Mekke'nin yolunu tuttu. Mekkelilere "Ey Kureyş topluluğu! Gerçek şu ki Muhammed hakkında acele karar veriyorsunuz. O; savaş niyetiyle değil, sadece bu Beyt'in değerini yüceltmek maksadıyla ziyaret için geldi."[117] diyerek müşriklere olanları aktardı. Bu sözleri dinleyen kişilerden biri olan Urve de "Bu adam size hayır ve iyilik yolunu gösteriyor. O yolu kabul ediniz! Ve beni ona gönderiniz." dedi. Bizzat Allah Resulü ile görüşmek üzere Hudeybiye'ye gitti. Hz. Peygamber, Büdeyl'e söylediklerini aynen ona da söyledi. Urve, görüşme esnasında ashabın Resulullah'a göstermiş olduğu sevgi ve saygıdan çok etkilendi. Mekke'ye dönerek yaşadıklarını dostlarına anlattı ve Hz. Muhammed (sav) ile antlaşma teklifini yineledi.[118]

Hz. Peygamber, bu görüşmelerden sonra Hz. Osman'ı elçi olarak Mekke'ye gönderdi. Hz. Osman Mekke'den bir süre dönmeyince ashabın arasında onun öldürüldüğüne dair haberler dolaşmaya başladı.[119] Bunun üzerine Allah Resulü *"Bu kavimle savaşmadıkça buradan ayrılmayacağız."* buyurarak ashabını hemen, orada bulunan bir ağacın altında kendisine biat etmeye çağırdı.[120] Sonra tek tek herkesin elini tutarak şehit oluncaya kadar çarpışmak üzere onlardan söz aldı. Bu olay, Peygamber Efendimiz ve arkadaşları daha o ağacın altındayken inen şu ayet ile Rıdvan Biati olarak tarihe geçmiştir:

Görsel 1.10. *Günümüzde Mekke'den bir görünüm*

"Ant olsun ki o ağacın altında sana biat ederlerken Allah, o müminlerden razı olmuştur. Kalplerinde olanı bilmiş, onlara güven duygusu vermiş ve onları pek yakın bir fetihle ödüllendirmiştir."[121]

Burada gösterilen kararlılık Mekkeli müşriklerin kalplerine korku salmıştı. Bunun üzerine Hz. Osman'ı serbest bıraktılar ve Süheyl bin Amr'ı Müslümanlarla antlaşma yapmak üzere Hudeybiye'ye gönderdiler.[122] Uzun müzakerelerden sonra Hudeybiye'de Müslümanlar ile Mekkeli müşrikler arasında bir antlaşma imzalandı.

116 bk. Buhari, Şurut, 15.
117 bk. Ahmed bin Hanbel, Müsned, IV, 324.
118 bk. Buhari, Şurut, 15.
119 bk. Ahmed bin Hanbel, Müsned, IV, 324.
120 bk. Buhari, Cihat, 110.
121 Fetih suresi, 18. ayet.
122 bk. Buhari, Şurut, 15.

Hudeybiye Antlaşması'nın Bazı Maddeleri:

- Müslümanlar o yıl umre yapamayacaklar, ertesi yıl ise sadece üç günlüğüne umre için Mekke'de bulunabilecekler.
- Mekkeli bir kimse Medine'ye sığınırsa velisinin isteği üzerine geri verilecek fakat bir Müslüman Mekke'ye sığınırsa iade edilmeyecek.
- Arap kabileleri, taraflardan istedikleriyle ittifak yapabilecekler.
- Taraflar uyduğu sürece antlaşma on yıl geçerliliğini sürdürecek.

Görsel 1.11. *"Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik." mealindeki Fetih suresi, 1. ayetin hattı (Seyit Ahmet Depeler, Tezhip: Lutfiye Depeler Mazı)*

Hudeybiye'de yaklaşık yirmi gün kalan Müslümanlar Medine'ye döndüler. Sahabiler, o yıl umre yapamadıkları için mahzundu. Mekke ile Medine arasında Fetih suresi vahyolunmuş ve bunun üzerine Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: *"Bu gece bana öyle bir sure indi ki o, benim için üzerine güneşin doğduğu dünyadan daha sevimlidir."*[123] Efendimiz inen ayetleri ashabına okumaya başladı: **"Biz sana doğrusu apaçık bir fetih ihsan ettik. Böylece Allah, senin geçmiş ve gelecek günahını bağışlar. Sana olan nimetini tamamlar ve seni doğru bir yola iletir. Ve sana şanlı bir zaferle yardım eder."**[124] Artık Müslümanların kalplerine bir ferahlık gelmiş, üzüntüleri hafiflemişti. Yüce Allah, inen ayetlerde Hz. Peygamber'in rüyasında gördüğü şekilde Müslümanların Mekke'ye gireceklerinin müjdesini de veriyordu: **"Ant olsun ki Allah, Elçisi'nin rüyasını doğru çıkardı. Allah dilerse siz güven içinde başlarınızı tıraş etmiş ve kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram'a gireceksiniz. Allah sizin bilmediğinizi bildi ve size bundan başka yakın bir fetih daha verdi."**[125]

İki yıl sonra Kureyşliler antlaşmayı bozdular. Bunun üzerine Efendimiz gizliden sefer hazırlığına başladı. Hazırlıklar tamamlandı ve artık sefer vakti geldi. Medine'den az sayıda askerle ayrılan Efendimiz, müttefiklerin de orduya katılmasıyla yaklaşık on bin kişilik bir ordu oluşturdu. İslam ordusu bir gece vakti Mekke'ye yakın bir mesafede konakladı. Artık Mekkelileri durumdan haberdar etmek gerekiyordu. Peygamber Efendimiz, her askerin ayrı bir ateş yakmasını istedi.[126] Bu arada İslam ordusu hakkında keşfe çıkan Ebu Süfyan ve iki arkadaşı Müslümanlar tarafından yakalandı. Peygamberimize getirilen Ebu Süfyan ve arkadaşları o gece Müslüman oldular.[127] Peygamber Efendimiz, Mekke halkının emniyette olacağı yerleri sayarken Ebu Süfyan'ın evini de ekledi ve şöyle buyurdu: *"Kim Ebu Süfyan'ın evine sığınırsa güvendedir. Kim evinden dışarı çıkmazsa güvendedir. Kim Mescid-i Haram'a girerse o da güvendedir."*[128] Bunun üzerine Mekke'ye dönen Ebu Süfyan, Kâbe'de Mekke halkına, "Ey Kureyşliler! İşte Muhammed! Karşı koyamayacağınız bir güçle geldi."[129] diye seslenerek kendilerine tanınan güvenceleri onlara aktardı.

123 Buhari, Fedailü'l-Kur'an, 12.
124 Fetih suresi, 1-3. ayetler.
125 Fetih suresi, 27. ayet.
126 bk. Buhari, Megazi, 49.
127 bk. Vakıdi, Megazi, II, 745.
128 Ebu Davud, İmare, 24-25.
129 bk. İbni Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 5, s. 62.

Artık Mekke'nin kapıları Müslümanlara ardına kadar açılmıştı. Efendimiz devesinin üzerinde Mekke'ye girerken sesli bir şekilde Fetih suresini okuyordu. O esnada tevazu ile başını önüne eğmişti. Bir yandan da dilinden *"Hayat ancak ahiret hayatıdır."*[130] sözleri dökülüyordu.[131] Mekke'nin fethinin ardından Kâbe, etrafındaki putlardan temizlendi ve yeniden tevhidin merkezi hâline geldi.

Onca yıl Peygamber Efendimiz'e her türlü düşmanlığı yapan müşrikler; pişmanlık, korku ve endişe içinde kendileri için verilecek emri bekliyorlardı. Allah Resulü, Mekke halkına dönerek *"Ey Kureyş topluluğu! Şimdi benim, sizin hakkınızda ne yapacağımı düşünüyorsunuz?"* diye sormuş, Kureyşliler de şöyle karşılık vermişlerdi: "Biz senin hayır ve iyilik yapacağını umarak 'İyilik yapacaksın!' deriz. Sen, kerem ve iyilik sahibi bir kardeşsin! Kerem ve iyilik sahibi bir kardeş oğlusun!.." Bunun üzerine Resulullah *"Ben de Hz. Yusuf'un kardeşlerine dediği gibi* **'Size bugün hiçbir başa kakma ve ayıplama yok! Allah sizi affetsin! Şüphesiz O, merhametlilerin en merhametlisidir.'**[132] *diyorum. Haydi, gidiniz! Artık serbestsiniz."*[133] buyurdu. Bunun ardından pek çok Mekkeli gelip Efendimiz'e biat etti. Resulullah, fetihten sonra on beş gün Mekke'de kaldı. Yerine vekil tayin edip Medine'ye döndü.

3.5. Peygamberimizin Haccı ve Veda Hutbesi

Sizce Peygamber Efendimiz'in, ümmetine vefatından önceki son tavsiyeleri neler olmuştur?

Bu karekodla Peygamberimizin Veda Hutbesi ile ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

Peygamber Efendimiz, Hicret'in onuncu yılında hacca niyet etmişti. Bu niyetini açıkladığı andan itibaren ashap da hazırlıklarını yapmaya başladı. Peygamberimiz, 25 Zilkade 632'de büyük bir kalabalıkla Medine'den ayrıldı.[134] Yüz bini aşkın Müslümanla Mekke'ye ulaşan Efendimiz, haccın rükünlerini tek tek yerine getirdi. Ashabına da haccın nasıl yapılacağını kendisinden öğrenmelerini söyledi. Efendimiz hac ibadetini yerine getirirken Arafat'a geldi. Burada ashabına bir konuşma yaptı.[135] İslam tarihinde bu hacca, Peygamber Efendimiz ashabıyla vedalaştığı için Veda Haccı, burada yaptığı konuşmaya da Veda Hutbesi denmiştir.

Peygamber Efendimiz, bu hac esnasında arkadaşlarına *"Haccınızı benden öğrenin. Zira bilmiyorum, belki de bu haccımdan sonra bir daha haccedemem."*[136] diyerek bir bakıma onlarla vedalaşmıştı. Hz. Peygamber, Veda Haccı'yla tebliğ görevini yerine getirmiş, ashabı da buna şahitlik etmiştir. Peygamberimizin bu hutbesinden sonra tebliğ görevinin tamamlandığını bildiren ayette Yüce Allah **"... Bugün dininizi ikmal ettim, üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'a razı oldum..."**[137] buyurmuştur.

130 bk. Vakıdi, Megazi, II, 824.
131 Ahmed bin Hanbel, Müsned, II, 24.
132 Yusuf suresi, 92. ayet.
133 bk. Beyhaki, es-Sünenü'l-Kübra, IX, 195.
134 bk. Buhari, Hac, 23.
135 bk. Ebu Davud, Menasik, 61.
136 Müslim, Hac, 310.
137 Maide suresi, 3 ayet.

OKUYALIM

Veda Hutbesi'nin Bazı Bölümleri

...

"Ey insanlar! Biliniz ki Rabbiniz birdir, atanız da birdir. Bütün insanlar Âdem'den gelmiş, Âdem de topraktan yaratılmıştır. Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap'a, beyazın siyaha, siyahın da beyaza hiçbir üstünlüğü yoktur. Allah katında üstünlük ancak takva iledir. Biliniz ki bu şehriniz Mekke, bugününüz arife ve bu ayınız zilhicce nasıl mukaddes ve dokunulmaz ise mallarınız ve canlarınız da aynı şekilde dokunulmazdır. Cahiliye Devri'ndeki her türlü riba (faiz) kaldırılmıştır, ayağımın altındadır. Fakat anaparanız sizindir. Ne haksızlık edin ne de haksızlığa uğrayın. Kaldırdığım ilk faiz, amcam Abbas bin Abdülmuttalib'in faizidir. Cahiliye Devri'nin kan davaları da kaldırılmıştır. Kaldırdığım ilk kan davası, akrabalarımdan Rebia bin Haris bin Abdülmuttalib'in oğlu Amir'in kan davasıdır.

Ey insanlar! Kadınların haklarına riayet etmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz, kadınları Allah'ın emaneti olarak aldınız. Onların namus ve iffetini Allah adına söz vererek helal edindiniz. Dikkat edin! Sizin kadınlar üzerinde hakkınız olduğu gibi onların da sizin üzerinizde hakları vardır. Sizin onlar üzerindeki hakkınız, iffet ve namuslarını korumalarıdır. Kadınların sizin üzerinizdeki hakları, geleneklere uygun biçimde yiyecek ve giyeceklerini sağlamanızdır. Kadınlar hususunda Allah'tan korkun ve onlara en iyi şekilde davranın.

...

Sözümü iyi dinleyin ve belleyin. Müslüman, Müslümanın kardeşidir. Bir Müslümanın malı, rızası olmadan diğer bir Müslümana helal olmaz. Sakın zulmetmeyin. Herkes ancak kendi işlediği suçtan sorumludur. Baba oğlunun, oğul da babasının suçundan sorumlu tutulamaz. Allah her vârisin mirastan payını tayin etmiştir. Artık bir vârisin diğer mirasçıları mahrum edecek şekilde vasiyette bulunması helal değildir. Çocuklar babalarından başkasına nispet edilemez. Ödünç alınan şeyler sahibine geri verilmelidir. Yararlanılmak üzere alınan şeyler de sahiplerine iade edilmelidir. Borçlar ödenmelidir. Birinin borcunu üstlenen kefil de o borcu ödemelidir. Kimin yanında bir emanet varsa onu sahibine iade etsin. Rabbiniz olan Allah'tan sakının, O'na kulluk edin. Beş vakit namazınızı kılın. Ramazan ayında oruç tutun, hac ibadetini yerine getirin, mallarınızın zekâtını gönül hoşluğuyla verin. Yöneticilerinize Allah'ın kitabına uydukları sürece itaat edin ve böylece Rabbinizin cennetine girin. Benden sonra küfre ve sapkınlığa düşüp birbirinizin boynunu vurmayın. Benden sonra hiçbir peygamber gelmeyecektir.

Ey müminler! Size iki emanet bırakıyorum. Onlara sımsıkı sarıldığınız takdirde bir daha asla yolunuzu şaşırmazsınız. Bunlar, Allah'ın kitabı Kur'an ve Peygamber'inin sünnetidir..."

(bk. Ahmed bin Hanbel, Müsned, VII, 307, 330, 376; Buhari, Hac, 132; Tirmizi, Tefsirü'l-Kur'an, 10.)

BİLİYOR MUSUNUZ?

Veda Hutbesi'nde Yer Alan Bazı Evrensel İlkeler

Müslümanlar kardeştir.	Can ve mal dokunulmazdır.	Irkçılık yasaklanmıştır.
Faiz ve kan davaları kaldırılmıştır.	Allah'tan (cc) başkasına kulluk edilemez.	Suç şahsidir, ceza sadece suçu işleyene verilir.
Karı koca arasında karşılıklı hak ve sorumluluklar vardır.	Borç ve emanetler sahiplerine iade edilmelidir.	Kur'an ve sünnet Müslümanlar için temel kaynaktır.

3.6. Peygamberimizin Vefatı

Peygamber Efendimiz'in vefatı hakkında neler biliyorsunuz?

Hicret'in onuncu yılında Hz. Muhammed (sav), Veda Haccı'nı tamamlayıp Medine'ye döndü. Bir müddet sonra hastalandı ve Hz. Aişe'nin yanında istirahate çekildi. Ancak hastalığı gittikçe şiddetleniyordu. Efendimiz'in hastalığı ne kadar şiddetli olsa da o, son anına kadar hayattan kopmamış özellikle namaz vakitlerinde ashabının arasına çıkmaya gayret etmiştir.

Görsel 1.12. *Peygamber Efendimiz vefatından önce Baki Kabristanı'nı sık sık ziyaret eder, burada dua ederdi.*

Peygamber Efendimiz, hastalığının arttığı günlerden birinde eşine dönmüş ve *"İnsanlar namaz kıldı mı?"* diye sormuştu. Eşi Hz. Aişe ve yanındakiler, "Hayır, seni bekliyorlar ey Allah'ın Resulü!" dediler. Bunun üzerine Resulullah, kendisi için su hazırlanmasını istedi. Getirilen suyla abdest alan Allah Resulü, kalkmaya davranırken bayıldı. Ayıldığında aynı şekilde, *"İnsanlar namazlarını kıldılar mı?"* diye sordu. Bu durum üç kez tekrarlandı. Cemaat ise mescitte yatsı namazı için Hz. Peygamber'i bekliyordu. O sırada Bilal Habeşi (ra) de namaz vaktini bildirmek için gelmişti. Resulullah, namazı kıldıramayınca Hz. Ebu Bekir'e haber yollayarak namazı kıldırması talimatını verdi. Bundan sonraki günlerde de namazı Hz. Ebu Bekir kıldırdı.[138]

Takvimler 6 Haziran 632 tarihini gösteriyordu. Peygamber Efendimiz, odasının penceresinden namaz kılan ashabına bakıyordu. Onu gören ashap çok mutlu olmuştu. Fakat hastalığının arttığı her hâlinden belliydi. Ashabı onun namaza geleceğini düşünerek beklese de Efendimiz, eliyle işaret ederek namazı kılmalarını istedi.

138 bk. Nesai, İmamet, 40.

Bu görüşme ashabıyla son görüşmesi olmuştu.[139] Artık Rabbine kavuşma vakti gelmişti. Efendimiz, başını Hz. Aişe'ye yaslamış bir hâlde elini kaldırdı ve eli düşünceye kadar *"Refîk-i A'lâ (En Yüce Dost'a)"* demeyi sürdürdü.[140] Bu durumdayken ruhunu Yüce Allah'a teslim etti.

İlk anda sahabeden bazıları bu vefatı kabullenemediler. Peygamber Efendimiz'in yakın dostu Hz. Ebu Bekir, ashabı sakinleştiren bir konuşma yaptı. Allah'a (cc) hamdüsena ettikten sonra şöyle dedi: "Bilin ki aranızdan kim Muhammed'e kulluk ediyorsa Muhammed ölmüştür. Ama kim de Allah'a kulluk ediyorsa Allah diridir, asla ölmez. Yüce Allah ona **'(Ey Muhammed!) Şüphesiz sen öleceksin ve şüphesiz onlar da öleceklerdir.'**[141] buyurmuştur. Yine Allah (cc) **'Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür veya öldürülürse gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim gerisin geriye dönerse Allah'a hiçbir zarar veremez. Allah, şükredenleri mükâfatlandıracaktır.'**[142] buyurmuştur."[143]

Görsel 1.13. *Mescid-i Nebevi'de Peygamber Efendimiz'in kabrinden bir görünüm*

Sahabiler, Peygamber Efendimiz'in cenaze namazını gruplar hâlinde kıldılar. Efendimiz'in kabri, Medine'de Mescid-i Nebevi'nin içinde yer almaktadır. Kabir ile minber arasındaki bölüme "tertemiz bahçe" anlamına gelen Ravza-i Mutahhara denilmektedir.

4. BİR HADİS ÖĞRENİYORUM

Müslümanların birbirleriyle ilişkileri sizce nasıl olmalıdır?

مَنْ نَفَّسَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً مِنْ كُرَبِ الدُّنْيَا نَفَّسَ اللهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرَبِ يَوْمِ القِيَامَةِ وَ مَنْ يَسَّرَ عَلَى مُعْسِرٍ يَسَّرَ اللهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ وَمَنْ سَتَرَ عَلَى مُسْلِمٍ سَتَرَ اللهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَاللآخِرَةِ وَاللهُ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدُ فِي عَوْنِ أَخِيه

Bu karekodla hadis ile ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

"Kim bir Müslümanın dünya sıkıntılarından bir sıkıntıyı giderirse Allah da onun kıyamet günündeki sıkıntılarından birini giderir. Kim darda kalan bir kimsenin işini kolaylaştırırsa Allah da dünya ve ahirette onun işlerini kolaylaştırır. Kim bir Müslümanın ayıbını örterse Allah da dünya ve ahirette onun ayıplarını örter. Kul, kardeşinin yardımında olduğu sürece, Allah da onun yardımcısı olur."

(Ebu Davud, Edep, 60.)

139 bk. Buhari, Megazi, 84.
140 bk. Buhari, Rikak, 42.
141 Zümer suresi, 30. ayet.
142 Al-i İmran suresi, 144. ayet.
143 bk. Buhari, Megazi, 84.

Müslümanların birbirlerini Allah (cc) için sevmesi Peygamberimizin tavsiyesidir.[144] Sevgili Peygamberimiz, din kardeşliğine önem vermiş, Müslümanları birbirini sevmede ve korumada tek bir vücuda benzetmiştir. Organlardan biri rahatsızlandığında bütün vücudun bundan etkileneceğini belirtmiştir.[145]

Görsel 1.14. *Müslümanlar, birbirlerine yardım ederler.*

Müslümanlar, birbirlerinin dertlerini paylaşmalı, sıkıntılı zamanlarında birbirlerine destek olmalıdır. Bir ayette Yüce Allah; **"Müminler ancak kardeştirler..."**[146] buyurarak birlik, beraberlik ve dayanışma içinde olmayı emretmiştir.

YAZALIM

Hucurat suresi, 10. ayetinin verdiği mesajla ilgili düşüncelerinizi yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Görsel 1.15. *"Müminler ancak kardeştirler..." mealindeki Hucurat suresi, 10. ayetin hattı*

POSTER HAZIRLAYALIM

Müslümanların kardeşliğini anlatan bir poster hazırlayınız.

144 bk. Buhari, İman, 9.
145 bk. Buhari, Edep, 27.
146 Hucurat suresi, 10. ayet.

1. ÜNİTE
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Karekodu kullanarak daha fazlasına ulaşabilirsiniz.

A. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlarının başına "D", yanlış olanlarının başına "Y" yazınız.

1. (.....) Mekke Dönemi, 610 ile 622 yılları arasını kapsar.
2. (.....) Medine Sözleşmesi, Müslümanlarla Mekkeli müşrikler arasında yapılmıştır.
3. (.....) Müslümanların, müşriklerle olan ilk savaşı Bedir Gazvesi'dir.
4. (.....) Müslümanlar dışında kendilerine kutsal kitap indirilmiş din mensuplarına Ehlikitap denir.
5. (.....) Mekke'nin fethi Hicret'ten önce gerçekleşmiştir.

isar	Mescid-i Kıbleteyn	Veda Hutbesi	Medine	Mekke	hanif

B. Yukarıda verilen kelimelerden uygun olanlarıyla cümleleri tamamlayınız.

1. Cahiliye Dönemi'nde Hz. İbrahim'in dini üzere yaşayan tek tanrı inancına sahip kişilere ..... ismi verilirdi.
2. .....; bir kimsenin kendisi ihtiyaç içinde olsa bile başkasının yararı için fedakârlıkta bulunmasıdır.
3. Hz. Peygamber'in, vahiy gelmesi üzerine yönünü Mescid-i Aksa'dan Kâbe'ye çevirerek namaz kıldığı yere .... ismi verilmiştir.
4. Hz. Peygamber'in hac ibadetini gerçekleştirirken ashabına yaptığı konuşmaya ..... denir.
5. Hz. Peygamber'in kabri ..... şehrinin sınırları içerisinde yer almaktadır.

C. Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi Hz. Muhammed'in (sav) peygamberliğinden sonra yaşadığı bir olaydır?

A) Hz. Hatice ile evlenmesi

B) Hira'da inzivaya çekilmesi

C) Hilfülfudul'e iştirak etmesi

D) Akabe Biati'ni gerçekleştirmesi

2. Müslümanların ilk hicret ettiği yer aşağıdakilerden hangisidir?

A) Habeşistan

B) Kudüs

C) Medine

D) Taif

3. Aşağıdakilerden hangisi Medine Dönemi'nde yaşanan gelişmelerden biri değildir?

A) Mescid-i Nebevi'nin inşası

B) Darülerkâm kurulması

C) Muhacir ensar kardeşliğinin tesis edilmesi

D) Namaza çağrı için ilk ezanın okunması

4. Aşağıdakilerden hangisi Hudeybiye Antlaşması'nın maddeleri arasında yer almaz?

A) Antlaşmanın süresi on yıl olacak.

B) Arap kabileleri sadece müşriklerle ittifak yapabilecekler.

C) Müslümanlar sonraki yıl sadece üç günlüğüne umre yapabilecekler.

D) Bir Mekkeli Medine'ye sığınırsa iade edilecek, Mekke'ye sığınan bir Medineli iade edilmeyecek.

5. • Faiz kaldırılmıştır.

• Irkçılık yasaklanmıştır.

• Borç ve emanetler sahiplerine iade edilmelidir.

• Karı koca arasında karşılıklı hak ve sorumluluklar vardır.

Veda Hutbesi'nin verilen ilkeleriyle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Toplumsal hayatı düzenleyen ilkelere değinilmiştir.

B) Ekonomiye dair kurallar ortaya konulmuştur.

C) Devlet yönetimiyle ilgili esaslar belirlenmiştir.

D) Aile hukukuna dair ilkeler belirlenmiştir.

D. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Mekke'de Müslümanlara uygulanan baskı ve zulümleri kısaca açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

2. Hicret'in sebeplerini maddeler hâlinde yazınız.

.....

.....

.....

.....

3. Hz. Muhammed'in (sav), Medine Dönemi'nde yaptığı önemli toplumsal faaliyetleri maddeler hâlinde yazınız.

.....

.....

.....

.....

4. Hz. Muhammed'in (sav) müşriklerle olan mücadelesini bir ayetle örneklendirerek açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

5. Hendek Gazvesi'nde Müslümanların müşriklere karşı uyguladığı savaş stratejileri hakkında kısaca bilgi veriniz.

.....

.....

.....

.....

C	O	H	R	F	B	N	D	B	K	A	L	İ	S	Ç	Ş	İ
U	H	A	N	İ	F	I	A	N	Ö	L	L	Ü	F	Y	C	U
H	T	T	E	A	B	D	U	L	L	A	H	G	İ	H	S	L
U	İ	İ	S	K	H	E	H	L	İ	K	İ	T	A	P	R	A
D	M	C	G	A	Ç	İ	D	C	Ğ	Ş	D	P	Ü	Z	U	Z
E	L	E	R	B	C	A	H	İ	L	İ	Y	E	D	Y	V	V
Y	D	O	F	E	T	İ	H	H	R	Z	G	Ü	Ç	N	Z	E
B	P	C	H	F	T	S	Ş	A	B	Ü	E	E	R	Z	A	K
İ	I	L	S	Ş	İ	T	A	T	I	F	P	N	I	I	Ç	U
Y	T	T	E	V	H	İ	T	H	H	P	Ç	S	D	U	E	H
E	K	U	R	E	Y	Ş	R	K	A	Ü	Ö	A	V	Ğ	Z	U
Ş	A	O	İ	T	Ü	A	K	G	V	B	E	R	A	I	V	V
B	K	G	Y	M	İ	R	A	Ç	A	Z	İ	S	N	U	Y	V
E	D	T	Y	R	Y	E	S	R	İ	B	Ö	K	Ü	E	Ö	E
M	M	R	E	U	O	L	E	V	C	E	V	C	S	A	Y	T

E. Aşağıda verilen kelimeleri harf tablosundan bulup işaretleyiniz. Seçtiğiniz beş kelimenin anlamını sözlükten araştırarak ilgili kısma yazınız.

ABDULLAH	CİHAT	HATİCE	RIDVAN
AKABE	EHLİKİTAP	HİCRET	SAHABİ
ALAK	ENSAR	HUDEYBİYE	SERİYYE
ALİ	FETİH	İSTİŞARE	TEVHİT
BEDİR	GAZVE	KUREYŞ	UHUVVET
CAHİLİYE	HANİF	MİRAÇ	YESRİB

KELİME	TANIMI
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

2. ÜNİTE

Peygamberimizin Dindeki Konumu

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

1. Peygamberimizin Vahyi İnsanlığa Ulaştırması
2. Peygamberimizin Vahyi Açıklaması
3. Peygamberimizin Hüküm Koyması
4. Peygamberimizin Vahyi Yaşayarak Öğretmesi
5. Peygamberimizin İnsanı Kötülüklerden Arındırması
6. Peygamberimize İtaat ile İlgili Bir Hadis

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. Hüküm, emir, nehiy ve itaat kavramlarının anlamlarını sözlükten bularak defterinize yazınız.
2. Allah'ın (cc) insanlara peygamberler göndermesinin sebepleri nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. Hz. Muhammed'in (sav) Kur'an-ı Kerim'i anlamamızdaki rolü nedir? Sınıfta arkadaşlarınızla konuşunuz.
4. Nisa suresi, 13 ve 80; Araf suresi, 158; Haşr suresi, 7; Tegabün suresi, 12. ayetlerin meallerini https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf adresinden okuyunuz ve bu ayetlerin vermek istediği mesajlar üzerine düşününüz.
5. Hz. Muhammed (sav) insanlara hangi konularda rehberlik etmiştir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

KAVRAMLAR

Tebliğ, tebyin, teşri, temsil, tezkiye, emir bilmaruf nehiy anilmünker.

Ünite Bilgi Görseli Dosyası

Ünite PDF Dosyası

Ünite Özet Sunusu

1. PEYGAMBERİMİZİN VAHYİ İNSANLIĞA ULAŞTIRMASI

Sizce peygamberlerin Allah'ın (cc) emirlerini insanlara ulaştırmasındaki rolü nedir?

Bu karekodla Peygamberimizin vahyi insanlığa ulaştırması ile ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

Peygamberler; Allah'ın (cc), emir ve yasaklarını insanlara ulaştırmak için görevlendirdiği elçilerdir.[1] Peygamberlerin Yüce Allah'tan aldıkları vahyi herhangi bir değişiklik yapmaksızın eksiksiz olarak insanlara ulaştırmasına **tebliğ** denir.[2] İlk peygamber Hz. Âdem'den son peygamber Hz. Muhammed'e (sav) kadar tüm peygamberler ilahi vahyi tebliğ etmekle yükümlüdür. Bu, onların en önemli görevidir. Bu hususta Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmuştur: **"Ey Resul! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yapmamış olursun..."**[3]

Görsel 2.2. *Yüce Allah'ın Hz. Muhammed'e (sav) ilk emri "Oku!"dur. (Yusuf Mazı)*

Yüce Allah, Hz. Muhammed'i (sav) tek ve hak din olan İslam'ı tüm insanlığa tebliğ etmek için görevlendirmiştir. Kur'an-ı Kerim'de **"Peygamber'in üzerine düşen ancak tebliğ etmektir..."**[4] buyrularak onun bu sorumluluğuna dikkat çekilmiştir. Allah Resulü, kendisine vahyedilen **"Yaratan Rabbinin adıyla oku!"**[5] ayetiyle başlayan peygamberlik süreci boyunca ilahi hükümleri insanlara ulaştırmıştır.

Resulullah'a peygamberlik vazifesinin verildiği ilk ayetler nazil olduktan sonra vahiy kesintiye uğramıştı. O, vahyin kesildiği Fetret Dönemi'nden bahsederken şöyle demiştir: *"Yolda yürürken gökten gelen bir ses işittim. Başımı kaldırıp baktığımda bir de ne göreyim! Hira'da bana gelen melek gök ve yer arasında bir taht üzerinde oturuyor. Korktum ve eve gelip 'Beni örtün, beni örtün!' dedim. Bunun ardından* **'Ey örtünüp bürünen (Peygamber)! Kalk ve (insanları) uyar. Rabbini yücelt. Elbiseni temiz tut. Kötü şeyleri terk et.'**[6] *ayetleri indi."*[7] Bu ayetlerde Peygamberimize, yaşadığı endişe ve korkuya rağmen dini tebliğ görevini yerine getirmesi, inkârcıları uyarması, bu konuda karşılaşacağı sıkıntılara katlanması, ayrıca maddi ve manevi kirlerden uzak durması emredilmiştir.

1 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 294-295.
2 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 354.
3 Maide suresi, 67. ayet.
4 Maide suresi, 99. ayet.
5 Alak suresi, 1. ayet.
6 Müddessir suresi, 1-5. ayetler.
7 bk. Buhari, Tefsir, 74, 1-5.

YORUMLAYALIM

- "O peygamberler ki Allah'ın gönderdiği emirleri duyururlar, Allah'tan korkarlar ve O'ndan başka kimseden korkmazlar. Hesap görücü olarak Allah yeter."

(Ahzab suresi, 39. ayet.)

- "Allah'a itaat edin, Peygamber'e de itaat edin. Yüz çevirirseniz bilin ki elçimize düşen apaçık bir tebliğdir."

(Tegabün suresi, 12. ayet.)

Yukarıdaki ayetleri Hz. Muhammed'in (sav) tebliğ görevi açısından yorumlayınız.

Kendisine nazil olan bu ayetlerden sonra Hz. Muhammed (sav); önce ailesi, dostları ve güvendiği kişilere gizli bir şekilde İslam'ı tebliğ etti. Yaklaşık üç yıl süren Gizli Davet Dönemi'nde Peygamberimizin eşi Hz. Hatice, Allah'a (cc) ve Hz. Muhammed'in (sav) O'nun resulü olduğuna iman eden ilk kişi oldu. Hz. Hatice Müslüman olduğu zaman yanında bulunan kızları Rukiyye, Ümmü Gülsüm ve Fatıma da iman ettiler. Daha sonra Allah Resulü'nün evlatlığı Hz. Zeyd bin Harise, yakın dostu Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ali Müslüman oldular.[8]

BİLGİ KUTUSU

Hz. Peygamber, Darülerkâm diye bilinen Erkam bin Ebülerkam'ın evinde ilk Müslümanlarla bir araya gelirdi. Buradaki toplantılarda bir yandan tebliğ vazifesini yaparken bir yandan da Müslümanlara İslam'ı öğretirdi.

(bk. İbni Sad, et-Tabakat, C 3, s. 242-243.)

Gizli davet sürecinin ardından Yüce Allah'ın **"Önce en yakın akrabanı uyar."**[9] ve **"Ey Muhammed! Şimdi sen, sana emrolunanı açıkça ortaya koy ve Allah'a ortak koşanlara aldırış etme."**[10] ayetlerindeki emriyle birlikte açık davet başladı. Bunun üzerine Hz. Peygamber, akrabalarını evine yemeğe davet ederek onlara İslam'ı tebliğ etti. Ancak amcası Ebu Leheb'in kışkırtmaları nedeniyle olumlu bir sonuç alamadı. Tebliğ görevini yerine getirmekte kararlı olan Allah Resulü, ertesi gün akrabalarını yeniden topladı fakat aynı sıkıntılarla tekrar yüz yüze geldi. Buna rağmen onları İslam'a davet etmekten vazgeçmedi.[11]

Hz. Muhammed (sav), bir gün Safa Tepesi'ndeki yüksekçe bir yere çıkarak Mekkelilere şöyle seslendi: *"Şu vadinin arkasında size saldırmak isteyen süvari birlikleri var, diye haber versem bana inanır mıydınız?"* Onlar "Evet, inanırız. Biz senin bugüne kadar hiç yalan söylediğini görmedik." diye karşılık vermişlerdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber *"O hâlde ben sizi şiddetli bir azaba karşı uyarıyorum."*[12] buyurmuştur.

8 bk. Mustafa Fayda, "Muhammed", TDV İslam Ansiklopedisi, C 30, s. 409.
9 Şuara suresi, 214. ayet.
10 Hicr suresi, 94. ayet.
11 bk. Ahmed bin Hanbel, Müsned, I, 159.
12 Buhari, Tefsir, 2.

Görsel 2.3. "Sabreden zafere ulaşır." anlamına gelen sözün hattı (Hasan Rızâ)

Peygamberimiz ve beraberindeki Müslümanlar, Açık Davet Dönemi'nde tüm Mekke halkına ve diğer kabilelere İslam'ı tebliğ ederken birçok zorlukla karşılaştılar. Hz. Peygamber, bu dönemde uğradığı pek çok hakaret ve tehdide rağmen insanlara İslam'ı tebliğ etmekten vazgeçmedi. Ancak Mekkeli müşriklerin devam eden baskı, boykot, işkence gibi kötü muameleleri neticesinde Medine'ye hicret zorunlu hâle geldi. 622 yılında Hicret'le başlayan Medine Dönemi'nde İslam'ın yayılması hızlandı. Bu dönemde müşriklerin Bedir, Uhud, Hendek gibi savaşlarla İslam davetini engelleme girişimleri de başarısızlıkla sonuçlandı. Nihayetinde 630 yılında Müslümanların Mekke'yi fethiyle İslamiyet, tüm Arap Yarımadası'nda yayılmaya başladı.

Hz. Muhammed (sav), İslam davetini çevre ülkelere elçiler ve mektuplar göndererek ulaştırmıştır. Gönderdiği elçileri gideceği toplumun dilini bilen sahabiler arasından seçmiştir. Habeşistan Necaşisi Ashame, İran İmparatoru Hüsrev, Mısır Meliki Mukavkıs, Bizans Kralı Heraklius Peygamberimizin İslam'a davet mektubu gönderdiği hükümdarlar arasında yer almıştır.[13]

Bu karekodla Peygamberimizin nebevi uygulamaları ile ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

YAZALIM

Sende insan ve toplum, sende temel ve bina;
Ne getirdin, götürdün, bildirdinse âmennâ!..

(Necip Fazıl Kısakürek, Çile, s. 79.)

Şair, bu dizelerde Peygamberimizin hangi yönlerini vurgulamıştır? Düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

13 bk. Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, C 1, s. 260.

OKUYALIM

Hz. Muhammed'in (sav) Habeşistan Kralına Yazdığı İslam'a Davet Mektubu

"Bismillahirrahmanirrahîm.

Bu, Peygamber Muhammed'den, Habeş'in büyüğü Necaşi el-Asham'a yazılan bir mektuptur. Hidayete tabi olana, Allah'a ve Resulü'ne iman edene, Allah'tan başka ilah olmadığına, O'nun bir olduğuna ve ortağı bulunmadığına, eş ve çocuk edinmediğine, Muhammed'in de O'nun kulu ve Resulü olduğuna şehadet edene selam olsun. Seni Allah'ın dinine davet ediyorum. Şüphesiz ben, O'nun Peygamberiyim. Müslüman ol, kurtul. **'Ey kitap ehli! Bizimle sizin aranızda ortak bir söze gelin: Yalnız Allah'a ibadet edelim. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Allah'ı bırakıp da kimimiz kimimizi Rab edinmesin.'**[14] Eğer bu davetimden yüz çevirirsen kavmin olan Hristiyanların günahı da senin üzerinedir."

(bk. Muhammed İbni İshak, Hz. Peygamber'in Hayatı ve Gazveleri, s. 317.)

Yüce Allah, Hz. Peygamber'in tebliğ vazifesini yerine getirirken takip etmesi gereken yolu şöyle açıklamıştır: **"(Resulüm!) Sen, Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et!.."**[15] Peygamberimiz de insanları İslam'a davet ederken Allah'ın (cc) kendisine emretmiş olduğu üsluba riayet etmiştir. Bu husus, Kur'an-ı Kerim'de **"Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi..."**[16] ayetiyle ifade edilmiştir.

Peygamberimiz, İslam'ı tebliğ görevini karşısına çıkan tüm zorluklara rağmen kararlılıkla sürdürmüştür. O, vefatından kısa bir süre önce Veda Hutbesi'nde Müslümanlara *"Ey insanlar! Yarın, beni sizden soracaklar. Ne dersiniz? Peygamberlik görevimi yerine getirdim mi? Vazifemi yaptım mı?"* diye sormuştur. Orada bulunanlar "Evet. Yemin ederiz ki tebliğ ettin, bize tavsiyelerde ve öğütlerde bulundun, böylece şehadet ederiz." demişlerdir. Bunun üzerine Peygamberimiz de *"Şahit ol ya Rab, şahit ol ya Rab, şahit ol ya Rab!"*[17] buyurarak âdeta ümmetiyle vedalaşmıştır. Vefatıyla birlikte de Allah Resulü'nün tebliğ vazifesi sona ermiştir.

14 Al-i İmran suresi, 64. ayet.
15 Nahl suresi, 125. ayet.
16 Al-i İmran suresi, 159. ayet.
17 bk. Ebu Davud, Menasik, 56.

Hz. Muhammed'in (sav) tebliğ vazifesini yerine getirirken dikkat ettiği hususlar:

- Vahyi insanlara eksiksiz bir şekilde ulaştırmıştır.
- Tebliğe, yakın çevresinden başlamıştır.
- İlahi hükümleri insanlara basitten zora, kademeli olarak aktarmıştır.
- Muhataplarına karşı yumuşak bir üslup kullanmıştır.
- Karşılaştığı tüm engellere rağmen ümitsizliğe kapılmamıştır.
- Ayrım gözetmeksizin herkese hitap etmiştir.
- Karşısındakinin seviyesini gözetmiştir.
- Zorluklar karşısında sabretmiştir.
- Baskı ve tehditlere boyun eğmeden inkârcılarla mücadele etmiştir.
- Söz ve davranışlarıyla çevresindekilere en güzel örnek olmuştur.

2. PEYGAMBERİMİZİN VAHYİ AÇIKLAMASI

Sizce Hz. Peygamber'in açıklamaları olmadan Kur'an-ı Kerim'i tam olarak anlayabilir miyiz? Neden?

Bu karekodla Peygamberimizin vahyi açıklaması ile ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

Peygamberler, Allah'tan (cc) aldıkları vahyi insanlara ulaştırıp açıklamakla yükümlüdürler. Bu husus, Kur'an-ı Kerim'de **"Biz her peygamberi, ancak kendi kavminin diliyle gönderdik ki onlara (Allah'ın emirlerini) iyice açıklasın..."**[18] ayetiyle ifade edilmektedir. Peygamberlerin ilahi vahyi insanların anlayabileceği şekilde açıklamasına **tebyin** denir.[19]

Yüce Allah, **"... İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman ve onların da (üzerinde) düşünmeleri için sana bu Kur'an'ı indirdik."**[20] buyurarak Hz. Muhammed'e (sav) tebyin görevini vermiştir. Başka bir ayette **"Sana kitabı, özellikle ayrılığa düştükleri şeyleri onlara açıklaman ve inanan bir topluma rehber ve rahmet olsun diye indirdik."**[21] buyurarak tebyin görevinin mahiyetini açıklamıştır. Allah Resulü, yirmi üç yıllık risaleti boyunca Kur'an-ı Kerim'de yer alan ayetlerdeki ilahi hikmet ve hükümleri insanlara açıklamak suretiyle bu vazifesini yerine getirmiştir.

18 İbrahim suresi, 4. ayet.
19 bk. DİB Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 558.
20 Nahl suresi, 44. ayet.
21 Nahl suresi, 64. ayet.

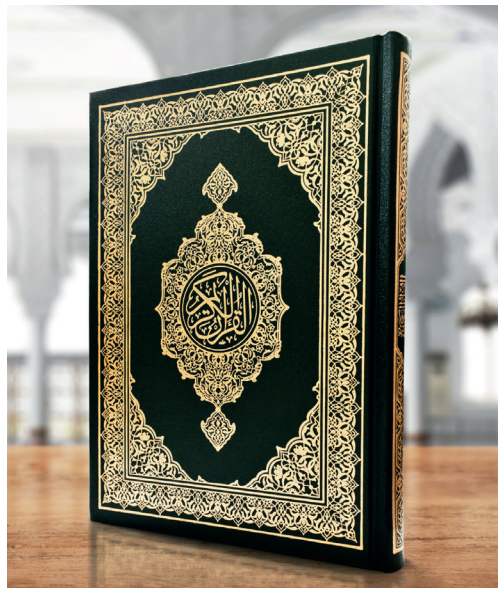
BULALIM

"Ey kitap ehli! Artık size elçimiz gelmiştir. O, kitabınızdan gizleyip durduğunuz gerçeklerden birçoğunu sizlere açıklıyor, birçoğunu da affediyor. İşte size Allah'tan bir nur ve apaçık bir kitap gelmiştir."

(Maide suresi, 15. ayet.)

Yukarıdaki ayetin açıklamasını ilgili karekoddan ulaşarak okuyunuz.

Hayatın birçok alanıyla ilgili hükümler Kur'an-ı Kerim'de özü itibarıyla yer alır. Örneğin namaz, oruç, zekât ve hac farz kılınmış ancak bu ibadetlerin nasıl yapılacağıyla ilgili ayrıntıya girilmemiştir. Hz. Peygamber; ibadetlerin nasıl yerine getirileceği, uygulama şartları ve hükümleriyle ilgili insanları bilgilendirmiştir. Namazın hangi vakitlerde[22] ve nasıl kılınacağı[23], namazların rekâtları[24], orucu bozan ve bozmayan hâller[25], zekâtın miktarı ve ne kadar sürede verileceği zekâta tabi malların neler olduğu[26] gibi hususlar Peygamberimizin açıklamalarıyla anlaşılmıştır.

Görsel 2.4. *Kur'an-ı Kerim'i bizlere ulaştıran ve açıklayan Hz. Muhammed'dir (sav).*

Kur'an-ı Kerim'deki bazı ayetler anlamca kapalıdır, bazıları da birden fazla anlama gelebilecek özelliktedir. Hz. Muhammed (sav) bu tür ayetlerin hangi manaya işaret ettiğine dair açıklamalarda bulunmuştur. Örneğin **"Namazlara ve orta namaza devam edin. Allah'a saygı ve bağlılık içinde namaz kılın..."**[27] ayetinde Allah'ın (cc) orta namazdan neyi kastettiğini Hz. Peygamber, *"Orta namaz, ikindi namazıdır."*[28] hadisiyle açıklamıştır.

"İman edip de imanlarına zulmü bulaştırmayanlar var ya, işte güven onların hakkıdır. Doğru yolu bulmuş olanlar da onlardır."[29] ayeti indirildiğinde sahabe: "Ey Allah'ın Resulü! Hangimiz zulme bulaşmamış ki..." diyerek içine girdikleri manevi sıkıntılarını dile getirmişlerdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber **"... Şüphesiz şirk büyük bir zulümdür."** mealindeki Lokman suresinin 13. ayetini delil getirerek söz konusu zulüm kavramını şirk olarak açıklamıştır.[30]

22 bk. Ebu Davud, Namaz, 2.
23 bk. Buhari, Ezan, 18.
24 bk. Buhari, Salat, 1.
25 bk. Buhari, Savm, 26; bk. Tirmizi, Savm, 24.
26 bk. Ebu Davud, Zekât, 39.
27 Bakara suresi, 238. ayet.
28 Tirmizi, Salat, 19.
29 Enam suresi, 82. ayet.
30 bk. Buhari, Tefsir, (Lokman), 1.

YORUMLAYALIM

"... Sabahın beyaz ipliği siyah ipliğinden fark edilip seçilinceye kadar yiyin, için. Sonra ertesi geceye kadar orucu tam tutun..." mealindeki Bakara suresinin 187. ayeti indiği zaman Adî bin Hatim, Hz. Peygamber'e bu ayetin açıklamasını sordu. Hz. Peygamber de "Ayette bahsi geçen siyah ve beyaz iplik, gecenin karanlığı ile gündüzün aydınlığından ibarettir." buyurdu.

(bk. Buhari, Savm, 16.)

Yukarıdaki hadisi Hz. Peygamber'in tebyin görevi açısından yorumlayınız.

Hz. Muhammed (sav), kendisine indirilen ayetleri daha iyi anlaşılabilmesi için hem sözlü hem de uygulamalı olarak açıklamıştır. Allah'ın (cc) emir ve yasaklarına tam olarak riayet edebilmeleri için insanları bilgilendirmiştir. Bazı ayetlerin görünen anlamı dışındaki mecazi anlamlarına da değinmiştir. Peygamberimiz, ayetlerin açıklamasını yaparken Yüce Allah'ın vahiylerini rehber edinmiştir. **"O, kendi nefsinden konuşmaz. Onun konuşması ancak kendisine bildirilen bir vahiydir."**[31] ayetinde Resulullah'ın açıklamalarının Allah'ın (cc) bilgilendirmesiyle olduğuna vurgu yapılmıştır.

Görsel 2.5. "O, kendi nefsinden konuşmaz. Onun konuşması ancak kendisine bildirilen bir vahiydir." mealindeki Necm suresi, 3-4. ayetlerin hattı (Abdurrahman Depeler)

Hz. Muhammed'in (sav) tebyin vazifesini yerine getirirken dikkat ettiği hususlar:

- Vahyi insanların anlayabileceği şekilde açıklamıştır.
- Açıklamalarını ilahi vahyin rehberliğinde yapmıştır.
- Gerekli gördüğü durumlarda açıklamalarını tekrar etmiştir.
- Ayetlerdeki önemli hususlara dikkat çekmiştir.
- Hem sözlü hem de uygulamalı açıklamalara yer vermiştir.
- Kur'an'da özü itibarıyla yer alan ilahi hükümlerin ayrıntılarına değinmiştir.
- Kendisine yöneltilen sorulara açık ve net cevaplar vermiştir.
- İlahi vahyin hikmetlerine değinmiştir.

31 Necm suresi, 3-4. ayetler.

3. PEYGAMBERİMİZİN HÜKÜM KOYMASI

Sizce Hz. Muhammed (sav) hangi konularda hüküm koymuş olabilir?

Bu karekodla Peygamberimizin hüküm koyması ile ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

Dinî bir konuda hüküm koyma, emretme ve yasaklama yetkisine **teşri** denir.[32] İslam'a göre iman, ibadet ve sosyal hayata ilişkin esaslarda hüküm koyma yetkisi Yüce Allah'a aittir. Ancak peygamberler de Allah'ın (cc) izni ve bilgisi dâhilinde bir konu hakkında hüküm koyabilirler.

Görsel 2.6. *"Muhammed (as)" hattı (Abdülfettah Efendi)*

Hz. Muhammed'in (sav) dindeki konumunu gösteren önemli özelliklerinden biri de onun hüküm koyma yetkisine sahip olmasıdır. O; söz, fiil ve uygulamalarında vahyin gereklerine uygun şekilde hareket etmiştir. Bu nedenle onun dinî konularda koyduğu kurallarla birlikte emir ve yasakları da Müslümanlar için bağlayıcıdır. Kur'an-ı Kerim'de **"Allah ve Resulü herhangi bir konuda hüküm verdiklerinde artık mümin bir erkek veya kadın için işlerinde tercih hakları yoktur. Allah'ın ve Resulü'nün emrine itaat etmeyenler doğru yoldan açıkça sapmışlardır."**[33] buyurularak Hz. Peygamber'in bir konuda hüküm koyduğu zaman Müslümanların o hükme uymakla yükümlü olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu hususta Peygamberimiz bir hadisinde şöyle buyurmuştur: *"Size ne emrettimse onu yapınız, size neyi yasakladımsa ondan sakınınız."*[34]

YORUMLAYALIM

- "Aralarındaki anlaşmazlıkları çözüme bağlasın diye Allah'a ve Resulü'ne çağrıldıklarında müminlerin sözü 'İşittik ve itaat ettik.' demekten ibarettir. İşte kurtuluşa erenler de bunlardır!"

(Nur suresi, 51. ayet.)

- "... Size bir şey emrettiğimde gücünüzün yettiğince onu yapın, size bir şeyi yasakladığımda da onu terk edin!"

(Müslim, Hac, 412.)

Yukarıdaki ayet ve hadisi Hz. Muhammed'in (sav) koyduğu hükümlere uyma sorumluluğu açısından yorumlayınız.

Yüce Allah, **"... Peygamber size neyi verdiyse onu alın ve size neyi yasakladıysa ondan sakının. Allah'tan korkun. Çünkü Allah'ın azabı çetindir..."**[35] ayetiyle Hz. Peygamber'e helal ve haram kılma yetkisi vermiştir. Peygamberimiz de Hayber günü ashabına birtakım yasaklar getirdikten sonra *"Sizden biriniz köşesine yaslanarak Allah'ın şu Kur'an'da yasakladığı şeylerden başka hiçbir şeyi yasaklamadığını mı zannediyor? Şunu iyi bilin ki: Vallahi ben öğüt verdim, emrettim, yasakladım..."*[36] hadisinde bu yetkisini kullandığını ifade etmiştir.

32 bk. DİB Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 654.
33 Ahzab suresi, 36. ayet.
34 İbni Mace, Sünnet, 1.
35 Haşr suresi, 7. ayet.
36 Ebu Davud, Harac, 31.

Hz. Peygamber, Kur'an'da yer almayan yahut ayrıntıları açıklanmayan bazı konularda hükümler koymuştur. Bu hükümlerin çoğu; ibadet, evlilik, miras, ticaret v.b. konularla ilgilidir. Peygamberimizin *"Nesep yoluyla nikâhı haram olanlar, süt emme yoluyla da haram olur."*[37] hadisinde yer alan hüküm bunun bir örneğidir.

TARTIŞALIM

- "... Eğer siz gerçekten müminlerseniz Allah'a ve Peygamber'ine itaat ediniz."

(Enfal suresi, 1. ayet.)

- "Kim peygambere itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur..."

(Nisa suresi, 80. ayet.)

Yukarıdaki ayetlerde Hz. Peygamber'e itaatin Allah'a (cc) itaatle birlikte zikredilmesinin sebepleri nelerdir? Arkadaşlarınızla tartışınız.

Hz. Muhammed (sav), **"Sana vahyolunana uy ve Allah hükmünü verinceye kadar sabret. O, hüküm verenlerin en hayırlısıdır."**[38] ayetindeki emre uygun olarak bir konuda hüküm koyarken vahyi esas almıştır. O, herhangi bir meselenin çözümü için kendisine bir soru yöneltildiğinde varsa konuyla ilgili ayetlere başvurmuş, yoksa belli bir süre vahyin gelmesini beklemiştir.[39] Vahyin gelmemesi hâlinde daha önce inmiş olan ayetlerin genel ilkelerine uygun olarak kendi içtihadıyla hüküm vermiştir. Örneğin bir hadisinde, Allah'ın (cc) iyi davranışı farz kıldığından hareketle hayvan kesiminin bile güzelce yapılmasını emretmiştir.[40]

Hz. Muhammed (sav) tarafından konulan bazı dinî hükümler:

- Ramazan ayında fıtır sadakası verilmesinin vacip olması[41]
- Haccın ömürde bir defa yapılmasının farz olması[42]
- Vitir namazının kılınmasının vacip olması[43]
- Bir kimsenin ninesine de mirastan pay verilmesi[44]
- Yırtıcı hayvanların etlerinin haram kılınması[45]
- İpek giymek ve altın kullanmanın erkeklere haram, kadınlara helal olması[46]

37 Müslim, Rada, 9.
38 Yunus suresi, 109. ayet.
39 bk. Buhari, İtisam, 8.
40 bk. Müslim, Sayd, 57.
41 bk. Buhari, Zekât, 70.
42 bk. Müslim, Hac, 412.
43 bk. Ebu Davud, Vitir, 2.
44 bk. Tirmizi, Feraiz, 10-11.
45 bk. Buhari, Sayd, 28.
46 bk. Tirmizi, Libas, 1.

4. PEYGAMBERİMİZİN VAHYİ YAŞAYARAK ÖĞRETMESİ

Dinimizi öğrenmede Hz. Muhammed'in (sav) örnekliğinin önemi sizce nedir?

Bu karekodla Peygamberimizin vahyi yaşayarak öğretmesi ile ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

Peygamberlerin önemli vazifelerinden biri, vahyi temsildir. **Temsil,** sözlükte "benzemek, örnek olmak, hak ve görev bakımından bir kimse veya topluluğun adına davranmak, belirgin özellikleriyle yansıtmak" gibi anlamlara gelir.[47] Peygamberlerin temsil vazifesi ise Allah'tan (cc) aldıkları vahiylerde yer alan hükümleri uygulayarak örnek olmaları ve bir sorumluluğu yerine getirirken nasıl davranılması gerektiğini öğretmeleridir. Müminler de peygamberleri rehber edinerek onların yolundan gitmekle yükümlüdür. Yüce Allah, peygamberlerin rehberliğinde hareket edenlere **"... Tarafımdan size bir yol gösterici (peygamber) gelir de kim ona uyarsa, onlar için herhangi bir korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir..."**[48] müjdesini vermiştir.

Görsel 2.7. *"Hz. Muhammed (sav) bir insandır ama sıradan bir insan gibi değildir. Taşlar arasında yakut ne ise o da öyledir." anlamındaki beyitin hattı (Salih Naili Efendi)*

Peygamberlerin sıdk (doğruluk), emanet (güvenilir olmak), fetanet (akıllı ve zeki olmak), ismet (günahlardan korunmuş olmak) gibi vasıfları vardır. Onlar, sahip oldukları vasıflarla ilahi vahyi temsil eder. Peygamberlerin tebliğ vazifesini yerine getirirken başarıya ulaşması bu temsil gücüne bağlıdır.

Hz. Muhammed (sav), yaşadığı toplum içerisinde güzel ahlakı ve üstün kişiliğiyle bilinirdi. O, aynı zamanda doğru sözlülüğü ve güvenilirliğiyle tebliğ ettiği dinin değerlerine bağlı bir yaşam sürerdi. Allah Resulü'nün İslam'a davetinin kabul görmesinde bu özelliklerinin katkısı olmuştur.

Hz. Muhammed'in (sav) önemli görevlerinden biri, İslam'ı tüm yönleriyle anlama ve yaşama konusunda vahyi temsil etmektir. O; inanç, ibadet, ahlak ve sosyal hayatın her alanında Kur'an'ın ortaya koyduğu ilkelere bağlı bir hayat sürmüştür. Yüce Allah'ın emirlerini öncelikle kendisi uygulamış, yasaklarından da sakınmıştır. İlahi vahyi insanlara yalnızca bildirmek ve açıklamakla kalmamış, onu yaşayarak öğretmiştir. Peygamberliği süresince insanlara en güzel örnek olmuştur. Yüce Allah, **"Ant olsun ki sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman ve Allah'ı çok zikreden kimseler için, Allah'ın Resulü'nde güzel bir örnek vardır."**[49] buyurarak onun bu niteliğini açıklamıştır.

47 bk. TDK Türkçe Sözlük, s. 2320.
48 Bakara suresi, 38. ayet.
49 Ahzab suresi, 21. ayet.

Hz. Peygamber, tevhit inancının ve iman esaslarına bağlılığın önemini ashabına sık sık hatırlatmıştır. *"Rabbini zikreden kimse ile zikretmeyen kimsenin misali, diri ile ölünün misali gibidir."*[50] buyuran Peygamberimiz, daima Allah'ı (cc) tespih etmiştir. İbadetlerini hiçbir zaman aksatmayarak ümmetine örnek olmuştur. O, bir hadisinde şöyle buyurmuştur: *"Güç yetirebileceğiniz amelleri yapmaya gayret ediniz. Allah usanmaz da siz usanırsınız. Allah katında amellerin en sevimlisi az da olsa devamlı olanıdır."*[51]

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de **"Namaz müminler üzerine vakitleri belli bir farzdır."**[52] buyurmuştur. Hz. Peygamber de *"Benim nasıl namaz kıldığımı gördüyseniz siz de öyle namaz kılın."*[53] buyurarak namazın nasıl kılınacağını ashabına öğretmiştir. Kendisine namazların vakti hakkında soru soran bir kişiye *"... Şu (önümüzdeki) iki günde namazları bizimle kıl!.."* [54] diyerek onu uygulamalı olarak öğrenmeye yönlendirmiştir. Kur'an-ı Kerim'de **"... Gitmeye gücü yetenin o evi ziyaret etmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse bilmelidir ki Allah hiçbir şeye muhtaç değildir."**[55] buyrularak hac farz kılınmıştır. Hz. Peygamber, *"Hac uygulamalarını (yapılışını) benden alın, benden gördüğünüz gibi hac ibadetini yerine getirin."*[56] hadisinde belirttiği gibi insanlara haccın yapılışını göstermiştir.

YORUMLAYALIM

Peygamber Efendimiz, bir gün hutbeden sonra ayağa kalkarak kıbleye yöneldi ve tekbir aldı. İnsanlar da kalkıp arkasında namaza durdu. Peygamberimiz Kur'an okudu, sonra rükû yaptı. İnsanlar da onunla birlikte rükû yaptılar. Peygamber Efendimiz, namazı bitirince insanlara döndü ve "Ey insanlar! Bana uymanız ve nasıl namaz kıldığımı öğrenebilmeniz için böyle yaptım." buyurdu.

(bk. Buhari, Salat, 18.)

Yukarıdaki hadisi Hz. Muhammed'in (sav) temsil görevi açısından yorumlayınız.

Peygamberimiz, iman ve ibadet konularında olduğu gibi ahlaki nitelikleriyle de vahyi temsil etmiştir. Allah Resulü'nün vefatından sonra eşi Hz. Aişe, "Onun ahlakı nasıldı?" diye soranlara "... Onun ahlakı Kur'an'dı."[57] diye cevap vermiştir. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de Peygamberimiz için **"Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin."**[58] buyurarak onun ahlakının üstünlüğünü bildirmiştir. Peygamber Efendimiz; dürüstlüğü, adaleti, güvenilirliği, merhameti, sabrı, cömertliği, cesareti, fedakârlığı, saygısı ve diğer güzel vasıflarıyla tüm insanlar için örnek bir ahlaka sahiptir.

50 Buhari, Deavat, 66.
51 Ebu Davud, Tatavvu, 27.
52 Nisa suresi, 103. ayet.
53 Buhari, Ezan, 18.
54 Müslim, Mesacid, 176, 177, (613).
55 Al-i İmran suresi, 97. ayet.
56 Müslim, Hac, 310.
57 Müslim, Müsafirin, 139.
58 Kalem suresi, 4. ayet.

YAZALIM

"Sözün en güzeli Allah'ın kitabıdır. Rehberliğin en güzeli ise Muhammed'in rehberliğidir."

(Ahmed bin Hanbel, Müsned, III, 320.)

Yukarıdaki hadiste verilmek istenen mesaj nedir? Düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

.....

5. PEYGAMBERİMİZİN İNSANI KÖTÜLÜKLERDEN ARINDIRMASI

Cahiliye Dönemi'nde yaygın olan batıl inanış ve ahlaki sorunlar hakkında neler biliyorsunuz?

Bu karekodla Peygamberimizin insanı kötülüklerden arındırması ile ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

Allah (cc), insanı akıl ve irade sahibi bir varlık olarak yaratmıştır. Aynı zamanda ona **"Nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirip ona kötülük duygusunu ve takvasını (kötülükten sakınma yeteneğini) ilham edene ant olsun ki nefsini arındıran kurtuluşa ermiştir."**[59] ayetinde bildirdiği gibi doğru ile yanlışı ayırt edebilme yeteneği vermiştir. Bununla birlikte Allah (cc), insanı dünyada başıboş bırakmamış, kendisine doğru yolu göstermesi için peygamberler göndermiştir. Daha sonra insana iyilik ya da kötülük yollarından dilediğini seçebilme özgürlüğü vermiştir. Bu husus Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilir: **"Şüphesiz biz ona doğru yolu gösterdik. İster şükredici olsun ister nankör."**[60]

Görsel 2.8. *"... Şüphesiz iyilikler kötülükleri giderir..." mealindeki Hud suresi, 114. ayetin hattı*

İnsanı kötülüklerden ve şirk, küfür, günah, ikiyüzlülük, cehalet gibi manevi kirlerden arındırmak; Hz. Muhammed'in (sav) peygamberlik vazifeleri arasında yer alır. Allah Resulü'nün bu vazifesi **tezkiye** kavramıyla ifade edilir.[61] Peygamber Efendimiz, yaşadığı dönemin şirke ve küfre düşmüş insanlarını hak yoluna davet ederek onları her türlü kötü davranıştan arındırmaya çalışmıştır. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de **"Ant olsun, Allah, müminlere kendi içlerinden onlara ayetlerini okuyan, onları arıtıp tertemiz yapan, onlara kitap ve hikmeti öğreten bir peygamber göndermekle büyük bir lütufta bulunmuştur. Oysa onlar, daha önce apaçık bir sapkınlık içindeydiler."**[62] buyurarak Peygamberimizin bu yönünü açıklamıştır.

BİLGİ KUTUSU

Tezkiye, sözlükte "temizleme, paklama, arıtma, geliştirme" gibi anlamlara gelir.

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 367.)

59 Şems suresi, 7-9. ayetler.
60 İnsan suresi, 3. ayet.
61 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 367.
62 Al-i İmran, 164. ayet.

Hz. Muhammed (sav), İslam'ı tebliğ vazifesine başladığı ilk andan itibaren insanları tevhit inancına davet etmiştir. Onları putlara tapmaktan ve Allah'a (cc) ortak koşmaktan uzak tutmak için çalışmıştır. Toplumdaki yalan, gıybet, hile, iftira, kıskançlık, dedikodu, hırsızlık, kibir, cana kıyma, hak yeme gibi ahlaki sorunlarla mücadele etmiştir. İnsanları doğru inanç ve güzel ahlaka ulaştırmak için gayret göstermiştir. Nitekim sahabilerden biri Hz. Peygamber'e gelerek "Ya Resulallah! Bana İslam'ı öylesine tanıt ki onu bir daha senden başkasına sormaya ihtiyaç hissetmeyeyim." dedi. Peygamber Efendimiz de *"Allah'a inandım de, sonra da dosdoğru ol!"* buyurdu.[63]

Görsel 2.9. *"Sen af ve kolaylık yolunu tut, iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir." (Araf suresi, 199. ayet.) anlamındaki ayetin hattı (Menaf NAM)*

Hz. Muhammed (sav), tezkiye vazifesini emir bilmaruf nehiy anilmünker ilkesine bağlı olarak yerine getirmiştir. **Emir bilmaruf nehiy anilmünker,** "iyiliği ve hayrı tavsiye etmek, kötülüğü ve çirkin olanı yasaklamak" anlamına gelir.[64] Hz. Peygamber, Yüce Allah'ın **"Sen af ve kolaylık yolunu tut, iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir."**[65] ayetindeki emri çerçevesinde insanları hayra yönlendirmek için gayret etmiştir. İslam'a göre maruf, Kur'an-ı Kerim ve sünnete uygun olan, aklın ve vicdanın iyi olarak benimsediği her şeydir. Münker ise bu şartlara uygun olmayan, kötü ve çirkin şeylerdir.[66] İnsanları iyiliğe yönlendirip kötülükten uzak tutmak Peygamberimizin olduğu kadar müminlerin de görevidir. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de **"İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir."**[67] buyurarak bu ilkeye uyanları ahiret mükâfatıyla müjdelemiştir. Bu konuda Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: *"Kim kötü ve çirkin bir iş görürse onu eliyle düzeltsin, eğer buna gücü yetmiyorsa diliyle düzeltsin, buna da gücü yetmezse kalben karşı koysun. Bu da imanın en zayıf derecesidir."*[68]

YORUMLAYALIM

- "Onlar, yanlarındaki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları Resul'e, o ümmi Peygamber'e uyan kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar..."

(Araf suresi, 157. ayet.)

- "Nitekim kendi aranızdan, size ayetlerimizi okuyan, sizi her kötülükten arındıran, size kitap ve hikmeti öğreten, ayrıca bilmediklerinizi de öğreten bir peygamber gönderdik."

(Bakara suresi, 151. ayet.)

Yukarıdaki ayetleri Hz. Muhammed'in (sav) tezkiye görevi açısından yorumlayınız.

63 bk. Müslim, İman, 62.
64 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, 73.
65 Araf suresi, 199. ayet.
66 bk. Mustafa Çağrıcı, "Emir bi'l-Ma'rûf Nehiy ani'l-Münker", TDV İslam Ansiklopedisi, C 11, s. 138.
67 Al-i İmran suresi, 104. ayet.
68 Müslim, İman, 78.

Hz. Muhammed'in (sav) tezkiye vazifesini yerine getirirken dikkat ettiği hususlar:

- İnsanları şirk, küfür, isyan, günah gibi manevi kirlerden arındırmayı amaçlamıştır.
- Topluma tevhit inancını yerleştirmeye çalışmıştır.
- Toplumda yaygın olan ahlaki sorunlarla mücadele etmiştir.
- İnsanları her türlü kötü hâl, tutum ve davranıştan uzak tutmaya gayret göstermiştir.
- Emir bilmaruf nehiy anilmünker ilkesine bağlı hareket etmiştir.
- Söz ve davranışlarıyla insanlara rehberlik ederek doğru yolu göstermiştir.

DEĞERLENDİRELİM

"Ey Peygamber! Biz seni bir şahit, bir müjdeleyici, bir uyarıcı, Allah'ın izniyle kendi yoluna çağıran bir davetçi ve aydınlatıcı bir kandil olarak gönderdik."

(Ahzab suresi, 45-46. ayetler.)

Yukarıdaki ayetleri Hz. Muhammed'in (sav) peygamberlik vazifeleri açısından değerlendiriniz.

6. BİR HADİS ÖĞRENİYORUM

Sizce Hz. Peygamber'e neden itaat etmeliyiz?

مَنْ يُطِعِ اللهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ رَشَدَ وَمَنْ يَعْصِهِمَا فَإِنَّهُ لاَ يَضُرُّ إِلاَّ نَفْسَهُ وَلاَ يَضُرُّ اللهَ شَيْئًا

"Kim Allah'a ve Resulü'ne itaat ederse doğru yolu bulmuştur. Kim onlara isyan ederse ancak kendisine zarar verir. Allah'a hiçbir şekilde zarar veremez."

(Ebu Davud, Salat, 221, 223.)

Bu karekodla hadis ile ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

PAYLAŞALIM

Sizce Allah'a (cc) ve Resulü'ne itaat etmeyenlerin uğrayacağı zararlar neler olabilir? Düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Hz. Muhammed (sav), kendisine verilen peygamberlik görevi gereğince Allah'tan (cc) aldığı vahiyleri insanlara tebliğ etmiştir. Ayetlerde yer alan ilahi hükümleri insanlara açıklamış, gerekli olan durumlarda hüküm koymuş, vahyi yaşayarak öğretmiş ve onları iyiliğe yönlendirip kötülükten sakındırmıştır.

Görsel 2.10. *"Allah (cc) Rabbim, Hz. Muhammed (sav) peygamberimdir." anlamındaki hat (Mustafa Râkım Efendi)*

Peygamberimizin örnekliği ve rehberliğine başvurmadan İslam'ı doğru bir şekilde yaşamak mümkün değildir. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de **"Kim Peygamber'e itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur..."**[69] buyurarak Hz. Muhammed'e (sav) itaatin gerekliliğini bildirmiştir.

Allah Resulü'nün beyan ettiği dinî hükümlere itaat etmek ve onun haber verdiği konuları tasdik etmek imanın bir gereğidir. Bu nedenle her Müslüman onun emirlerine uyup yasakladıklarından sakınmakla yükümlüdür. Peygamber Efendimiz, bir hadisinde *"Bana itaat eden cennete girer. Bana isyan eden de yüz çevirmiş demektir."*[70] buyurarak sünnetine uyulması konusunda müminleri uyarmıştır. Zira bu sorumluluğu yerine getirmeyenler karşılaşacakları ilahi azapla ahiret hayatlarına zarar vermiş olurlar.

YAZALIM

"Size iki şey bırakıyorum, onlara sımsıkı sarıldığınız sürece yolunuzu şaşırmayacaksınız: Allah'ın kitabı ve Peygamberi'nin sünneti."

(Malik bin Enes, Muvatta, Kader, 3.)

Bu hadise göre Kur'an-ı Kerim ve Peygamberimizin sünnetinin dinimizi doğru yaşamak açısından önemi nedir? Düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

.....

69 Nisa suresi, 80. ayet.
70 Buhari, İtisam, 2.

2. ÜNİTE
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Karekodu kullanarak daha fazlasına ulaşabilirsiniz.

A. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlarının başına "D", yanlış olanlarının başına "Y" yazınız.

1. (.....) Peygamberler, vahyi insanlara ulaştırmak için Allah'ın (cc) görevlendirdiği elçilerdir.

2. (.....) Hz. Muhammed (sav), tebliğ vazifesine çevre ülkelerden başlamıştır.

3. (.....) Müslümanlar, Hz. Peygamber'i rehber edinerek onun yolundan gitmekle yükümlüdür.

4. (.....) Peygamberimiz, ibadetlerin yapılışını uygulamalı olarak ashabına öğretmiştir.

5. (.....) Münker; Kur'an ve sünnete uygun olan, aklın ve vicdanın iyi olarak benimsediği şeylerdir.

tebyin	tebliğ	maruf	tezkiye	temsil	teşri

B. Yukarıda verilen kelimelerden uygun olanlarıyla cümleleri tamamlayınız.

1. ....., peygamberlerin ilahi vahyi insanların anlayabileceği şekilde açıklamasıdır.

2. Dinî bir konuda hüküm koyma, emretme ve yasaklama yetkisine ..... denir.

3. ....., sözlükte "benzemek, örnek olmak" gibi anlamlara gelir.

4. Allah Resulü'nün insanı kötülüklerden arındırmasına ..... denir.

5. Peygamberlerin ilahi vahyi eksiksiz olarak insanlara ulaştırmasına ..... denir.

C. Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Yüce Allah; Hz. Peygamber'e İslam'ı tebliğ ederken insanlara güzel bir üslupla ve nezaketle yaklaşmasını öğütlemiştir. Bu nedenle Allah Resulü; insanlar tarafından hoş karşılanmayan, kaba, kırıcı, küçük düşürücü bir konuşma tarzı benimsememiştir.

Buna göre

I. "Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi..." (Al-i İmran suresi, 159. ayet.)

II. "Sen, Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et!.." (Nahl suresi, 125. ayet.)

III. "Şüphesiz ki kitabı sana hak olarak indirdik. O hâlde sen de dini Allah'a has kılarak kulluk et." (Zümer suresi, 2. ayet.)

ayetlerinden hangileri Peygamberimizin bu tutumuna örnek oluşturur?

A) Yalnız I.

B) Yalnız II.

C) I ve II.

D) II ve III.

2. I. "... Peygamber size neyi verdiyse onu alın ve size neyi yasakladıysa ondan sakının..." (Haşr suresi, 7. ayet.)

II. II. "Ant olsun size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir." (Tevbe suresi, 128. ayet.)

III. "Allah ve Resulü herhangi bir konuda hüküm verdiklerinde artık mümin bir erkek veya kadın için işlerinde tercih hakları yoktur. Allah'ın ve Resulü'nün emrine itaat etmeyenler doğru yoldan açıkça sapmışlardır." (Ahzab suresi, 36. ayet.)

Numaralanmış ayetlerden hangileri Hz. Muhammed'in (sav) teşri yetkisine değinmektedir?

A) Yalnız I.

B) I ve II.

C) I ve III.

D) II ve III.

3. Allah (cc), Peygamberimize hiçbir baskı ve zorlamaya meydan vermeden insanları uyarmasını ve gerçekleri onlara yalnızca tebliğ etmesini emretmektedir. Çünkü iman ve ibadet ancak kişinin ikna olmasına, gönülden isteyip benimsemesine bağlıdır.

Aşağıdaki ayetlerden hangisi parçada sözü edilen durum için uyarıcı niteliğindedir?

A) "Artık sen öğüt ver! Sen ancak bir öğüt vericisin. Onların üzerinde bir zorba değilsin." (Gaşiye suresi, 21-22. ayetler.)

B) "De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin." (Al-i İmran suresi, 31. ayet.)

C) "De ki: Ey insanlar! Gerçekten ben, göklerin ve yerin sahibi olan Allah'ın hepinize gönderdiği elçisiyim..." (Araf suresi, 158. ayet.)

D) "Bütün dinlerden üstün kılmak üzere, Peygamber'ini hidayet ve hak din ile gönderen O'dur. Şahit olarak Allah yeter." (Fetih suresi, 28. ayet.)

4.

I. "O peygamberler ki Allah'ın verdiği emirleri duyururlar, Allah'tan korkarlar ve O'ndan başka kimseden korkmazlar. Hesap görücü olarak Allah yeter." (Ahzab suresi, 39. ayet.)

II. "... İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman ve onların da (üzerinde) düşünmeleri için sana bu Kur'an'ı indirdik." (Nahl suresi, 44. ayet.)

III. "Ant olsun ki sizin için Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman ve Allah'ı çok zikreden kimseler için, Allah'ın Resulü'nde güzel bir örnek vardır." (Ahzab suresi, 21. ayet.)

Numaralanmış ayetler, Hz. Muhammed'in (sav) peygamberlik vazifeleriyle eşleştirildiğinde aşağıdakilerden hangisi doğru olur?

	I	II	III
A)	Tebliğ	Tezkiye	Teşri
B)	Tezkiye	Tebliğ	Temsil
C)	Teşri	Tezkiye	Tebyin
D)	Tebliğ	Tebyin	Temsil

5. "Ey Peygamber! Biz seni bir şahit, bir müjdeleyici, bir uyarıcı, Allah'ın izniyle kendi yoluna çağıran bir davetçi ve aydınlatıcı bir kandil olarak gönderdik." (Ahzab suresi 45-46. ayetler.)

Bu ayetlerde Hz. Muhammed'in (sav)

I. vahyi tebliğ etmesi

II. insanlara rehberlik etmesi

III. dinî bir konuda hüküm koyması

vazifelerinden hangilerine değinilmektedir?

A) Yalnız I.

B) I ve II.

C) I ve III.

D) II ve III.

D. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Hz. Muhammed (sav) tebliğ vazifesini yerine getirirken nasıl bir yol izlemiştir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

2. Peygamberimizin tebyin göreviyle ilgili bir örnek yazınız.

.....

.....

.....

.....

3. **Dinî konularda hüküm koyma yetkisi kimlere aittir? Bir ayet örneği vererek açıklayınız.**

.....

.....

.....

.....

4. **Peygamberimizi hangi konularda örnek almalıyız? Yazınız.**

.....

.....

.....

.....

5. **"Emir bilmaruf nehiy anilmünker" ilkesini bir hadis örneği vererek açıklayınız.**

.....

.....

.....

.....

3. ÜNİTE

Peygamberimiz ve Sosyal Hayat

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

1. Adil Bir Yönetici Olarak Peygamberimiz
2. Sosyal Sorunların Çözümünde Peygamberimiz
3. Çalışma Hayatı ve Peygamberimiz
4. Çevre Bilinci ve Peygamberimiz
5. Peygamberimizin Tabiat Sevgisiyle İlgili Bir Hadisi

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. Adalet, kul hakkı ve hukuk kavramlarını sözlükten bularak anlamlarını defterinize yazınız.
2. Peygamberimizin adaletiyle ilgili bir araştırma yaparak dikkatinizi çeken hususlar üzerinde düşününüz. Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. İslam'ın, gelir adaletsizliği ve yoksulluğun çözümüne ilişkin uygulamalarının neler olduğunu büyüklerinizle konuşunuz. Ulaştığınız bilgileri sınıfta arkadaşlarınızla değerlendiriniz.
4. Peygamberimizin, çalışma hayatıyla ilgili üç hadisini https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr/ adresinden bularak defterinize yazınız.
5. Ekolojik denge nedir? Ekolojik dengeyi korumak için neler yapılması gerekir? Araştırınız. Konuyla ilgili düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

KAVRAMLAR

Adalet, kul hakkı, hukuk.

Ünite Bilgi Görseli Dosyası

Ünite PDF Dosyası

Ünite Özet Sunusu

1. ADİL BİR YÖNETİCİ OLARAK PEYGAMBERİMİZ

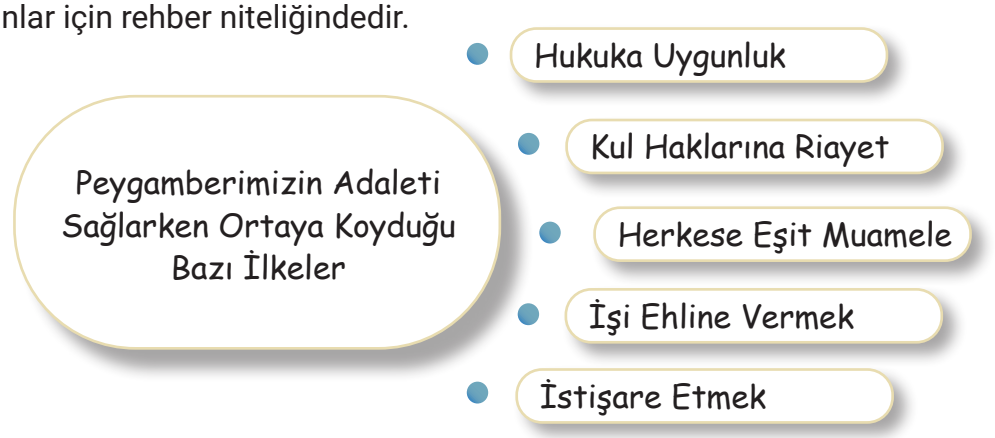
Sizce iyi bir yöneticide ne gibi özellikler bulunmalıdır?

İslam; insanın sosyal hayatını düzenleyen hükümler koymuş, emir ve yasaklar belirlemiştir. Peygamberimiz, her konuda olduğu gibi sosyal hayatımızı nasıl yaşamamız gerektiği konusunda da bizlere en güzel örnektir.

Bu karekodla adil bir yönetici olarak Peygamberimiz ile ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

Peygamber Efendimiz, her zaman toplumsal hayatın içinde olmuştur. Bir eş, bir baba ve bir yönetici olarak sorumluluklarını yerine getirirken daima Allah'ın (cc) rızasına uygun hareket etmiştir. Peygamberimizin ahlakıyla ahlaklanmak ve sünnetini rehber edinmek Allah'ın (cc) rızasını kazanmamıza, huzur ve güven içinde yaşamamıza vesile olur.

Peygamber Efendimiz; devlet başkanı olarak Müslümanlara yöneticilik yapmış, onların karşılaştığı sorunlara ilahi vahyin ışığında çözümler getirmiş, insanlar arasında adaleti sağlamıştır. Peygamberimizin bunları yaparken ortaya koyduğu ilke ve yöntemler biz Müslümanlar için rehber niteliğindedir.

Hukuka Uygunluk

İslam'ın temel ilkelerinden biri olan **adalet,** "ölçülü ve dengeli olmak, hakka ve hukuka uygun davranmak, herkese hakkını vermek, kimseye haksızlık etmemek" gibi anlamlara gelir.[1] Yüce Allah, adaleti emretmiş ve Müslümanlardan adil olmalarını istemiştir. Kur'an-ı Kerim'de bu konuda şöyle buyrulur: **"Allah, size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emrediyor..."**[2]

Görsel 3.2. *Yüce Allah'ın "Mutlak adalet sahibi" anlamındaki "el-Adl" isminin hattı (İzzettin Yılmaz BAŞKAR)*

1 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 4.
2 Nisa suresi, 58. ayet.

Her zaman adaletle davranan Peygamberimiz, adaletin önemini hadislerinde de belirtmiştir. O, bir hadisinde adil yöneticilerin kıyamet gününde Yüce Allah'ın arşının gölgesinde gölgeleneceğini bildirmiştir.[3] Başka bir hadisinde de *"Yönettikleri insanlara, ailelerine ve sorumlu oldukları kişilere karşı adaletli davrananlar, Allah katında, Rahman'ın yanında nurdan minberler üzerinde ağırlanacaktır."*[4] buyurarak adil olmanın Allah (cc) katındaki değerini açıklamıştır.

Adalet ancak hukuka uygun davranarak sağlanır. **Hukuk,** insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen kurallar bütünüdür. İslam hukuku da Yüce Allah'ın insanlar için belirlediği temel hakları, sorumlulukları ve yükümlülükleri kapsar.[5] Peygamber Efendimiz, insanlar arasında hükmederken Yüce Allah'ın belirlediği haklar çerçevesinde hareket etmiştir. O; insanları yönetirken hukuka uygun davranmış, iyiliği ve adaleti yaymış, kötülüğü ve zulmü engellemeye çalışmıştır.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Peygamberimiz, henüz peygamberlik görevine başlamadan önce, Mekke'ye gelen insanların haklarını korumak için kurulan Hilfülfudul (Erdemliler Birliği) adlı topluluğa katılmıştır. Kendisi, peygamber olduktan sonra da bu oluşumdan övgüyle bahsetmiştir.

(bk. Ahmed bin Hanbel, Müsned, I, 191.)

Kul Hakkına Riayet

İnsanın, başka insanlara karşı ihlal etmemekle sorumlu olduğu haklara **kul hakkı** denir.[6] İnsanların canları, malları, akılları, dinleri ve namusları İslam'da koruma altına alınan temel haklardır. İslam, insanların bu haklarının gasbedilmesine ve bu haklardan mahrum bırakılmasına izin vermez. Bu sebeple cana kıymak, hırsızlık, kumar, alışverişte aldatma ve faiz gibi fiiller İslam'da yasaklanmıştır.

Görsel 3.3. *Kul hakkı, trafikte de gözetilmelidir.*

Peygamber Efendimiz, İslam'ın çok önem verdiği kul haklarına her zaman riayet etmiştir. Herkese hakkı olanı vermiş, insanların haklarının gasbedilmesine müsaade etmemiştir. Medine'ye hicretten hemen sonra muhacir ile ensarı kardeş ilan etmiş; kabilecilik temelli cahiliye anlayışını, iman ve muhabbet temelli İslam kardeşliği anlayışıyla değiştirmiştir. Yönetimi altında yaşayan Medine'deki Yahudiler ile Medine Sözleşmesi adı verilen bir antlaşma yapmış, onların dinlerini yaşamalarına engel olmamıştır.[7] Böylece Peygamberimiz; Müslüman olsun olmasın, yönetimi altında bulunan herkes için toplumsal bir huzur ve güven ortamı sağlamıştır.

3 bk. Buhari, Ezan, 36.
4 Nesai, Adabü'l-Kudat, 1.
5 bk. Hayrettin Karaman, "Fıkıh", TDV İslam Ansiklopedisi, C 13, s. 1-14.
6 bk. Mustafa Çağrıcı, "Kul Hakkı", TDV İslam Ansiklopedisi, C 26, s. 350-351.
7 bk. Mustafa Özkan, "Medine Vesikası", TDV İslam Ansiklopedisi, C Ek-2, s. 212-215.

Peygamberimiz toplumun ortak yararı için yapılan işlerde de kişilerin haklarını gözetmiş, kimseyi mağdur etmemiştir. Medine'ye hicretten sonra yeni yapılacak mescidin arazisinin Sehl ve Süheyl adlı iki yetim kardeşe ait olduğu anlaşılınca Peygamberimiz bu araziyi bedeli karşılığında satın almak istemiştir. İki kardeş araziyi karşılıksız vermeyi teklif etseler de Peygamberimiz bunu kabul etmemiştir. Arazi satın alınmış ve böylece mescit yapımına başlanmıştır.[8]

Herkese Eşit Muamele

Adil bir yönetici olarak Peygamberimiz, zengin olsun fakir olsun Yüce Allah'ın kanunları önünde herkese eşit davranmış, kimseyi kayırmamıştır. Hz. Peygamber Dönem'inde yaşanan şu olay; onun adalete verdiği önemin, adaleti sağlarken kimseye iltimas geçmediğinin en güzel örneğidir: Mekke'nin varlıklı ve soylu kadınlarından biri hırsızlık yapmış, Mekkeliler o kadının cezalandırılmasını istememişlerdi. Bu sebeple Üsame'yi (ra) aracı olarak Peygamberimize gönderdiler. Üsame (ra) durumu Peygamberimize anlatınca Sevgili Peygamberimiz ona şu cevabı vermişti: *"Sizden öncekiler aralarında soylu biri hırsızlık yaptığında onu bırakıvermeleri, zayıf biri hırsızlık yaptığında ise onu cezalandırmaları sebebiyle helak olmuştur. Allah'a yemin olsun ki Muhammed'in kızı Fatıma hırsızlık yapsa muhakkak onun da cezasını veririm."*[9]

Görsel 3.4. *İslam'da kanun önünde kimseye ayrıcalık tanınmaz.*

İşi Ehline Vermek

İşi ehline vermek adil bir yönetim için gerekli şartlardandır. Peygamber Efendimiz, yönetimle ilgili vazifeleri o görevi yapmaya en uygun olan sahabilerine vermiştir. Birinci Akabe Biati'nden sonra Medinelilere İslam'ı öğretmek üzere genç sahabi Musab bin Umeyr'i (ra) görevlendirmiştir. Musab'ın (ra) kişilik özellikleri ve samimi çalışmaları pek çok Medinelinin Müslüman olmasına vesile olmuştur.[10] Hz. Peygamber, Muaz bin Cebel'i (ra) de Yemen'e vali olarak göndermiştir. Muaz (ra) orada faydalı çalışmalar yapmış, Yemenlilere İslam'ı öğretmiştir.[11]

Peygamberimiz, yöneticilerin yetkilerini kullanırken adaletli olmaları gerektiğini, aksi durumda yaptıklarından sorumlu olacaklarını bildirmiştir. Bir hadisinde *"Yönetim gücünü elinde bulunduran kimse en büyük hamidir. Haksızlıklara karşı onun vasıtasıyla (yani hukuk yoluyla) mücadele edilir ve onun vasıtasıyla (tehlikelerden) korunulur. Şayet bu otoriteyi kullananlar Allah'tan sakınmayı emreder ve adaletle hükmederlerse bu yaptıklarından sevap kazanırlar. Bunun aksine davranırlarsa vebalini çekerler."*[12] buyurmuştur.

8 bk. Buhari, Menakıbü'l-Ensar, 45.
9 Müslim, Hudud, 8.
10 bk. İbni Sad, Tabakat, C 1, 220.
11 bk. Buhari, Zekât, 63.
12 Müslim, İmare, 43.

Peygamberimiz; yönetim gücünü elinde bulunduran kimseleri yaptıkları işten dolayı kişisel menfaat sağlamamaları konusunda uyarmış, bu türden faaliyetleri yasaklamıştır. Bir zekât memuru, topladığı zekâtlar ile birlikte Peygamberimizin huzuruna gelmiş ve "Bu sizin payınız, bu ise bana verilen hediyelerdir." demişti. Hz. Peygamber ise onun hediye almasını hoş görmemiş, aldığı hediyelerin zekât memuru olduğu için verildiğini ima ederek *"Anne babanın evinde otursaydın bu hediye sana verilir miydi, verilmez miydi? Asla! Allah'a yemin olsun ki sizden kim hak etmediği bir şey alırsa kıyamet günü aldığı şey (vebal olarak) sırtına yüklenecektir."*[13] buyurmuştur. Bu durum, devlet görevlilerinin işleri karşılığında rüşvet almasının yolunu kapatmıştır.

İstişare Etmek

İstişare, "danışmak, görüş alışverişinde bulunmak" gibi anlamlara gelir. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de Müslümanları anlatırken **"... Onlar aralarındaki işleri istişare ederek yürütürler..."**[14] buyurmaktadır. Peygamber Efendimiz de alacağı önemli kararlarda sahabilerine danışmış ve son kararını bu istişare neticesine göre vermiştir. Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarında, Hudeybiye Antlaşması sonrasında yaşanan süreçte kararlarını ashabıyla istişare ederek almıştır.[15] Hatta Uhud Savaşı'nda, özellikle genç sahabilerin düşmanın karşısına çıkıp meydan savaşı yapma tekliflerini, kendisi Medine'de kalıp savunma savaşı yapmayı istemesine rağmen kabul etmiştir.[16] Ebu Hüreyre (ra), onun bu özelliğini anlatmak için "Resulullah'tan daha çok arkadaşlarıyla istişare eden bir kimseyi görmedim."[17] demiştir. Peygamberimizin bu özelliği onun adil bir yönetici olarak ashabının görüşlerine ne kadar önem verdiğinin bir göstergesidir.

Görsel 3.5. *"... Onların işleri, aralarında danışma iledir..." mealindeki Şûra suresi, 38. ayetin hattı (Abdurrahman Kılıç)*

DEĞERLENDİRELİM

"Allah'ım, bir kimse ümmetimin yönetimi konusunda bir vazife alır da onlara zorluk çıkarırsa sen de ona zorluk çıkar! Bir kimse ümmetimin yönetiminde görev alır da onlara hoş muamele ederse sen de ona hoş muamele et!"

(Müslim, İmare, 19.)

Peygamberimizin hadisini Müslüman yöneticilerin sorumlulukları açısından değerlendiriniz.

13 Müslim, İmare, 26.
14 Şûra suresi, 38. ayet.
15 bk. Talip Türcan, "Şûra", TDV İslam Ansiklopedisi, C 39, s. 230-235.
16 Vakıdi, Megazi, I, 210-211.
17 Tirmizi, Cihat, 35.

Peygamberimizin belirlediği ilkeler ışığında yöneticiler:

- Sorumluluk bilinciyle hareket etmelidir.
- Yönetimi altındakilere iyi davranmalıdır.
- Yönettiği kişileri koruyup gözetmelidir.
- Yönetimini üstlendiği kimselerin sorunlarıyla ilgilenmelidir.
- İyiliği emredip kötülüğe engel olmalıdır.
- İşlerinde istişareyi esas almalıdır.
- Dürüst olmalı, güven vermelidir.

2. SOSYAL SORUNLARIN ÇÖZÜMÜNDE PEYGAMBERİMİZ

Toplumsal hayatta sıkça karşılaştığınız sorunlar nelerdir? Bu sorunları nasıl çözerdiniz?

Toplumsal hayatta çeşitli sorunların ortaya çıkması normaldir. Müslümanlar, sorunlarını Kur'an-ı Kerim ve sünnete göre çözerler. Dinimizin belirlediği emir ve yasaklara uyarak ve sorumlu davranarak sorunların çözümüne katkıda bulunmak tüm Müslümanların görevidir.

Peygamberimiz, Medine'ye hicretten sonra ilk iş olarak bir mescit inşa etmiştir. Mescid-i Nebevi, Müslümanlar için toplumsal hayatın merkezi olmuştur. Burası sadece bir ibadethane değil, toplumun pek çok ihtiyacının karşılandığı bir yerdir. O, burada Müslümanların lideri olarak toplumsal sorunlara çözümler getirmiştir. Mescidin bir bölümünü oluşturan "Suffe" okul işlevi görmüştür. Hz. Peygamber'in burada yetiştirdiği pek çok sahabi topluma hizmet etmiştir.[18]

Görsel 3.6. *Mescid-i Nebevi'nin günümüzden bir görünümü (Medine)*

18 bk. Nebi Bozkurt, Mustafa Sabri Küçükaşcı, "Mescid-i Nebevi", TDV İslam Ansiklopedisi, C 29, s. 281-290.

Mescid-i Nebevi'nin işlevleri:

- Müslümanların namaz kıldıkları bir ibadethane
- Eğitim faaliyetlerinin yürütüldüğü bir okul
- Davaların görüldüğü bir mahkeme
- Hasta ve yaralılar için bir şifahane
- Kararların istişareyle alındığı bir yönetim merkezi
- Dışarıdan gelen konukların ağırlandığı bir misafirhane
- İhtiyacı olanların gelip kaldıkları bir mekân

Peygamberimiz; yoksulluk, eşler arasındaki anlaşmazlık gibi toplumsal sorunlara çeşitli çözümler getirmiştir. Bu çözümlerdeki ilke ve yöntemler, vahiy kaynaklı olup insan fıtratına uygundur.

Yoksulluğun Çözümü

Gelir dengesizliği ve yoksulluk her toplumda görülebilen sorunlardandır. İslam, ekonomik hayatla ilgili Kur'an-ı Kerim ve sünnete dayanan bazı ilkeler belirlemiştir. Ayrıca zekât, infak ve sadaka gibi ibadetlerle toplumsal yardımlaşma ve paylaşmayı da emretmiştir. Tüm bu emir ve tavsiyeleriyle gelir dengesizliğini ve yoksulluk sorununu çözmeyi amaçlamıştır.

Görsel 3.7. *Dinimiz paylaşmayı ve yardımlaşmayı emreder.*

Zekât ibadeti, dinen zengin sayılan Müslümanların mal ve paralarının belli bir miktarını her yıl ihtiyaç sahiplerine vermesidir.[19] Kur'an-ı Kerim'de zekât, "yoksulların, zenginlerin mallarındaki hakkı"[20] olarak tanımlanmıştır. Bu hakkın ihtiyaç sahiplerine verilmesiyle toplumda adalet yerini bulur, yoksulluk azalır. Peygamberimiz de Müslümanları zekât ve sadaka vermeye, mallarını Allah (cc) yolunda harcamaya teşvik etmiş, İslam'ın zekât emrini titizlikle uygulamıştır. Yemen'e vali olarak gönderdiği Muaz bin Cebel'e (ra) şöyle buyurmuştur: *"... Onları önce Allah'tan başka ilah olmadığını ve benim O'nun elçisi olduğumu kabule davet et. Bu konuda itaat ederlerse onlara günde beş vakit namazın farz olduğunu haber ver. Buna da itaat ederlerse Allah'ın kendilerine zekâtı farz kıldığını ve zekâtın zenginlerinden alınıp fakirlerine dağıtılacağını haber ver. Bunu da kabul ederlerse kendilerinden zekât al..."*[21]

Kişiler ve Gruplar Arasındaki Anlaşmazlıkların Çözümü

İslam; kişinin kendisiyle, ailesiyle ve toplumla barış içinde yaşamasını sağlamak için düzenlemeler yapmıştır. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de **"Müminler ancak kardeştirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin. Allah'a karşı gelmekten sakının ki size merhamet edilsin."**[22] buyurmuştur. Peygamber Efendimiz; kişiler arasında çıkan anlaşmazlıklarda İslam'ın kardeşlik anlayışıyla hareket etmiş, affedici olmayı esas almış ve küsleri barıştırmıştır. O, bir hadisinde şöyle buyurmuştur: *"Bir Müslümanın din kardeşine üç günden fazla küs durması ve karşılaştıklarında birbirlerinden yüz çevirmeleri helal olmaz. Bunların önce selam vereni daha hayırlıdır."*[23] Ayrıca o; Müslümanların arasını düzeltmeyi tavsiye etmiş, bunun büyük bir sevap olduğunu bildirmiştir. Bir gün Ebu Eyyüb Ensari'ye (ra) *"Ey Ebu Eyyûb! Allah ve Resulü'nün razı olacağı bir sadakayı sana söyleyeyim mi?"* diye sormuş, Ebu Eyyüb (ra) "Elbette!" deyince Peygamberimiz *"Birbirlerine kin besleyip anlaşmazlığa düştüklerinde insanların arasını bulmaya çalış!"*[24] buyurmuştur.

Dinimiz İslam; insanlar arasındaki sevgi, saygı ve güveni zedeleyen davranışları da yasaklamıştır. İnsanları küçük görmek, onlarla alay etmek, dedikodu yapmak, söz taşımak gibi davranışları kötü görmüştür. Peygamberimiz; Müslümanları bu konuda sürekli uyarmış, bir hadisinde şöyle buyurmuştur: *"Kardeşinle tartışmaya girme, onunla kırıcı şekilde şakalaşma ve ona yerine getiremeyeceğin sözü verme."*[25]

---

19 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 398.
20 bk. Zariyat suresi, 19. ayet.
21 Müslim, İman, 29.
22 Hucurat suresi, 10. ayet.
23 Buhari, İstizan, 9.
24 bk. Taberani, el-Mucemü'l-Kebir, IV, 138.
25 Tirmizi, Birr, 58.

Peygamberimiz insan ilişkilerini olumlu etkileyen selamlaşmak, hediyeleşmek, hasta ziyaretinde bulunmak, gülümsemek gibi güzel davranışları teşvik etmiş; kendisi de bu konuda insanlara örnek olmuştur.

Görsel 3.8. *İslam; barışı, kardeşliği ve birliği esas alır.*

Peygamberimiz Medine'de muhacir ile ensarı kardeş ilan etmiş, bu kardeşlik tarihte eşi görülmemiş bir toplumsal yardımlaşma ve paylaşmanın örneği olmuştur. Medine'de, Evs ve Hazrec kabileleri arasında devam eden çatışmayı da Peygamberimiz bitirmiş, kan davalarını sona erdirmiştir. Ayrıca Medine'de yaşayan müşriklerle ve Yahudilerle bir sözleşme yapmıştır. Bu sözleşmeyle onlar Peygamberimizi adil bir yönetici ve hakem olarak kabul etmişlerdir. Tüm bunlar, Medine'de yaşayan kişiler ve gruplar arasındaki anlaşmazlıkların çözümüne katkı sağlamış, huzurlu bir toplumsal yapı oluşmuştur.

Eşler Arasındaki Sorunların Çözümü

Toplumun çekirdeği ailedir. İslam, aile hayatına büyük bir önem ve değer vermiştir. Peygamberimiz, Müslümanları evlenip aile kurmaya teşvik etmiş, kendisi de bir eş olarak ümmetine en güzel şekilde örnek olmuştur.

İslam, Cahiliye Dönemi'nde hiçbir hakka sahip olmayan kadınlara tüm sosyal ve ekonomik haklarını vermiş ve bu haklara riayet edilmesini bütün Müslümanlara emretmiştir. Peygamberimiz Müslümanları bu konuda sık sık uyarmış, Veda Hutbesi'nde şunları söylemiştir: *"... Kadınların hakları konusunda Allah'tan korkun. Çünkü siz onları Allah'ın emaneti olarak aldınız ve Allah'ın adını anarak (nikâh kıyıp) kendinize helal kıldınız."*[26]

Eşler arasındaki huzurun temeli sevgi, saygı, sadakat ve sorumlulukları yerine getirmektir. İslam, kadına da erkeğe de aile içindeki görev ve sorumluluklarını bildirmiştir. Eşler bunlara riayet ettiği sürece huzurlu bir aile yaşantısına sahip olurlar. Peygamber Efendimiz iyi bir eş olarak üzerine düşen bütün görevlerini yapmıştır. Ev işlerine yardımcı olmuş, kendi işlerini kendisi yapmaktan çekinmemiştir. Ailesine karşı hep anlayışlı davranmış, onları incitecek tavır ve davranışlarda bulunmamıştır. Bir hadisinde "*Sizin en hayırlılarınız hanımlarına karşı en iyi davrananınızdır.*"[27] buyurmuştur.

26 Müslim, Hac, 147.
27 Tirmizi, Rada, 11.

Görsel 3.9. Evlilik; eşlerin karşılıklı sevgi, saygı ve anlayışıyla devam eder.

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de **"Eğer karı kocanın arasının açılmasından endişe ederseniz erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden bir hakem gönderin. İki taraf (arayı) düzeltmek isterlerse Allah da onları uzlaştırır. Şüphesiz Allah, hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdardır."**[28] buyurmaktadır. Peygamberimiz eşler arasındaki sorunların çözümünde iki tarafı da dinleyerek barıştırma yolunu tercih etmiştir.

3. ÇALIŞMA HAYATI VE PEYGAMBERİMİZ

Sizce bir Müslümanın çalışma hayatı nasıl olmalıdır?

DEĞERLENDİRELİM

"... Peygamber size ne verdiyse onu alın, neyi de size yasak ettiyse ondan vazgeçin. Allah'a karşı gelmekten sakının..."

(Haşr suresi, 7. ayet.)

Verilen ayetten hareketle sosyal sorunların çözümünde Peygamber Efendimiz'in konumunu değerlendiriniz.

Bu karekodla çalışma hayatı ve Peygamberimiz ile ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

İslam; ekonomi alanında helal kazancı, emeği ve üretimi esas almıştır. Bu sebeple haksız kazanç olan faizi, kumarı, bir malı çok yüksek fiyattan satmayı, ölçü ve tartıda hile yapmayı, müşteriyi yanıltmayı, mal stoklamayı ve karaborsacılığı yasaklamıştır. Peygamber Efendimiz çocukluğunda çobanlık yapmış, gençliğinde ticaretle uğraşmıştır.[29] Her işinde olduğu gibi çalışma hayatında da güvenilirliği ve dürüstlüğüyle tanınmıştır. O; Müslümanları çalışmaya, helal yoldan kazanmaya ve kimseye yük olmamaya teşvik ederek *"Hiç kimse, elinin emeğiyle kazandığından daha hayırlı bir yemek yememiştir..."*[30] buyurmuştur.

28 Nisa suresi, 35. ayet.
29 bk. Buhari, İcare, 2.
30 Buhari, Büyu, 15.

OKUYALIM

Medineli bir sahabi, birkaç kez Hz. Peygamber'e gelmiş ve ihtiyacını dile getirmişti. Peygamberimiz her defasında ona bir şeyler ikram etti. Bir gün yine bir şey istemeye geldiğinde Peygamberimiz o sahabiye "Evinde hiçbir şeyin yok mu?" diye sordu. Sahabi de "Hayır, evimde sadece su içtiğimiz bir bardak ve bir parça kumaş var..." diye cevap verdi. Hz. Peygamber "Onları bana getir." diyerek onu evine gönderdi. Sahabi hemen evine gitti ve bahsettiği eşyaları getirdi. Peygamberimiz eşyaları eline alarak orada bulunanlara "Kim bunları satın almak ister?" diye sordu. Bir sahabi, "Ben onları bir dirhem karşılığında alırım." diyerek teklifte bulundu. Allah Resulü, "Kim bir dirhemden fazla verir?" diye sorunca bir başka sahabi, "Ben iki dirhem veririm." dedi. Hz. Peygamber, adamın getirdiği eşyaları iki dirhem karşılığında satın almak isteyene verdi. Alışveriş sonucu iki dirhemi adama vererek "Bu dirhemlerin birisiyle yiyecek satın al ve ailene götür. Diğer dirhem ile de bir balta satın alıp yanıma gel." buyurdu.

Sahabi baltayı getirince Allah Resulü, ona bizzat kendi eliyle bir sap taktı. Baltayı ona uzatarak "Git, bununla odun topla ve sat..." diye tembihledi.

Medineli bu sahabi, Peygamberimizin emri üzerine hemen çalışmaya koyuldu. Günlerce odun toplayıp sattı. On beş gün sonra, on dirhem biriktirmiş olarak çıkageldi. Çarşıda kazandığı paranın bir kısmı ile elbise, geri kalanı ile de ailesine yiyecek satın almıştı. On beş gün önce muhtaç bir hâlde yanına gelen bu sahabinin geçimini sağladığını gören Peygamberimiz ona şöyle buyurdu: "Bu (şekilde çalışarak başkalarına muhtaç olmadan geçinmen) senin için, kıyamet gününde yüzünde dilencilik lekesiyle gelmenden daha hayırlıdır."

(bk. Ebu Davud, Zekât, 26.)

Görsel 3.10. *Ölçü ve tartıyı doğru yapmak alışverişte dürüstlüğün vazgeçilmez bir unsurudur.*

Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretten sonra yaptığı ilk işlerden biri, İslam'ın hükümlerinin uygulandığı Müslümanlara ait bir çarşı kurmak olmuştur. Bu çarşı, Medine'deki ekonomik hayatın merkezi hâline gelmiştir. Peygamberimiz bir yönetici olarak sık sık çarşı denetimi de yapmıştır. O, bir gün Medine pazarında dolaşırken bir buğday yığınının yanına gelir. Elini o yığının içine daldırınca parmakları ıslanır ve satıcıya *"Bu ıslaklık da nedir?"* diye sorar. Satıcı, "Üzerine yağmur yağmıştı ey Allah'ın Resulü." diye cevap verir. Bunun üzerine Peygamberimiz, *"Öyleyse insanların görmeleri için ıslak olan kısmı üste koyman gerekmez miydi? Bizi aldatan bizden değildir."*[31] buyurur. Böylece o, alışverişte dürüst olmanın ve müşteriyi yanıltıcı fiillerden uzak durmanın önemini açıklamıştır.

Çalışma hayatının diğer önemli bir konusu işveren ile işçi arasındaki karşılıklı sorumlulukların yerine getirilmesidir. Bir çalışan, kendisine verilen işi en iyi şekilde yapmalıdır. Buna mukabil işveren de çalışanın hakkını tam olarak ödemelidir. İş anlaşmaları karşılıklı saygı ve insan onuruna yakışır şekilde düzenlenmeli, işverenler çalışanlarına iyi davranmalıdır. Bu konuda Peygamber Efendimiz, *"... Çalışanlarınız sizin kardeşlerinizdir. Allah onları sizin himayenize vermiştir. Kimin eli altında böyle bir kardeşi bulunursa ona yediğinden yedirsin, giydiğinden giydirsin. Onlara güç yetiremeyecekleri işler yüklemesin. Eğer yüklerse onlara yardım etsin."*[32] buyurmuştur.

İş anlaşmalarında taraflar şartlarını önceden bildirmeli ve anlaşmaya sadık kalarak üzerlerine düşen görevleri yerine getirmelidir. Peygamberimiz işverenin işçiye ücretini önceden bildirmesi gerektiğini söylemiş,[33] ayrıca işçinin ücretinin geciktirilmeden ödenmesi gerektiğini *"İşçinin ücretini alnının teri kurumadan ödeyiniz."*[34] hadisiyle açıklamıştır.

31 Müslim, İman, 164.
32 Buhari, İman, 22.
33 bk. Nesai, Müzarea, 44.
34 İbni Mace, Rühun, 4.

KONUŞALIM

Ticaretle uğraşan Kayle isimli bir hanım sahabi, bir gün Peygamberimize ticarette uyguladığı bir yöntemin doğru olup olmadığını şu şekilde sorar: "Bir şeyi satın almak istediğim zaman verebileceğim miktardan daha düşük bir fiyat teklif ediyorum. Sonra yavaş yavaş artırarak düşündüğüm fiyata çıkıyorum. Bir şeyi satacağım zaman ise önce satabileceğim fiyattan daha yüksek bir fiyat teklif ediyor, sonra yavaş yavaş inerek arzuladığım fiyata geliyorum. Bu uygulamaya ne dersin?" Peygamberimiz onun bu sorusunu şöyle buyurarak cevaplar: "Kayle, böyle yapma. Bir şey satın almak istediğin zaman, sana verilse de verilmese de düşündüğün fiyatı söyle. Bir malı satmak istediğin zaman, versen de vermesen de yüksek fiyat değil, satmak istediğin fiyatı söyle."

(bk. İbni Mace, Ticaret, 29.)

Bu hadiste geçen olaydan hareketle bir Müslümanın alışveriş yaparken nelere dikkat etmesi gerektiğini arkadaşlarınızla konuşunuz.

İslam'ın çalışma hayatında teşvik ettiği diğer bir husus, meslek edinmek ve üretken olmaktır. Sanat ve zanaat sahibi Müslümanlar hizmet ve eserleriyle İslam toplumuna katkı sunarlar. Peygamberlerden her biri, yaşadığı memleketin imkânlarına göre birer meslek sahibi olmuşlar ve kimseye yük olmadan rızıklarını kendi emekleriyle kazanmışlardır. Hz. İdris terzilikle; Hz. Nuh ve Hz. Zekeriyya marangozlukla; Hz. İbrahim, Hz. Hud ve Hz. Salih ticaretle; Hz. Eyyüb ise çiftçilikle uğraşmışlardır.[35]

Görsel 3.11. Mesleğimizi en iyi şekilde yaparak topluma katkı sağlarız.

4. ÇEVRE BİLİNCİ VE PEYGAMBERİMİZ

Sizce doğaya ve diğer canlılara karşı ne gibi sorumluluklarımız vardır?

İnsanın çevresini oluşturan doğa, hayvanlar ve bitkiler, Yüce Allah'ın eşsiz yaratıcılığının birer eseridir. Yaşadığımız şehirler, mahallelerimiz, sokaklarımız, toplum olarak ortak kullandığımız mekânlar, parklar, bahçeler, tarihî ve kültürel eserler çevremizi meydana getiren diğer unsurlardır. Doğanın ve çevremizin dengesini korumak, yeryüzünü en güzel şekilde imar etmek ve tüm bunları gelecek nesillere aktarmak Müslümanların sorumlulukları arasındadır.

Bu karekodla çevre bilinci ve Peygamberimiz ile ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

OKUYALIM

وَالسَّمَآءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ ﴿٧﴾ أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ ﴿٨﴾

"Göğü O yükseltti, dengeyi ve ölçüyü O koydu. Sakın dengeyi bozmayın."

(Rahman suresi, 7-8. ayetler.)

35 bk. Hadislerle İslam, DİB Yayınları, C 5, s. 39-40.

Görsel 3.12. *Yüce Allah'ın tabiata koyduğu dengeyi korumak hepimizin görevidir. (Pamukkale, Denizli)*

Peygamberimizi örnek alarak bu sorumluluklarımızın farkına varmak ve üzerimize düşen görevleri yerine getirmek hepimizin vazifesidir. Çevremizi korumanın ilk adımı onu temiz tutmaktır. Peygamber Efendimiz, temizliğe çok önem vermiş ve bu konuda *"Allah temizdir, temizliği sever..."*[36] buyurmuştur. Kendisi de her zaman temizliğe dikkat etmiş, bizlere bu konuda örnek olmuştur. O; özellikle su kaynakları ve etraflarının, yolların ve gölgelik yerlerin kirletilmesini yasaklamıştır.[37] Medine'de İslam şehrinin imarına mescit inşa ederek başlayan Peygamberimiz, mescitlerin temizliğine de ayrı bir önem vermiştir. Hz. Aişe, "Allah Resulü, mahallelerde mescitler inşa edilmesini, buraların temiz tutulmasını ve güzel kokmasının sağlanmasını emretti."[38] buyurarak Peygamberimizin bu konudaki titizliğini açıklamıştır. Bizler de Peygamberimizi örnek alır; öncelikle kişisel temizliğimize sonra da okul, cami, hastane gibi ortak kullanım alanlarının temizliğine gereken özeni gösteririz.

Peygamber Efendimiz, ağaçları ve doğal bitki örtüsünü koruyacak tedbirler de almıştır. Medine'nin etrafındaki büyük bir alanı güvenli bir koruluk ilan eden Peygamberimiz, burada ağaç kesmeyi yasaklamıştır.[39] Hurma bahçeleri ve su kaynaklarıyla Medine, o kadar doğal bir şehir olmuştur ki Ebu Hüreyre (ra), bu durumu tasvir etmek için "Medine'nin hududunu belirleyen iki kara taşlığın arasında geyik görsek şaşırmazdık."[40] demiştir. Peygamberimiz, ashabını ağaç dikmeye teşvik etmiş, verimli toprakların ekilmeden boş kalmasına razı olmamıştır. Müslümanlardan böyle toprakları ziraat yaparak değerlendirmelerini istemiş,

36 Tirmizi, Edep, 41.
37 bk. Ebu Davud, Taharet, 14.
38 Ebu Davud, Salat, 13.
39 bk. Ebu Davud, Menasik, 95-96.
40 bk. Ahmed bin Hanbel, Müsned, II, 280.

"Her kim ölü bir toprağı (bakımını sağlayarak) ihya edecek olursa bundan dolayı ecir kazanır. Hayvanlar ondan yararlandıkça kendisine sadaka yazılır."[41] buyurmuştur.

Peygamberimiz su gibi önemli bir doğal kaynağın israf edilmemesi gerektiğini *"... Akan bir nehir kenarında olsan bile haddinden fazla tüketirsen abdestte de israf olur!"*[42] buyurarak çarpıcı bir şekilde açıklamıştır. Müslümanlar olarak bizler de doğal kaynakların kullanımında israf etmez, kaynakların boş yere tüketiminin önüne geçecek tedbirler alırız.

Dinimiz, Yüce Allah'ın yarattığı diğer canlılara karşı merhametli davranmamızı istemiştir. Peygamberimiz bir hadisinde *"Merhamet edene Rahman olan Allah da merhamet eder. Siz yerdekilere merhamet edin ki göktekiler de size merhamet etsin."*[43] buyurmuştur. Müslümanların merhameti, Yüce Allah'ın yarattığı eşsiz sistemin bir parçası olan hayvanları da içine alır. Peygamber Efendimiz; hayvanlara karşı son derece merhametli olmamız, onlara asla eziyet etmememiz gerektiğini bizlere öğütlemiştir. Dinimizin emri olan kurban ibadetini yerine getirirken de merhametli olur, kurbanlık hayvanlara asla eziyet etmeyiz. Zararlı hayvanlara karşı mücadele ederken dinimizin koyduğu sınırları aşmayız.

Peygamberimiz, bir gün açlıktan karnı sırtına yapışmış bir deveye rastlamış ve *"Bu dilsiz hayvanlar hakkında Allah'tan korkun..."*[44] buyurmuştur. Onun bu hadisi, hayvanların insanların hizmetine verilmiş olsalar da onlara merhametle davranmamız gerektiğini açıklamaktadır. Peygamberimiz, her canlıya yapılan iyilikte bir sevap olduğunu bildirmiştir.[45] Hayvanların atış talimlerinde canlı hedef yapılmasını,[46] onların birbirleriyle dövüştürülmesini yasaklamıştır.[47]

Görsel 3.13. *Çevremizi temiz tutmak ve doğal kaynakları israf etmemek hepimizin sorumluluğudur.*

BİLİYOR MUSUNUZ?

Sevgili Peygamberimiz, deveyi sahibi için izzet, koyunu ve keçiyi ise bereket olarak nitelendirmiştir. Atları çok seven Peygamberimiz, o dönemde savaşlarda ve ulaşım amacıyla çokça kullanıldığı için ashabının at yetiştirmesini teşvik etmiştir. Ayrıca onların kıyamete kadar yeleleriyle hayra vesile olacak hayvanlar olduğunu bildirmiştir. Peygamber Efendimiz, insanlarla iç içe yaşaması dolayısıyla kediyi ev halkından saymış, köpeklerin ise ancak av ve bekçilik gibi belli amaçlarla beslenebileceğini belirtmiştir.

(bk. Hadislerle İslam, DİB Yayınları, C 5, s. 259.)

41 Darimi, Büyu, 65.
42 İbni Mace, Taharet, 48.
43 Ebu Davud, Edep, 58.
44 Ebu Davud, Cihat, 44.
45 bk. Buhari, Müsakat, 9.
46 bk. Müslim, Sayd, 58.
47 bk. Tirmizi, Cihat, 30.

5. BİR HADİS ÖĞRENİYORUM

Sizce bir ağaç dikmek Yüce Allah'ın rızasını kazanmaya ne şekilde vesile olur?

مَنْ غَرَسَ غَرْسًا لَمْ يَأْكُلْ مِنْهُ آدَمِيٌّ وَلَا خَلْقٌ مِنْ خَلْقِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا كَانَ لَهُ صَدَقَةً

"Her kim bir ağaç diker de ondan bir insan yahut Allah'ın yarattığı herhangi bir canlı yerse muhakkak bu, o kimse için bir sadaka olur."

(Ahmed bin Hanbel, Müsned, VI, 443.)

Bu karekodla hadis ile ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

Peygamber Efendimiz'in tabiat sevgisiyle ilgili bu hadisi Müslümanları ağaç dikmeye ve böylece kalıcı iyilikler yapmaya teşvik etmektedir. Bitkiler ve ağaçlar doğaya, insanlara ve hayvanlara pek çok faydası olan varlıklardır. Karbondioksit alıp oksijen veren ağaçlar havayı temizler. Gölgeleri, yaprakları, meyveleri ve sağladıkları sayısız faydayla ağaçlar ekolojik sistemin vazgeçilmez unsurlarıdır.

Kur'an-ı Kerim'de **"Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır ve Allah her şeyi kuşatmıştır."**[48] buyrulmaktadır. **"Allah'ın göklerde ve yerde ne varsa buyruğunuz altına verdiğini, nimetlerini açık ve gizli olarak size bolca ihsan ettiğini görmez misiniz?.."**[49] buyuran Rabbimiz, verdiği bu nimetlere karşı insanlara çeşitli sorumluluklar yüklemiştir. Bizler, çevremize Yüce Allah'ın eşsiz ilim ve kudretinin bir eseri olarak bakarız. Canlı cansız her varlık, Rabbimizin kudretine işaret eden bir ayettir. Bu sebeple her varlığı, O'nun bir emaneti olarak görür, bu bilinçle hareket ederiz.

Görsel 3.14. *İslam, bizi ağaç dikmeye teşvik eder.*

YORUMLAYALIM

"Birinizin elinde bir hurma fidanı varken kıyamet kopuyor olsa bile derhâl onu diksin!"

(Ahmed bin Hanbel, Müsned, III, 184.)

Peygamberimizin bu hadisini tabiat sevgisi açısından yorumlayınız.

48 Nisa suresi, 126. ayet.
49 Lokman suresi, 20. ayet.

YAZALIM

Tabiatın korunması ve daha da güzelleşmesi için neler yapabilirsiniz? Düşüncelerinizi maddeler hâlinde yazınız.

1. Yerlere çöp atmam, çevreyi kirletmem.
2.
3.
4.
5.

3. ÜNİTE
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Karekodu kullanarak daha fazlasına ulaşabilirsiniz.

A. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" yazınız.

1. (.....) Adil bir yönetici, hukuka uygun davranır ve karar alırken istişare eder.
2. (.....) Peygamber Efendimiz, Müslümanlar arasındaki sorunların çözümünde İslam kardeşliğini esas almıştır.
3. (.....) İslam; çalışma hayatında emeği, üretimi ve helal kazancı esas alır.
4. (.....) İnsanlar tabiatın imkânlarını sınırsızca ve istedikleri gibi kullanabilirler.
5. (.....) İslam, çalışma hayatıyla ilgili tüm uygulamaları kişilerin isteklerine bırakmıştır.

adalet	hukuk	kul hakkı	çevre	sosyal	eşitlik

B. Yukarıda verilen kelimelerden uygun olanlarıyla cümleleri tamamlayınız.

1. ..... "hukuka uygun davranmak, herkesin hakkını vermek, kimseye haksızlık etmemek" gibi anlamlara gelir.
2. İnsanların birbirleri üzerindeki haklarına ..... denir.
3. .....; tabiat, hayvanlar ve bitkiler ile birlikte insanın etrafını oluşturan tüm unsurlardır.
4. İnsanların karşılıklı hak ve sorumluluklarını düzenleyen kurallara ..... denir.
5. İnsanların diğer insanlarla iletişim ve etkileşim hâlinde yaşadığı hayata ..... hayat denir.

C. Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. **Aşağıdakilerden hangisi Peygamberimizin adaleti sağlamada ortaya koyduğu temel ilkelerden <u>değildir</u>?**

   A) Hukuka uygun davranmak

   B) Kul hakkına riayet etmek

   C) Görevleri ehline vermek

   D) Akrabayı gözetmek

2.
- "Bir Müslümanın din kardeşine üç günden fazla küs durması ve karşılaştıklarında birbirlerinden yüz çevirmeleri helal olmaz..." (Buhari, İstizan, 9.)
- "İşçinin ücretini alnının teri kurumadan ödeyiniz." (İbni Mace, Rühun, 4.)
- "Müminlerin iman bakımından en olgun olanları, ahlakı en iyi olanlarıdır. Sizin en hayırlı olanınız hanımlarına karşı en iyi davrananınızdır." (Tirmizi, Rada, 11.)

Verilen hadisler aşağıdaki toplumsal sorunlardan hangisinin çözümüne ilişkin bir mesaj içermemektedir?

A) Kişiler ve gruplar arasında çıkan sorunlar

B) Çalışma hayatında ortaya çıkan sorunlar

C) Eşler arasında ortaya çıkan sorunlar

D) Kaynakların kullanımında ortaya çıkan sorunlar

3. I. Helal kazancı, emeği ve üretimi esas almıştır.

II. Haksız kazanç olduğu için faizi ve karaborsacılığı yasaklamıştır.

III. İşveren ve çalışanları arasında çeşitli hak ve sorumluluklar belirlemiştir.

IV. Eşler arasındaki sorunların çözümünde yakınların hakem olmasını tavsiye etmiştir.

Verilen ifadelerden hangileri İslam'ın çalışma hayatıyla ilgili getirdiği düzenlemelerdendir?

A) I ve II.

B) I, II ve III.

C) II, III ve IV.

D) I, II, III ve IV.

4.

	Doğru/Yanlış
İslam'a göre Müslümanlar doğanın dengesini korumakla mükelleftir.	
Çevrenin korunması öncelikle onu temiz tutmakla başlar.	
Doğal kaynaklar sınırsızca kullanılabilir.	
Peygamberimiz hayvanlara merhametli davranmamızı istemiştir.	

Tabloda yer alan bilgiler doğru-yanlış olarak kodlanırsa aşağıdakilerden hangisine ulaşılır?

A) D-D-Y-D

B) D-D-D-Y

C) Y-D-Y-D

D) D-Y-D-Y

5. Aşağıdakilerden hangisi İslam'ın çevre konusunda Müslümanlardan beklediği sorumluluk bilincine uygun bir davranış <u>değildir</u>?

A) Ormanları korumak

B) Ortak alanları temiz tutmak

C) Doğal kaynakları sınırsızca tüketmek

D) Hayvanlara karşı merhametli davranmak

D. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Peygamberimizin adaletli oluşunu bir hadisle açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

2. Sosyal sorunlar karşısında Peygamberimizin çözüm yöntemlerini örnekler vererek açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

3. Peygamberimizin çalışma hayatıyla ilgili ilkelerini kısaca açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

4. Bir Müslümanın çevreye karşı sorumlulukları nelerdir? Kısaca açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

5. "Her kim bir ağaç diker de ondan bir insan yahut Allah'ın yarattığı herhangi bir canlı yerse muhakkak bu, o kimse için bir sadaka olur." (Ahmed bin Hanbel, Müsned, VI, 443.) hadisini tabiat sevgisi açısından değerlendiriniz.

.....

.....

.....

.....

4. ÜNİTE

En Güzel Örnek Peygamberimiz

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

1. Peygamberimizin Hayatında Dünya ve Ahiret Dengesi
2. Peygamberimizin Hayatında İnfak ve Sadakanın Yeri
3. Peygamberimizin Hayatında Sadelik
4. Peygamberimizin Affedici Olması
5. Peygamberimizin Salih Amelle İlgili Bir Hadisi

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. İnfak ve sadaka kavramlarını sözlükten bularak anlamlarını defterinize yazınız.
2. Hz. Peygamber'in gündelik hayatta yerine getirdiği sorumlulukları https://islamansiklopedisi.org.tr/muhammed adresinden araştırınız.
3. Peygamber Efendimiz'in mütevazı kişiliğiyle ilgili örnekleri büyüklerinizden öğrenerek sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.
4. Hz. Peygamber'in affediciliği ve merhametiyle ilgili örnek bir davranışını araştırınız. Araştırma sonuçlarını defterinize yazınız.
5. Dinimizde güzel davranışlarda bulunmak niçin önemlidir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

KAVRAMLAR

İnfak, sadaka, ifrat, tefrit, itidal.

Ünite Bilgi Görseli Dosyası

Ünite PDF Dosyası

Ünite Özet Sunusu

1. PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA DÜNYA VE AHİRET DENGESİ

"Dünya ahiretin tarlasıdır." sözünden ne anlıyorsunuz?

Bu karekodla Peygamberimizin hayatında dünya ve ahiret dengesi ile ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

Kur'an-ı Kerim'de dünya kelimesi, "ölümden önceki hayat, ahiret hayatının karşıtı" anlamında kullanılır.[1] Ahiret ise "ölümden sonra başlayıp ebediyen devam edecek ikinci hayat" anlamına gelir.[2] Ahiret, dünya hayatının devamıdır.

Kur'an-ı Kerim'de dünya ve ahiret için çalışılması gerektiği vurgulanır. Allah (cc), müminlerden bu iki hayat arasında denge kurmalarını isteyerek bu dengeyi bozacak aşırılıkları uygun görmez. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de **"Allah'ın sana verdiği şeylerde ahiret yurdunu ara. Dünyadan da nasibini unutma..."**[3] ayetiyle bu hususta insanları uyarır. Hz. Peygamber de dünya ve ahiret dengesini gözetmiş, bunun nasıl olması gerektiğini davranışları ile Müslümanlara göstermiştir.

Hz. Muhammed (sav), din ve dünya işlerini uyum içinde yerine getirmeyi ilke edinmiştir. O, insanlara İslam'ı tebliğ edip peygamberlik görevini yerine getirirken bir yandan da geçimini sağlamak için çalışırdı. Aile içindeki görevlerini de ihmal etmezdi.

Görsel 4.2. *"Allah'ın sana verdiği şeylerde ahiret yurdunu ara. Dünyadan da nasibini unutma. Allah'ın sana iyilik yaptığı gibi sen de iyilik yap ve yeryüzünde bozgunculuk isteme. Çünkü Allah, bozguncuları sevmez." mealindeki Kasas suresi 77. ayetin hattı (Ahmed Fares Rezq Avadallah)*

YORUMLAYALIM

- "Onlardan 'Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver ve bizi ateş azabından koru.' diyenler de vardır."

(Bakara suresi, 201. ayet.)

- "... Her kim dünya nimetini isterse kendisine ondan veririz, kim de ahiret sevabını isterse ona da bundan veririz. Biz şükredenleri mükâfatlandıracağız."

(Al-i İmran suresi, 145. ayet.)

Yukarıdaki ayetlere göre dünya hayatına bakış açımız nasıl olmalıdır? Yorumlayınız.

1 bk. "Dünya", Temel İslam Ansiklopedisi, C 2, s. 262.
2 bk. Bekir, Topaloğlu, "Âhiret", TDV İslam Ansiklopedisi, C 1, s. 543.
3 Kasas suresi, 77. ayet.

Hz. Peygamber; dünya nimetlerine çok önem verilmemesini ister, dünya hayatındaki sorumlulukların yerine getirilmesi konusunda sahabileri uyarırdı. Bir gün sahabilerden üç kişi, kendi ibadetlerini azımsayarak "Biz kim, Peygamber kim! Allah onun geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlamıştır." dediler. Sonra kendi aralarında sözleşerek biri gece boyu sürekli namaz kılmaya, diğeri sürekli oruç tutmaya, üçüncüsü de evlenmemeye karar verdi. Bu sözleri duyan Hz. Peygamber, *"Allah'a yemin ederim ki ben sizin Allah'tan en çok korkanınız ve O'na en saygılı olanınızım. Bununla beraber ben bazen oruç tutarım bazen tutmam. Gece hem namaz kılar hem de uyurum. Ve ben evlilik de yaparım. Bunlar benim sünnetimdir. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir."*[4] diyerek onları uyarmıştır.

İfrat, "Herhangi bir konuda çok ileri gitme, ölçüyü aşma, aşırı davranma, taşkınlık, tefrit karşıtı";[5] **tefrit** ise "herhangi bir konuda geride kalma, yeterli ölçüde olmama durumu" anlamına gelir.[6] Bunların ortası yani duygu, düşünce, ahlak ve davranışlarda dengeli olmak ise **itidal** olarak adlandırılır. İtidal, "insanın, yaratılış amacına uygun hareket etmesi, hayatının her anında Kur'an-ı Kerim'i ve Hz. Peygamber'i örnek alarak yaşaması" demektir.[7] Yüce Allah, dünya ve ahiret hayatından bahsederken ahiret yurdunun dünya hayatından daha hayırlı olduğunu hatırlatır.[8]

OKUYALIM

"Her şeyin bir coşkunluğu olduğu gibi her coşkunluğun da bir durgunluğu vardır. Şayet bu iki hâli yaşayan kimse itidalli olup orta yolu takip edebilirse onun (kurtuluşa ereceğini) umarım..."

(Tirmizi, Sıfatü'l-Kıyame, 21.)

Dinimize göre dünya, insanın hem nimetlerden yararlandığı hem de ahiret için hazırlandığı yerdir. İnsanın bu nimetler olmadan hayatını devam ettirmesi mümkün değildir. Mümin, dünya nimetlerinden yararlanırken Allah'a (cc) kulluğu ve ahireti unutmamalıdır. Peygamber Efendimiz de hayatının her anını dengeli bir şekilde yaşamıştır. O, günlük yaşamına devam ederken tebliğ görevini de hayatının merkezinde tutmuştur.

4 bk. Buhari, Nikâh, 1.
5 bk. TDK Türkçe Sözlük, s. 1154.
6 bk. TDK Türkçe Sözlük, s. 2299.
7 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 185.
8 bk. Duha suresi, 4. ayet.

2. PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA İNFAK VE SADAKA

Yardımlaşmanın arttığı toplumlarda hangi davranışlar azalır?

Sadaka; Allah (cc) yolunda harcama yapma, Allah'ın (cc) rızası için yapılan karşılıksız yardım ve her türlü iyilik demektir.[9] **İnfak**; Allah'ın (cc) rızasını kazanmak için insanın, bir şükür göstergesi olarak O'nun emrettiği yerlere harcama yapması, bağışta bulunmasıdır. İnfak kelimesi hem farz olan zekâtı hem de gönüllü olarak verilen her çeşit sadakayı kapsar.[10] Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de **"Sevdiğiniz şeylerden infak etmedikçe asla iyiliğe erişemezsiniz. Ve her ne infak ederseniz şüphesiz Allah onu bilir."**[11] buyurarak Müslümanları infak etmeye teşvik eder.

Kur'an-ı Kerim'de müminlerin vasıfları sıralanırken onların iman ettikleri, namazlarını özenle kıldıkları ve kendilerine verilen maldan infak ettikleri ifade edilir.[12] Hz. Peygamber, yardım yapmanın Allah (cc) katındaki değeri üzerinde çokça durmuştur. O, bir hadisinde "*Yarım hurma (sadaka) ile bile olsa cehennemden korunun. Eğer bunu da bulamazsanız güzel bir sözle korunun.*"[13] buyurarak sadakanın önemini belirtmiştir.

Görsel 4.3. *Nimetleri başkalarıyla paylaşmak, sadakadır.*

İnfak, varlıklı Müslümanlarla ihtiyaç sahipleri arasında bir bağ kurarak toplumsal barışa katkıda bulunur. Hz. Peygamber'in hayatı infak örnekleriyle doludur. O, sahip olduğu malları İslam uğrunda infak etmekten çekinmezdi. Toplumdaki ihtiyaç sahiplerini, yetimleri, kimsesizleri ve zor durumda kalanları daima koruyup gözetirdi.

9 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 315.
10 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 169.
11 Al-i İmran suresi, 92. ayet.
12 bk. Bakara suresi, 3. ayet.
13 Müslim, Zekât, 68

YORUMLAYALIM

Bir gün Hz. Peygamber'in evinde bir koyun kesilip ihtiyaç sahiplerine dağıtıldı. Peygamber Efendimiz "Koyundan geriye ne kaldı?" diye sorunca kendisine "Sadece bir parça kaldı." cevabını verdiler. Bu cevaptan Peygamberimiz çok mutlu oldu ve "Desenize, o bir parça hariç hepsi bize kaldı." karşılığını verdi.

(bk. Tirmizi, Sıfatü'l-Kıyame, 33.)

Yukarıdaki hadisi Peygamber Efendimiz'in infaka verdiği değer bakımından yorumlayınız.

Hz. Peygamber sahip olduklarını diğer insanlarla paylaşır, onlara infakta bulunurdu. Allah Resulü kendisinden bir şey isteyen kimseyi hiçbir zaman geri çevirmezdi.

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de **"... Sana Allah yolunda ne harcayacaklarını soruyorlar. De ki: İhtiyaçtan arta kalanı."**[14] buyurarak infak ve sadaka vermenin ölçüsünü belirtir. Hz. Peygamber de *"Sadakanın hayırlısı ihtiyaç fazlası maldan verilendir. Yardıma, geçimini üstlendiğin kimselerden başla!"*[15] hadisiyle hem yardımın ölçüsünü hem de yardıma kimden başlanması gerektiğini ifade etmiştir. Peygamber Efendimiz; sırasıyla önce akrabalarına, sonra da çevresinde bulunan kimselere yardımda bulunur ve insanlara da bu şekilde davranmalarını tavsiye ederdi.[16] O, insanlara yardımda çok cömert davranırdı. Kendisi için dikilen bir giysiyi onun üzerinde görerek isteyen bir sahabiye onu hemen hediye etmişti.[17]

DEĞERLENDİRELİM

- "Her iyilik bir sadakadır."

  (Buhari, Edep, 33.)

- "Bir kimsenin diktiği ağaç veya ekinlerden her türlü canlının yediği sadakadır."

  (Ahmed bin Hanbel, Müsned, IV, 363.)

- "Kendini doyurmak için harcadığın, senin için sadakadır.
  Çocuğuna yedirdiğin şey, senin için sadakadır.
  Eşine yedirdiğin şey, senin için sadakadır.
  Hizmetçini doyurduğun şey, senin için sadakadır."

  (Ahmed bin Hanbel, Müsned, IV, 131.)

- "Kaybolan birine yolu tarif etmek sadakadır.
  İyi göremeyen birine rehberlik etmek sadakadır."

  (Tirmizi, Birr, 45.)

Yukarıdaki hadislerden hareketle hangi davranışların sadaka olduğunu başka örnekler de vererek sınıfta arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

14 Bakara suresi, 219. ayet.
15 Buhari, Zekât, 18.
16 bk. Müslim, Zekât, 41.
17 bk. Buhari, Libas, 18.

Görsel 4.4. *Ağaç dikmek sadakadır.*

Hz. Peygamber, ihtiyaç sahiplerine yardım edenlerin ahirette ödüllendirileceğini müjdelemiştir.[18] Ayrıca dul kadınların ve fakirlerin nafakası için çalışan bir kişinin, cihat eden veya gecelerini ibadetle, gündüzlerini oruçla geçiren bir kimse gibi olduğunu söylemiştir.[19]

Peygamberimiz; maddi yardımlar yanında akraba ziyaretinde bulunmak, borçluya ek süre vermek, insanlara güler yüz göstermek gibi davranışları da sadaka olarak değerlendirmiştir. Bir hadiste sadakanın kapsamının ne kadar geniş olduğu şöyle ifade edilir: *"Güneşin doğduğu her gün, insanın bütün eklemleri için sadaka vermesi gerekir. İki kişinin arasını düzeltmen sadakadır. Bir kimseyi kaldırarak hayvanına binmesine yardımcı olman veya eşyasını ona yüklemen sadakadır. Güzel söz de sadakadır. Namaza giderken attığın her adım sadakadır. Yoldaki rahatsızlık veren şeyleri kaldırman sadakadır."*[20]

PANO HAZIRLAYALIM

Aşağıdaki hadislerden yola çıkarak sınıfınızda "Sadaka ve İnfak" konulu bir pano hazırlayınız. Hazırladığınız panoyu sunu hâline getirerek eba.gov.tr adresinde arkadaşlarınızla paylaşınız.

- "Sadaka vermekle kulun malı eksilmez. Allah, uğradığı haksızlığa sabreden kişinin şerefini artırır. Dilenme kapısını açan kimseye Allah, fakirlik kapısını açar."

(Müslim, Birr, 69.)

- "Kuşkusuz sadaka, Rabbin hoşnutsuzluğunu giderir ve kötü bir şekilde ölmeyi (Allah'ın izniyle) önler."

(Tirmizi, Zekât, 28.)

3. PEYGAMBERİMİZİN HAYATINDA SADELİK

Yaşantıda sadeliği gözetmenin kişiye kazandırdıkları sizce nelerdir?

Sadelik, "az tüketme, zorunlu ihtiyaçlarla yetinme, giyim kuşamda aşırıya kaçmama" anlamlarına gelir.[21] İslam; Müslümanlardan yeme, içme, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılarken ölçülü davranmalarını ve aşırılıktan kaçınmalarını ister. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de **"... Yiyin, için fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez."**[22] buyurur. Başka bir ayette müminlerin özellikleri şu şekilde ifade edilir: **"Onlar, harcadıklarında ne israf ne de cimrilik edenlerdir. Onların harcamaları, bu ikisi arası dengeli bir harcamadır."**[23]

18 bk. Ebu Davud, Zekât, 41.
19 bk. Buhari, Nafakat, 1.
20 Müslim, Zekât, 56.
21 bk. TDK Türkçe Sözlük, s. 2000.
22 Araf suresi, 31. ayet.
23 Furkan suresi, 67. ayet.

Tüm yaşantısı ile insanlık için en güzel örnek olan Hz. Muhammed'in (sav) hayatında doğallık ve sadelik hâkimdi. Hz. Peygamber temiz, düzgün ve sade giyinirdi. Allah Resulü, sade giyinmeyi tercih edenlerle ilgili olarak da *"Bir kimse, gücü yettiği hâlde mütevazı davranıp gösterişli elbise giymeyi terk ederse Allah kıyamet gününde o insanı yarattıklarının en başında huzuruna çağırır ve onu iman ehlinin giyeceği elbiselerden dilediğini giymede serbest bırakır."*[24] demiştir.

Hz. Peygamber'in kıyafetleri gibi yaşadığı ev ve eşyaları da çok sadeydi. Medine'de Mescid-i Nebevi'nin bitişiğindeki evi, taş ve kerpiçten yapılan odalardan ibaretti.[25] Peygamberimizin evinde hurma lifinden yatak, deri su kabı ile tahta bardak gibi temel ihtiyaçları karşılayan basit eşyalar bulunuyordu.[26]

Peygamber Efendimiz, gençliğinde ve Hz. Hatice ile evlendikten sonra ticaretle uğraşmasına ve sahip olduğu maddi imkânlara rağmen sadeliği hiçbir zaman terk etmemişti. Onun yanında dünya nimetlerinden konuşan ashabına Allah Resulü *"... Duymadınız mı? Sadelik imandandır."*[27] diyerek sade hayatı imanın göstergesi olarak ifade etmişti.

YAZALIM

"Düz, gösterişsiz, süssüz, yalın" kelimelerini kullanarak aşağıdaki bölüme Hz. Peygamber'in sadeliğe verdiği önemle ilgili kısa bir metin yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

24 Ahmed bin Hanbel, Müsned, III, 338-339.
25 bk. İbni Sad, et-Tabakat, C 1, s. 499.
26 Buhari, Nikâh, 108.
27 Ebu Davud, Tereccül, 1.

Hz. Muhammed (sav); peygamberlik, liderlik, ordu komutanlığı vasıflarına karşın yaşamında hiçbir aşırılığa gitmemiştir. Medine'ye geldikten sonra devlet başkanı olan Hz. Peygamber; malını Müslümanların ihtiyaçlarına harcamış, kendisi mütevazı bir hayatı tercih etmişti. Hendek Gazvesi'nde hendek kazılırken ashabıyla birlikte çalışmış, Kuba Mescidi ve Mescid-i Nebevi inşa edilirken sırtında toprak ve kerpiç taşımıştı.[28]

Hz. Peygamber, insanların haklarına riayet etmiş ve kendisini onlardan üstün görmemiştir. Bedir Savaşı'na giderken bir deveyi Peygamberimiz, Hz. Ali ve Ebu Mersed (ra) birlikte kullanmışlardı. Üçü deveye nöbetleşe binerken yürüme sırası Peygamberimize geldiğinde her iki sahabi de onun yürümesini istemediler. Ancak o, bunu kabul etmeyerek *"Siz yürümeye benden daha dayanıklı değilsiniz. Benim de Rabbimden gelecek ecir ve mükâfata ihtiyacım var."*[29] buyurmuştu.

OKUYALIM

Aşağıdaki ayet ve hadisleri okuyunuz.

"Ey Âdemoğulları! Her mescitte güzel elbiselerinizi giyin, yiyin, için fakat israf etmeyin. Çünkü O (Allah), israf edenleri sevmez."

(Araf suresi, 31. ayet.)

"Sizden (maddi yönden) daha aşağı olanlara bakın! Sizden yukarıda olanlara bakmayın! Bu, Allah'ın nimetini küçümsememeniz için daha uygundur."

(Müslim, Zühd ve Rekâik, 9.)

"Zenginlik, mal çokluğu değil gönül tokluğudur."

(Buhari, Rikak, 15.)

"Müslüman olan, kendisine yetecek kadar rızık verilen ve Allah'ın ona verdikleriyle kanaatkâr kıldığı kimse kurtuluşa ermiştir."

(Müslim, Zekât. 125.)

4. PEYGAMBERİMİZİN AFFEDİCİ OLMASI

Affedici olmak, bireyi ve toplumu nasıl etkiler?

Af, "bir suçu, bir kusuru veya bir hatayı bağışlamak" anlamına gelir.[30] Yüce Allah, Müslümanların birbirlerine karşı affedici olmasını isteyerek Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur: **"Bir kötülüğün karşılığı, ona denk bir cezadır. Ama kim affeder ve arayı düzeltirse onun mükâfatı Allah'a aittir. Şüphesiz O, zalimleri sevmez."**[31]

28 bk. Buhari, Cihat, 34, 161.
29 bk. İbni Sad, et-Tabakat, C 2, s. 21.
30 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 14.
31 Şûra suresi, 40. ayet.

OKUYALIM

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ ۚ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ ۚ إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ ﴿١٥٩﴾

"Sen onlara sırf Allah'ın lütfettiği merhamet sayesinde yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı kalpli olsaydın hiç şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi. Onları affet, onların bağışlanmasını dile, iş hakkında onlara danış, karar verince de Allah'a güven, doğrusu Allah kendisine güvenenleri sever."

(Al-i İmran suresi, 159. ayet.)

Hz. Peygamber'in hayatında onun affedici olmasıyla ilgili çok sayıda örnek vardır. Taif'te yaşadıkları bunlardan biridir. Peygamber Efendimiz; halkını İslam'a davet etmek için Taif'e gittiğinde çok kötü karşılanmış, hakarete uğramış ve taşlanmıştı. Bu yaşadıklarına rağmen Taif halkına beddua etmemiş hatta onlara hidayet vermesi için Allah'a (cc) dua etmişti.[32] Onun bu tutumunun daha sonra Taiflilerin Müslüman olmasında büyük katkısı olmuştur.

Allah Resulü, nezaketsiz davranışları bağışlamayı tercih ederdi. Hz. Peygamber'in ahlakı Hz. Aişe'ye sorulduğunda "O, kötü söz söylemezdi. Çarşı pazarda bağırıp çağırmaz, kötülüğe kötülükle karşılık vermezdi. Bilakis bağışlar ve hoş görürdü."[33] demiştir.

Peygamber Efendimiz; yapılan kötülüklere rağmen düşmanlarına bile kin gütmez, herkese karşı affedici davranırdı. Mekke'nin fethi için şehre girdiğinde müşrikler Kâbe'nin etrafında toplanıp endişeyle onun kendilerine ne yapacağını beklediler. Çünkü Mekkeli müşrikler geçmişte kendisine ve Müslümanlara eziyet çektirmiş,[34] onların canlarına ve mallarına kastetmişlerdi.[35] Mekkelilerin hayatı, Peygamberimizin ağzından çıkacak söze bağlıydı. Hz. Peygamber onlara şöyle seslendi: *"Ey Kureyş topluluğu! Şimdi benim, sizin hakkınızda ne yapacağımı düşünüyorsunuz?"* Onlar başlarını önlerine eğerek cevap verdiler: "Senden iyilik bekliyoruz. Çünkü sen kerem ve iyilik sahibi bir kardeşsin!.." Allah Resulü, *"O hâlde ben de Hz. Yusuf'un kardeşlerine dediği gibi* **'Bugün size kınama yok. Allah sizi bağışlasın. O, merhametlilerin en merhametlisidir.'**[36] *diyorum. Haydi gidiniz! Artık serbestsiniz."*[37] dedi. Mekkelilerin İslam'ı kabul etmelerinde Hz. Peygamber'in bu affediciliğinin etkisi olmuştur.

32 bk. Buhari, Bedü'l-Halk, 7.
33 bk. Tirmizi, Birr, 69.
34 bk. Nesai, Taharet, 192.
35 bk. Buhari, Fedailü Ashabi'n-Nebi, 5.
36 bk. Yusuf suresi, 92. ayet.
37 bk. Beyhaki, es-Sünenü'l-Kübra, IX, 195.

Peygamberimizin merhamet ve affediciliğine bir diğer örnek, onun savaş meydanlarındaki tutumudur. Hz. Peygamber Uhud Savaşı'nda yaralandığı zaman bir sahabi, "Ya Resulallah! Onlara beddua etseniz." demişti. Peygamberimizin bu sahabiye cevabı *"Ben lanetçi olarak gönderilmedim. Ancak rahmet olarak gönderildim."*[38] olmuştur.

Peygamber Efendimiz, hayatı boyunca bağışlamayı ilke edinmiş ve diğer insanlara da bunu tavsiye etmiştir. Affetmenin önemiyle ilgili olarak *"... Allah, affeden bir kulunun ancak şerefini artırır..."*[39] buyurmuştur.

Hz. Peygamber; kalbinde kin ve intikam duygularını bulundurmaz, kendisine yapılan kötülükleri bağışlardı. Çünkü o; düşmanlığın olmadığı yerde sevgi, kardeşlik ve barışın hâkim olacağını bilirdi. Nitekim kendisini öldürmeye kalkışan Sümâme'yi affettiğinde Sümâme şöyle demişti: "Ey Muhammed! Vallahi, yeryüzünde bana senin yüzünden daha sevimsiz bir yüz yoktu, şimdi ise senin yüzün bana bütün yüzlerden daha sevimli oldu. Vallahi, benim için senin dininden daha sevimsiz bir din yoktu, şimdi ise benim için bütün dinlerden daha sevimli oldu! Vallahi, benim için senin şehrinden daha sevimsiz bir şehir yoktu, şimdi ise benim için bütün şehirlerden sevimli oldu!"[40]

Hz. Peygamber *"... Ey Allah'ın kulları! Kardeş olun!.."*[41] sözüyle müminleri kin ve düşmanlıktan uzak durmaya çağırmıştır. O; Yüce Allah'ın sevmediği insanın, düşmanlıktan vazgeçmeyen ve kindar kimse olduğunu hatırlatmıştır.[42] Düşmanlığı devam ettirmenin günah olduğunu belirtmiş,[43] kendisi de intikam almaktan uzak durarak insanlara örnek olmuştur.

Affetmek; kalbimizi kin, düşmanlık ve intikam duygularından temizlediği gibi bu kötü duyguların yüreğimizi kaplayan ağır yükünü de hafifletir. İnsanı toplumda güçlü ve saygın kılar.

YAZALIM

Peygamber Efendimiz'in bağışlayıcılığıyla ilgili örnekler yazınız.

- Taif'te kendisine düşmanlık edenleri affetmiştir.
- .....
- .....
- .....

38 Müslim, Birr, 87.
39 Müslim, Birr, 69.
40 Müslim, Cihat ve Siyer, 59.
41 Müslim, Birr, 32.
42 bk. Buhari, Ahkam, 34.
43 bk. Tirmizi, Birr, 58.

OKUYALIM

NAAT-I ŞERİF

...

Ahlâk ve fazîletin, beşeriyet önderi,
Adâlet bayrağının, zirvedeki gönderi,
Asâlet saflarında, nebîlerin enderi,
Hakk'ın son Peygamberi, Yâ Hazreti Muhammed.

...

Bu dünyada, ne rütbe, ne saltanat, ne şöhret,
Rağbet görmedi sende, ne mal, ne mülk, ne servet
O sâde yaşantının, her ânında, bir ibret,
Almasını bilene, Yâ Hazreti Muhammed.

...

Elden ayaktan yoksun, düşkünlerin hâlini,
Komşusu aç olana, tokluğun vebâlini,
Niyet ve amellerin, haram ve helâlini,
Bizler Senden öğrendik, Yâ Hazreti Muhammed.

Her iki dünya için, Hakk yolunda gayreti,
Nefsin tuzaklarına, îmânla dirâyeti,
İnsanı insan yapan, o binlerce âyeti,
Bizler Senden öğrendik, Yâ Hazreti Muhammed.

...

Sen ki; düşmana bile, öfke ile varmazdın,
Erişilmez sabrınla, hiç bir gönül kırmazdın,
Gördüğün kusurları, asla yüze vurmazdın,
Âlimlerin Âlimi, Yâ Hazreti Muhammed.

(Cengiz Numanoğlu, Şuur, Naat-ı Şerif,
s. 124-127. Kısaltılarak alınmıştır.
Metnin aslına sadık kalınmıştır.)

5. BİR HADİS ÖĞRENİYORUM

"Bu dünyada hoş bir seda bırakmak" sözünden ne anlıyorsunuz?

إِذَا مَاتَ الإِنْسَانُ اِنْقَطَعَ عَنْهُ عَمَلُهُ إِلاَّ مِنْ ثَلاَثَةٍ إِلاَّ مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ

"İnsan ölünce üç ameli dışında bütün amellerinin sevabı kesilir: sadakayıcariye, kendisinden istifade edilen ilim, arkasından dua eden hayırlı evlat."

(Müslim, Vasiyyet, 14.)

Bu karekodla hadis ile ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

Ölümle birlikte insanın hayatı ve sorumlulukları son bulur, amel defteri kapanır. Ancak amellerin son bulmasıyla ilgili üç istisna vardır. Bunlar:

- Sadakayıcariye
- Faydalı ilim
- Dua eden hayırlı evlat

Sadakayıcariye; herkesin faydalanacağı cami, okul, çeşme, köprü, vakıf gibi eserler için kullanılan genel bir terimdir. Bu eserlerden insanlar yararlandığı sürece bunları yaptıranlar, yapılmasına vesile olanlar hayattayken ve vefatlarından sonra sevap kazanmaya devam ederler.

İnsanlara faydalı bir ilim ve eser bırakan Müslümanlar, bunlardan toplum istifade ettikçe sürekli sevap kazanır. Bunun yanı sıra topluma yararlı insanlar yetiştiren kimseler de sadakayıcariye sevabı alır. Allah'ın (cc) rızasına uygun davranan bir evlat, hem güzel işler yaparak hem de anne babasına dua ederek onların hayırla yâd edilmesine vesile olur.

Müslümanlar, öldükten sonra sevap kazanmaya devam etmeleri için hadiste belirtilen hayırlara sahip olmalıdır. Çevresindekileri de hayrı ve sevabı sürekli olan davranışlara teşvik etmelidir.

YAZALIM

Aşağıdaki tabloda sadakayıcariye örnekleri verilmiştir. Siz hangi sadakayıcariyeyi yapmayı tercih edersiniz? Niçin? Tabloya yazınız.

Sadakayıcariye	Niçin Tercih Edersiniz?
Sağlık kuruluşu yaptırmak	
Su kuyusu açtırmak	
Cami yaptırmak	
Öğrenci yetiştirmek	
Meyve ağaçları dikmek	
Kuşlar için yuvalar yapmak	
Buluş yapmak	

4. ÜNİTE
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Karekodu kullanarak daha fazlasına ulaşabilirsiniz.

A. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" yazınız.

1. (.....) Hz. Peygamber, günlük hayatında sadeliği tercih etmiştir.

2. (.....) Hayırlı evlat yetiştiren bir Müslümanın amel defteri, o öldükten sonra da açık kalır.

3. (.....) Hz. Peygamber bütün yaşantısında dünya ve ahiret dengesini gözetmiştir.

4. (.....) İnfak, temel ihtiyaçları karşılarken ölçülü davranmak ve aşırılıktan kaçınmaktır.

5. (.....) İnsanların İslam'ı kabul etmesinde Peygamberimizin cömertliğinin de etkisi olmuştur.

ifrat	sadakayıcariye	itidal	tefrit	infak	salih amel

B. Yukarıda verilen kelimelerden uygun olanlarıyla cümleleri tamamlayınız.

1. Bir Müslümanın insanlığın yararı için yaptığı, ölümünden sonra da kendisine sevap kazandıran amellerine ..... denir.

2. .....; Hz. Peygamber'in örnekliğini göz önünde bulundurmayarak dinde aşırı gitme, kural tanımama durumudur.

3. Hz. Peygamber, dünya ve ahiret dengesini gözetip ..... üzere bir hayat yaşamıştır.

4. Yüce Allah, Müslümanlardan mallarını ihtiyaç sahipleriyle paylaşarak .....etmelerini ister.

5. Müslümanların yaptığı faydalı ve güzel bütün işlere ..... denir.

C. Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Allah Resulü bütün işlerinde orta yolu tutmuş ve sadeliği tercih etmiştir. İnsanlara da işlerinde ve ibadetlerinde aşırı gitmemelerini, orta yolu takip edip dengeli olmalarını öğütlemiştir. Bu konuyla ilgili şöyle buyurmuştur: "Bütün işlerinizde orta yolu tutun. Gevşekliğe kapılıp ibadetlerinizi ihmal etmeyin. Ama Allah'ın rahmet ve cennetini kazanma gayretiyle aşırı gidip kendinizi zorlamayın." (İbni Mace, Züht, 20.)

Bu parçaya göre

I. Din ve dünya işlerinde dengeli olmak gerekir.

II. Hz. Peygamber, hayatında ölçülü davranmıştır.

III. Zorluklara karşı sabırlı olmak inancın gereğidir.

IV. Müslümanlar ibadetlerini düzenli olarak yerine getirmelidir.

yargılarından hangilerine ulaşılamaz?

A) Yalnız I.

B) Yalnız III.

C) I ve II.

D) II ve IV.

2. "Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz. Her ne harcarsanız Allah onu bilir." (Al-i İmran suresi, 92. ayet.)

Aşağıdakilerden hangisi bu ayetle ilişkili bir kavramdır?

A) İnfak

B) Merhamet

C) Sadelik

D) Tevazu

3. Dünyanın geçici bir yer olduğunu söyleyen Hz. Peygamber, mala ve mülke gereğinden fazla değer vermezdi. Evindeki eşyalar gösterişten uzaktı. O; ifrat ve tefritten sakınmış, sergilediği mütevazı hayatıyla ashabına örnek olmuştu.

Bu parçada Hz. Peygamber'in hangi yönü vurgulanmaktadır?

A) Affediciliği
B) Cesareti
C) Kararlılığı
D) Sadeliği

4. Mekke'nin fethinden sonra Hz. Peygamber'in engin şefkat ve merhametini gören birçok kimse Müslüman oldu. Bunlardan biri de Ebu Cehil'in oğlu İkrime idi. O da babası gibi Peygamberimize ve Müslümanlara karşı düşmanca bir tutum içinde olmuştu. İslam ordusu Mekke'yi fethettiğinde İkrime korkudan Yemen'e kaçtı. İkrime'nin hanımı ise Resulullah'ın huzurunda Müslüman olduktan sonra Yemen'e gidip eşine Peygamberimizin merhametini anlattı. Onu Mekke'ye, Hz. Peygamber'in yanına gelmeye ikna etti. Sevgili Peygamberimiz, İkrime'yi "Ey muhacir, hoş geldin!" (bk. Tirmizi, İstizan, 34.) diyerek karşıladı ve affetti. İkrime de Müslüman oldu.

Bu parçadan çıkarılabilecek <u>en kapsamlı</u> yargı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Müşrikler Mekke'nin fethini endişeyle karşıladılar.
B) Alçak gönüllülük İslam'ın temel değerlerindendir.
C) Müşrikler Hz. Peygamber'e düşmanca bir tutum sergilemişlerdir.
D) Hz. Peygamber'in affediciliği İslam'ın yayılmasında etkili olmuştur.

5. Aşağıdaki davranışlardan hangisi sadakayıcariye değildir?

A) Ağaç dikmek

B) Köprü inşa etmek

C) Beş vakit namaz kılmak

D) Okul ve hastane yaptırmak

D. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Hz. Peygamber'in hayatında dünya ve ahiret dengesini gözetmesiyle ilgili bir örnek yazınız.

.....

.....

.....

.....

2. Hz. Peygamber, sadaka ve infakta nelere dikkat etmiştir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

3. Hz. Peygamber'in sade yaşantısını bir örnek vererek açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

4. Hz. Peygamber'in kendisinden af dileyen insanlara karşı tavrı nasıl olmuştur? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

5. Bir Müslümana ölümünden sonra da sevap kazandırmaya devam eden amellere ne ad verilir? Kısaca açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

5. ÜNİTE

İslam Daveti ve Sahabe

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

1. İslam'ın Yayılmasında Sahabenin Rolü
2. İslam'ın Yaşanmasında Sahabenin Örnekliği
3. Bazı Âlim ve Şehit Sahabilerin Örnek Vasıfları
4. Hz. Peygamber'in İlim ile İlgili Bir Hadisi

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. İlim, âlim ve şehitlik kavramlarını sözlükten bularak anlamlarını defterinize yazınız.
2. İslam tarihinde öne çıkan sahabilerin kimler olduğunu büyüklerinize sorarak öğreniniz.
3. Ülkemizde kabirleri bulunan sahabileri araştırınız.
4. Bir sahabinin sizi etkileyen örnek davranışını sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.
5. Hz. Peygamber'in ilimle ilgili bir hadisini https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr/ adresinden bularak defterinize not ediniz.

KAVRAMLAR

Şehitlik, ilim, cihat, âlim, davet.

Ünite Bilgi Görseli Dosyası

Ünite PDF Dosyası

Ünite Özet Sunusu

1. İSLAM DAVETİNDE SAHABENİN ROLÜ

İslam'ın yayıldığı bölgeler hakkında neler biliyorsunuz?

Bu karekodla İslam davetinde sahabenin rolü ile ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

Davet, sözlükte "çağırmak, seslenmek" anlamlarına gelir. Terim olarak ise "İslam'a ve İslam esaslarının uygulanmasına çağrı" anlamında kullanılır.[1] Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de **"(Ey Muhammed!) Rabbinin yoluna hikmetle, güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et..."**[2] buyurarak İslam'a davet görevinde uygulanacak yöntemleri bildirmiştir. Hz. Muhammed'in (sav) peygamberliği boyunca insanlara olan yaklaşımı bizlere bu konuda örnek olmuştur.

Hz. Muhammed'in (sav) İslam'a daveti, 610 yılında Hira Mağarası'nda kendisine gelen ilk vahiyle başlayıp yaklaşık yirmi üç yıl sürdü. Peygamber Efendimiz'in vefatından sonra da İslam'a davet, sahabilerle devam etti. İslam, tebliğ vazifesinde önemli rolü olan sahabilerin gayretleriyle başta Arap Yarımadası olmak üzere dünyanın dört bir yanında hızla yayıldı. Sahabiler, İslam'ı bizzat Hz. Peygamber'den öğrenen ilk Müslümanlardır. Onlar, İslam'ı hayatlarına uygulayarak bizlere örnek olmuşlardır.

Görsel 5.2. *İlk vahyin geldiği Hira Mağarası'nın bulunduğu Nur Dağı'ndan bir görünüm*

Hz. Muhammed (sav) tebliğ görevini yerine getirirken insanlara daima sevgi ve şefkatle yaklaşmıştır.[3] Hz. Peygamber'in bu tavrı sahabilerin ona olan bağlılık ve teslimiyetini güçlendirmişti. Sahabiler, İslam'ın tebliğ sürecinde bütün zorluklara göğüs germiş, tehdit ve işkenceler karşısında Peygamber Efendimiz'e olan bağlılıklarından asla ödün vermemiştir. Onlar, müşriklerin tüm engellemelerine rağmen Hz. Peygamber'in yanında olup onu canları pahasına korudular. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de **"İslam'ı ilk önce kabul eden muhacirler ve ensar ile iyilikle onlara uyanlar var ya, Allah onlardan razı olmuş; onlar da O'ndan razı olmuşlardır. Allah onlara içinden ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetler hazırlamıştır. İşte bu, büyük başarıdır."**[4] buyurarak sahabilerin faziletlerini ve mükâfatlarını bildirmiştir.

Sahabilerin çoğu Peygamber Efendimiz'in vefatından sonra tebliğ vazifesi için Medine'den ayrılıp Suriye, Mısır, Irak gibi bölgelerde yaşadılar. Bazı sahabiler Hindistan, Çin ve Endülüs'e kadar gittiler.[5] İslam'a davet için Anadolu'ya gelip burada vefat eden ve kabirleri ülkemiz topraklarında bulunan birçok sahabi vardır. Bu sahabilerden biri de Peygamber Efendimiz'i Hicret'ten sonra Medine'de evinde misafir eden Hz. Ebu Eyyüb Ensari'dir.[6] Hz. Ebu Eyyüb Ensari ihtiyarlık döneminde İstanbul Seferi'ne katılmış, kuşatma devam ederken hastalanarak vefat etmişti. Hz. Ebu Eyyüb Ensari'nin kabri İstanbul'da bulunmaktadır.[7]

1 bk. Mustafa Çağrıcı, "Da'vet", TDV İslam Ansiklopedisi, C 9, s. 16.
2 Nahl suresi, 125. ayet.
3 bk. Al-i İmran suresi, 159. ayet.
4 Tevbe suresi, 100. ayet.
5 bk. Mehmet Efendioğlu, "Sahabe", TDV İslam Ansiklopedisi, C 35, s. 494.
6 bk. İbni Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 3, s. 22-24.
7 bk. Hüseyin Algül, "Ebû Eyyûb el-Ensârî", TDV İslam Ansiklopedisi, C 10, s. 123-125.

Kur'an-ı Kerim'in toplanması, çoğaltılması ve hadislerin sonraki nesillere aktarılması sahabilerin gayretleriyle olmuştur. Sahabiler; İslam'a davet için gittikleri yerlerde insanlara Kur'an-ı Kerim'i öğrettiler, örnek yaşantılarıyla onların Müslüman olmalarına vesile oldular. Ayrıca tefsir, fıkıh ve hadis alanında vermiş oldukları eserlerle İslam'ın doğru ve güvenilir kaynaklardan öğrenilmesini sağladılar. Bu yüzden sahabiler hakkında bilgi sahibi olmak, Peygamber Efendimiz'in hayatını tam manasıyla anlayabilmek açısından çok önemlidir.

BİLGİ KUTUSU

Dört Halife Devri'nde gerçekleştirilen fetihlerle Irak, İran, Horasan, Azerbaycan, Suriye, Filistin, Mısır ile Kuzey Afrika ve Kıbrıs dâhil Doğu Akdeniz'deki bazı adalar İslam topraklarına katıldı. Müslümanlar, fethettikleri ülkelerin çeşitli din ve mezheplere mensup sakinlerine, cizye ödemek şartıyla eski dinlerine bağlı kalma özgürlüğünü verdiler. İslamiyet'i kabul edenlere de kendileriyle eşit haklar tanıdılar.

(bk. Mustafa Fayda, "Hulefâ-yi Râşidîn", TDV İslam Ansiklopedisi, C 18, s. 330.)

YORUMLAYALIM

- Üsame bin Şerik şöyle demiştir: "Hz. Peygamber'in huzuruna geldiğimde gördüm ki ashabı (onu hürmet içinde sessizce dinlerken) âdeta başlarının üzerinde birer kuş varmış gibiydiler..."

(Ebu Davud, Tıp, 1.)

- Bir kadın Resulullah'a gelerek "Ya Resulallah! Senin sohbetinden hep erkekler faydalanıyor. Bize bir gününü ayırsan da o gün sana gelsek bize Allah'ın sana öğrettiğinden öğretsen." dedi. Hz. Peygamber, "O hâlde şu şu günlerde toplanın." buyurdu. Bunun üzerine kadınlar toplandılar. Resulullah onların yanına gelerek Allah'ın kendisine öğrettiklerinden onlara da öğretti...

(bk. Müslim, Birr, 152.)

Sahabenin, Hz. Peygamber'den ilim öğrenme konusunda gösterdiği hassasiyeti bu hadislerden yola çıkarak yorumlayınız.

2. ÂLİM SAHABİLER

İslam toplumunda âlimlerin yeri ve önemi sizce nedir?

İlim; insanın aklı ve duyularıyla elde ettiği veya Allah'ın (cc) vahiy yoluyla doğrudan doğruya gönderdiği, kesinliği konusunda şüphe olmayan bilgidir. İlim, İslam kültüründe "bilgi, bilim ve marifet" kavramları yerine de kullanılır.[8] **Âlim** ise temel İslam bilgilerinin eğitimini aldıktan sonra belirli bir ilim dalında daha çok ilerleyip uzmanlaşan kimseler için kullanılan bir ifadedir.[9] Hz. Muhammed (sav), bir hadisinde *"İlim kadın erkek her Müslümana farzdır."*[10] buyurarak bütün Müslümanları ilim öğrenmeye teşvik etmiştir.

Bu karekodla âlim sahabiler ile ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

8 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 165.
9 bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 15.
10 İbni Mace, Sünnet, 17.

Hz. Peygamber, ashabının çeşitli ilimleri öğrenmesi için Mescid-i Nebevi'nin bir kısmını onlara ayırmıştı. Burası daha sonra Suffe adıyla anılmıştır.[11] Peygamber Efendimiz *"Dünya ve onun içinde olan şeyler değersizdir. Sadece Allah'ı zikretmek, O'na yaklaştıran şeyler, ilim öğreten âlim ve öğrenmek isteyen öğrenci bundan müstesnadır."*[12] buyurarak ilim öğrenmenin ve öğretmenin İslam'daki önemini vurgulamıştır. Peygamber Efendimiz'in ilme gösterdiği bu değer; meyvelerini vermiş, sahabeden birçoğu Kur'an-ı Kerim, fıkıh ve hadis alanlarında çalışmalar yapmıştır. Hz. Aişe, Hz. Ali, Abdullah bin Mesud (ra), Enes bin Malik (ra), Zeyd bin Sabit (ra) bu âlim sahabilerin önde gelenleri arasındadır.

Görsel 5.3. *"Rabbim, benim ilmimi artır." mealindeki Taha suresi, 114. ayetin hattı*

Sahabilerden Öğrendiklerimiz

1. Sure ve ayetlerin gönderiliş (nüzul) sebepleri
2. Hadis metinleri
3. Hadislerin söyleniş nedenleri
4. Kur'an-ı Kerim hükümlerinin uygulanışı
5. Hz. Peygamber hakkındaki bilgiler
6. Ayetler hakkında açıklamalar

OKUYALIM

... اِنَّمَا يَخْشَى اللّٰهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمٰٓؤُا اِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ ﴿٢٨﴾

"... Allah'a karşı ancak kulları içinden âlim olanlar derin saygı duyarlar. Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır."

(Fatır suresi, 28. ayet.)

11 bk. Hakim, Müstedrek, V, 1614 (3/18).
12 Tirmizi, Züht, 14.

DEĞERLENDİRELİM

- "... Kuşkusuz âlimler peygamberlerin vârisleridir. Peygamberler miras olarak ne altın ne de gümüş bırakmışlardır, onların bıraktıkları yegâne miras ilimdir. Dolayısıyla kim onu alırsa büyük bir pay almış olur."

(Tirmizi, İlim, 19.)

- "Allah, bizden bir hadis işitip belledikten sonra işittiği gibi başkasına ulaştıranın yüzünü ağartsın."

(Darimi, Mukaddime, 24.)

Sahabilerin, İslam'ın yayılmasındaki katkılarını yukarıdaki hadisler doğrultusunda değerlendiriniz.

Hz. Aişe

Peygamber Efendimiz'in yakın arkadaşı Hz. Ebu Bekir'in kızı olan Hz. Aişe, Mekke'de doğdu. Annesi, Kinâne Kabilesi'nden Ümmü Ruman'dı. Hz. Aişe Hicret'ten sonra Hz. Peygamber ile evlendi. Peygamber Efendimiz'in yanında bulunduğu için ondan çok sayıda hadis rivayet etti. Hz. Aişe'nin, Kur'an-ı Kerim'i anlamaya yönelik gayreti onu Hz. Peygamber'in gözünde farklı bir konuma yükseltmişti. Peygamber Efendimiz'e insanların en sevimlisinin kim olduğu sorulduğunda o, "*Aişe*" cevabını vermiştir.[13]

Hz. Aişe, ailesinin yanında edindiği tarih, edebiyat bilgileri ve Hz. Peygamber'den aldığı eğitimle kendisini geliştirmişti. O, Kur'an-ı Kerim'i daha iyi anlayabilmek için Peygamber Efendimiz'e sorular sorardı. Hz. Peygamber onun bu gayretinden pek memnun olurdu.[14]

Hz. Aişe, Peygamber Efendimiz'le beraber bazı seferlere de katıldı. Özellikle Uhud Savaşı'nda diğer sahabi hanımlarla birlikte yaralı askerlere su taşımış ve onların tedavilerini üstlenmişti.[15] Bu yönüyle o, sahabi hanımlara büyük bir cesaret örneği olmuştur.

Hz. Peygamber, rahatsızlandığında son günlerini Hz. Aişe'nin odasında geçirdi. Mübarek başı onun kucağında olduğu hâlde vefat etti ve onun odasına defnedildi.[16] Hz. Aişe, Peygamberimizin vefatından sonra kendisini ashabın eğitimine adayıp pek çok öğrenci yetiştirmiştir.

13 bk. Müslim, Fedailü's-Sahabe, 8.
14 bk. İbni Hanbel, Müsned, VI, 66.
15 bk. Buhari, Menakıbü'l-Ensar, 18.
16 bk. Buhari, Rikak, 42.

Hz. Aişe, Kur'an-ı Kerim ve sünnetin doğru anlaşılması için büyük çaba sarf etmiştir. O, Müslümanların sorularını cevaplayıp problemlerini çözmeye çalışırdı. Uzak bölgelerde yaşayan Müslümanların sorularını da mektuplarla yanıtlardı. Bu şekilde hadislerin ve bazı fıkıh konularının yazılmasına öncülük etmiştir.[17] Hz. Aişe, kuvvetli hafızasıyla Hz. Peygamber'in hadis ve sünnetinin daha sonraki nesillere aktarılmasında önemli bir rol oynamıştır. 2210 hadisle en çok hadis rivayet eden yedi sahabiden biridir. Onun rivayet ettiği hadisler genellikle Peygamberimizin aile hayatı, günlük yaşayışı, ahlakı, savaşları, Veda Haccı ve vefatı gibi konulardadır. Hz. Aişe, 678 yılında Medine'de vefat etmiş ve Cennetülbakî'ye defnedilmiştir.[18]

Görsel 5.4. *Birçok sahabi kabrinin olduğu Cennetülbakî Mezarlığı*

Hz. Ali

600 yılında Mekke'de doğan Hz. Ali, Peygamber Efendimiz'in amcası Ebu Talib'in en küçük oğludur. Annesi Fatıma binti Esed'dir. Mekke'de yaşanan kıtlık üzerine Hz. Peygamber, amcasının yükünü hafifletmek için Hz. Ali'nin bakımını üstlendi.[19] Daha sonraki yıllarda Hz. Ali, Peygamber Efendimiz'in kızı Hz. Fatıma ile evlendi.[20]

Hz. Ali, Peygamber Efendimiz'e ilk inanan kişilerden biriydi. Hz. Peygamber, Hz. Ali'ye güvenerek ona pek çok önemli görevin sorumluluğunu vermişti. Medine'ye hicret etme kararı aldığında kendisinde bulunan emanetleri sahiplerine teslim etmesi için onu görevlendirdi. Hz. Ali, Peygamberimizi öldürmek niyetiyle gelen müşrikleri oyalamak maksadıyla geceyi onun yatağında geçirdi. Böylece Peygamber Efendimiz'in evde olduğu izlenimini verdi. Yine Hz. Peygamber, muhacir ve ensar arasında yakınlık ve dayanışma için kurulan muahat sırasında kendisine kardeş olarak Hz. Ali'yi seçti.[21]

Hz. Ali, küçük yaştan itibaren Hz. Peygamber'in eğitiminden geçmişti. Çok zeki ve çabuk öğrenen Hz. Ali, inen ayetleri hemen ezberlerdi. Bu ayetlerin nerede, ne zaman indiğini ve nüzul sebeplerini en iyi bilenlerden biriydi. Bunda vahiy kâtipliği yapmış olmasının da payı büyüktü. Hz. Peygamber, onun görüşlerine değer verir ve önemli meselelerde onunla istişare ederdi. Hz. Peygamber, onu genç yaşta Yemen'e kadı olarak göndermişti. Hz. Ali, genç oluşunu gerekçe göstererek ilk başta çekingen davrandı.

17 bk. İbni Sad, et-Tabakat, C 2, s. 379.
18 bk. Mustafa Fayda, "Aişe", TDV İslam Ansiklopedisi, C 2, s. 204.
19 bk. İbni Sad, et-Tabakat, C 3, s. 21; bk. İbni Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 1, s. 327, 328.
20 bk. İbni Mace, Nikâh, 24.
21 bk. İbni İshak, Siyer, s. 309-310.

Bunun üzerine Allah Resulü, mübarek elini onun göğsüne koyarak *"Allah'ım, onun kalbine hidayet ve diline sebat ver!"* duasıyla onu cesaretlendirdi ve ona bir davada nasıl hüküm vermesi gerektiğini anlattı. Hz. Ali, "Bundan sonra iki kişi arasında hüküm verme konusunda hiç tereddüt etmedim."[22] demiştir.

Görsel 5.5. *Ayasofya-i Kebîr Cami-i Şerîfi'nde yer alan Ali (radiyallahü anhü) hattı*

Hz. Ali; Bedir, Uhud, Hendek ve Hayber başta olmak üzere bütün önemli savaşlarda Peygamber Efendimiz'in yanında olmuştur. Uhud ve Huneyn'de yaralanmasına rağmen Hz. Peygamber'i koruyarak büyük kahramanlık göstermişti. Peygamber Efendimiz, Hayber'de kuşatma esnasında *"Sancağı yarın öyle bir kişiye vereceğim ki Allah, fethi onun eliyle gerçekleştirecektir. O, Allah'ı ve Resulü'nü sever; Allah ve Resulü de onu sever!"* buyurdu. Fakat o kişinin kim olacağını söylemedi. Allah Resulü, ertesi gün sancağı merakla bekleyen sahabiler arasından Hz. Ali'ye verdi ve fetih onun eliyle gerçekleşti.[23]

Verdiği fetvalarla döneminin âlim şahsiyetlerinden biri olan Hz. Ali, Peygamber Efendimiz'den 586 hadis rivayet etmiştir. O; ilim, takva, ihlas, samimiyet, fedakârlık ve kahramanlık gibi yüksek ahlaki değerler bakımından Müslümanlara daima örnek olmuştur.[24]

Peygamberimizin vefatından sonra Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman; Hz. Ali'nin fikirlerine sıklıkla müracaat ettiler. O, Hz. Osman'ın şehit edilmesinin ardından dördüncü halife olarak göreve geldi. Hz. Peygamber'in yolundan ayrılmadan sade bir hayat süren Hz. Ali, 661 yılında Kufe'de şehit edildi.[25]

DEĞERLENDİRELİM

"İnsanlara kavrayabilecekleri şeyleri anlatın..."

(bk. Buhari, Fedailü Ashabi'n-Nebi, 9.)

Hz. Ali'nin bu ifadesini ilim öğretme ilkeleri açısından değerlendiriniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

22 bk. İbni Mace, Ahkam, 1.
23 bk. Buhari, Fedailü Ashabi'n-Nebi, 9.
24 bk. Yaşar Kandemir, "Ali", TDV İslam Ansiklopedisi, C 2, s. 375.
25 bk. Ethem Ruhi Fığlalı, "Ali", TDV İslam Ansiklopedisi, C 2, s. 372-374.

Abdullah bin Mesud (ra)

Abdullah bin Mesud (ra), Mekke'de fakir bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. İslam'ı kabul eden ilk sahabilerden biriydi. Müslüman olmadan önce çobanlık yapan Abdullah bin Mesud (ra), daha sonra Peygamber Efendimiz'in hizmetinde bulundu. Çocukken Peygamber Efendimiz'in evine rahatça girip çıkardı. Bu yüzden yabancılar tarafından Hz. Peygamber'in ev halkından sanıldığı da olmuştur. Abdullah bin Mesud (ra), Hz. Peygamber'e çok bağlıydı ve zamanının çoğunu onun yanında geçirirdi. Efendimiz bir yere gitmek istediğinde onun güvenliği için önden yürürdü. O, Peygamber Efendimiz'le birlikte bütün savaşlara katılmış ve Uhud Gazvesi'nde ortaya çıkan panik sırasında onun yanından ayrılmayan sahabilerden biri olmuştur.[26]

Abdullah bin Mesud (ra), Peygamber Efendimiz'den sonra Kâbe'de açıktan Kur'an-ı Kerim okuyan ilk sahabilerden biriydi. Bu sebeple Mekkeli müşriklerin işkencelerine maruz kalarak Habeşistan'a hicret etmişti. Medine'ye ilk hicret edenlerin arasında da yer almış ve Peygamber Efendimiz'in muahat uygulamasında Muaz bin Cebel'le (ra) kardeş olmuştu.[27]

Görsel 5.6. *Abdullah bin Mesud (ra), Kur'an-ı Kerim'i güzel okuyan sahabilerden birisiydi.*

Abdullah bin Mesud'un (ra) sesi çok güzel olduğundan Peygamber Efendimiz ondan Kur'an-ı Kerim okumasını isterdi. Hatta Hz. Peygamber, *"Kur'an'ı şu dört kişiden; İbni Mesud, Muaz bin Cebel, Ubey bin Ka'b ve Salim'den öğreniniz."*[28] buyurarak onun bu özelliğini de övmüştü. O, Peygamber Efendimiz'in yaşayışını, kıyafetlerini ve ahlakını örnek alıp hayatında uygulamaya gayret ederdi. Bu yüzden Peygamber Efendimiz'e en çok benzeyen sahabilerden biri olarak kabul edilirdi.[29]

Abdullah bin Mesud (ra), hayatını Kur'an-ı Kerim'i öğretmeye adamış ve birçok öğrenci yetiştirmişti. Dönemin âlim sahabilerinden biri olarak tefsir ve fıkıh alanında büyük bir ilme sahipti. Hz. Ömer bir gün onu görünce "İlim dolu, küçücük bir beden." ifadesini kullanmıştı. Hz. Ali de onun için "O, Kur'an'ı okudu; onun helalini helal, haramını haram kabul etti. O, dinde fakihtir ve sünneti iyi bilir."[30] demişti. 848 hadis rivayet eden Abdullah bin Mesud (ra), Hz. Peygamber'in vefatından sonra Hz. Ömer tarafından Kufe kadılığı ve beytülmal idareciliğiyle görevlendirildi. Hz. Osman Dönemi'nde de çeşitli görevlerde bulunduktan sonra, 652 yılında Medine'de vefat etti.[31]

26 bk. İbni Sad, et-Tabakat, C 3, s. 169.
27 bk. İsmail Cerrahoğlu, "Abdullah bin Mesud", TDV İslam Ansiklopedisi, C 1, s. 115.
28 Buhari, Fezailü'l-Kur'an, 8.
29 bk. İbni Sad, et-Tabakat, C 3, s. 171.
30 bk. İbni Sad, et-Tabakat, C 3, s. 173.
31 bk. İsmail Cerrahoğlu, "Abdullah bin Mesud", TDV İslam Ansiklopedisi, C 1, s. 115.

Enes bin Malik (ra)

Enes bin Malik (ra), Hz. Peygamber Medine'ye hicret ettiğinde on yaşlarındaydı. Annesi, zeki bir çocuk olan Enes'i eğitimi için Peygamber Efendimiz'in hizmetine vermişti.[32] Hz. Peygamber'in terbiyesiyle büyüyen Enes bin Malik (ra), üstün bir ahlaka sahipti. Hz. Peygamber, ona ve ailesine karşı büyük bir muhabbet duyardı. Bazı zamanlar evlerine gider, sofralarına otururdu. Medine'de yapılan muahat sözleşmesi Enes bin Malik'in (ra) evinde gerçekleşmişti.[33]

OKUYALIM

Hz. Peygamber'e on yıl hizmet eden Enes bin Malik (ra), onunla ilgili bir anısını şöyle anlatır: "Allah Resulü, insanlar içerisinde ahlakı en güzel olandı. Bir gün beni bir iş için gönderdi. Ben 'Yemin olsun ki gitmem.' dedim. Oysa içimde Resulullah'ın yapmamı istediği işe gitme niyeti vardı. Derken bu iş için yola koyuldum. Sokakta oynayan çocuklara rastladım (ve onlarla birlikte oyuna dalıp işimi unuttum). Bir de baktım ki Allah Resulü arkamdan başımı tutmuş, gülümseyerek duruyordu. Bana 'Enescik, sana söylediğim yere git haydi!' dedi. Ben de 'Peki, ya Resulallah, hemen gidiyorum.' dedim."

(bk. Müslim, Fedail, 54.)

Enes bin Malik (ra), diğer âlim sahabiler gibi hayatı boyunca Hz. Peygamber'den öğrendiklerini aktarma gayreti içinde oldu. Peygamber Efendimiz'in eğitim ve öğretim tarzı, insanlara ve özellikle de çocuklara karşı tutumuyla ilgili hadisler rivayet etti. Hz. Peygamber'in ona çoğunlukla *"yavrucuğum"*[34] diye seslendiğini, kendisine daima yumuşak davrandığını söylemiştir. O, bir rivayetinde şöyle demiştir: "Resulullah'a on sene hizmet ettim. Vallahi bana bir kez olsun 'Öf!' bile demedi. Herhangi bir şeyden dolayı 'Niçin böyle yaptın?' demediği gibi 'Şöyle yapsaydın ya!' da demedi."[35]

Enes bin Malik (ra), Peygamber Efendimiz'den en çok hadis rivayet eden yedi sahabiden biridir. Hz. Peygamber'in vefatından sonra Basra'da hadis ve fıkıh eğitimi vermiş ve burada vefat etmiştir.

Zeyd bin Sabit (ra)

Zeyd bin Sabit (ra), 611 yılında Medine'de doğdu. O, çok akıllı ve hafızası güçlü olan bir çocuktu. Daha küçük yaşta birçok sureyi ezberlemiş, Hz. Peygamber Medine'ye geldiğinde karşısında Kur'an-ı Kerim okuyarak onun takdirini kazanmıştı. Kur'an-ı Kerim'i ezbere bilen Zeyd bin Sabit (ra), Peygamber Efendimiz'in vahiy kâtipliğini de yapmıştır.[36]

Zeyd bin Sabit (ra); İbranice, Farsça, Rumca, Kıptice ve Habeşçe bilirdi. Hz. Peygamber'in Yahudilerle yaptığı birçok görüşmede Zeyd bin Sabit (ra), kâtip olarak onun yanında bulunmuştur. Kur'an-ı Kerim, fıkıh ve hadis ilmiyle meşgul olan sahabilerden biridir. Zeyd bin Sabit'in (ra), miras hukuku konusundaki bilgisi ön plana çıkar. Hz. Peygamber de bu konuyu *"Ümmetim içinde miras hukukunu en iyi bilen Zeyd'dir."*[37] sözüyle dile getirmiştir.

32 bk. Müslim, Fedail, 51.
33 bk. Buhari, Kefale, 2; Edep, 67.
34 bk. Tirmizi, İlim, 16.
35 Müslim, Fedail, 51.
36 bk. Bünyamin Erul, "Zeyd bin Sabit", TDV İslam Ansiklopedisi, C 44, s. 321.
37 Tirmizi, Menakıp, 32.

Zeyd bin Sabit (ra), Peygamber Efendimiz vefat ettikten sonra Hz. Ebu Bekir Dönemi'nde Kur'an-ı Kerim'i kitap hâline getirmek üzere oluşturulan heyetin başkanlığını yaptı. Bu görevi titizlikle yerine getirerek Kur'an-ı Kerim'i Mushaf hâlinde Hz. Ebu Bekir'e teslim etti. Hz. Ömer de halifeliği döneminde Zeyd bin Sabit'i (ra) danışman olarak görevlendirdi. Hz. Ömer, Kur'an-ı Kerim konusundaki derin ilminden dolayı hakkında net hükümler olmayan meselelerin çözümünde ona danışırdı.[38] Kendisi şehirde bulunmadığı zamanlarda ilmine ve ferasetine güvendiği Zeyd bin Sabit'i (ra) yerine vekil tayin ederdi.[39]

YAZALIM

Âlim sahabilerin İslam'ın yayılmasına ne gibi katkıları olmuştur? Yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. ŞEHİT SAHABİLER

"Allah yolunda öldürülenler için 'ölüler' demeyin. Hayır, onlar diridirler fakat siz bilemezsiniz." (Bakara suresi, 154. ayet.) ayetinde verilmek istenen mesaj sizce nedir?

Bu karekodla şehit sahabiler ile ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

Cihat, sözlükte "güç ve gayret sarf etmek" anlamlarına gelir. İslam'da cihat; dinî emirleri öğrenip ona göre yaşamak, iyiliği emredip kötülükten sakındırmaya çalışmak, İslam'ı tebliğ etmek ve düşmanlara karşı mücadele vermek gibi daha kapsamlı anlamları ifade eder.[40] Cihadın temelinde Müslümanların İslam'ı ve ülkesini her türlü saldırılara karşı koruması bilinci yer almaktadır. Bunun yanında cihat, kişinin nefsini terbiye ederek hayatını Allah'ın (cc) rızasına uygun bir şekilde yaşamaya çalışmasıdır. Hz. Peygamber bu konuda şöyle buyurmuştur: *"... Mücahit, Allah'a itaat yolunda nefsiyle mücadele eden kişidir..."*[41]

Cihatla ilişkili olan **şehitlik** kavramı ise İslam'da Allah (cc) yolunda ölen veya öldürülen Müslümanların manevi mertebeleri için kullanılır.[42] Bu konuda Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: *"Ölüp de Allah katında hayırlı bir mertebeye erişen kullar içinde şehitten başka hiç kimse, kendisine içindekilerle birlikte dünya verilecek olsa bile yeniden dünyaya gelmek istemez. Şehit, şehitliğin ne kadar üstün bir mertebe olduğunu gördüğü için dünyaya dönüp bir kez daha şehit olmayı arzular."*[43]

38 bk. Beyhaki, es- Sünenü'l-Kübra, X, 229.
39 bk. Bünyamin Erul, "Zeyd bin Sabit", TDV İslam Ansiklopedisi, C 44, s. 321-322.
40 bk. Ahmet Özel, "Cihad", TDV İslam Ansiklopedisi, C 7, s. 527.
41 Ahmed bin Hanbel, Müsned, VI, 22.
42 bk. Fahrettin Atar, "Şehid", TDV İslam Ansiklopedisi, C 38, s. 428.
43 Buhari, Cihat, 6.

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de **"Kim Allah'a ve Resul'e itaat ederse işte onlar, Allah'ın kendilerine lütuflarda bulunduğu peygamberler, sıddıklar, şehitler ve salih kişilerle beraberdir."**[44] buyurmuştur. Bu sebeple şehitlik makamı Müslümanlar için çok değerlidir. Sahabiler de Allah (cc) yolunda canları ve mallarıyla mücadele ederek bu uğurda şehit olmuşlardır. Bu sahabilerden bazıları; Yasir bin Amir (ra) ve eşi Sümeyye (ra), Musab bin Umeyr (ra), Cafer bin Ebu Talib (ra), Zeyd bin Harise (ra), Abdullah bin Revaha'dır (ra).

DİKKAT EDELİM

Ebu Zer (ra) anlatıyor:

Hz. Peygamber'e "Hangi amel daha faziletlidir?" diye sordum. "Allah'a inanmak ve O'nun yolunda cihat etmektir." buyurdu.

(Buhari, Itk, 2.)

Yasir bin Amir (ra) ve Eşi Sümeyye (ra)

Yasir bin Amir (ra) Yemen'de doğdu. Mekke'ye geldiğinde Ebu Huzeyfe'nin himayesine girdi ve bir süre sonra Sümeyye (ra) ile evlendi. Bu evlilikten İslam tarihinin önde gelen sahabilerinden Ammar bin Yasir (ra) dünyaya geldi. Ammar bin Yasir (ra), İslam'ın yayılmasında çok büyük hizmetleri olan bir sahabiydi.[45]

Ammar bin Yasir (ra), aile içinde ilk Müslüman olan kişiydi. Daha sonra anne ve babasının Müslüman olmasına vesile oldu. Böylece Yasir ailesinin fertleri, İslam'ı ilk kabul eden kırk sahabi arasında yer aldılar. Ayrıca Ammar bin Yasir (ra) ve annesi Sümeyye (ra), müşriklerin tehditlerine rağmen Mekke'de Müslüman olduğunu açıkça ilan eden ilk yedi kişi arasındaydı.

Yasir ailesi, fakir ve korumasız olduğu için Mekkeli müşriklerin yıldırma politikasının ilk hedefi hâline geldi. Öncelikle sözlü saldırılarda bulunan müşrikler, Yasir (ra) ve eşi Sümeyye'nin (ra) İslam'dan vazgeçmemeleri üzerine onlara fiilî olarak eziyet etmeye başladılar. Fakat onlar bütün bu işkencelere rağmen İslam'ı terk etmedi. Bu duruma çok üzülen Hz. Peygamber, *"Ey Yasir ailesi, dayanın! Müjdeler olsun ki yeriniz elbette cennettir."*[46] diyerek onları teselli etmişti. Peygamber Efendimiz'in bu müjdesi, yapılan bütün zulümlere karşı onların sabrını artırmıştı. Müşriklerin işkenceleri sonucunda Yasir bin Amir (ra) ve eşi Sümeyye (ra) 615 yılında şehadete erdiler. Böylece onlar İslam'ın ilk şehitleri oldular.[47]

Musab bin Umeyr (ra)

Musab bin Umeyr (ra), Mekke'de soylu ve zengin bir ailede dünyaya geldi. Hz. Peygamber, ilk Müslümanlardan olan Musab bin Umeyr'i (ra) çok severdi. Musab bin Umeyr (ra); güzel yüzlü, hitabeti kuvvetli ve zarif bir kişiydi. İslam'ı kabul ettiği için ailesi tarafından çeşitli baskı ve işkencelere maruz kalmış fakat bütün bu zulme rağmen inancından vazgeçmemişti. İşkencelerin giderek artmasından dolayı Habeşistan'a hicret edenler arasında yer aldı.[48]

44 Nisa suresi, 69. ayet.
45 bk. İbni Sad, et-Tabakat, C 4, s. 151.
46 bk. Hakim, Müstedrek, VI, 2075 (3/389).
47 bk. İbni Sad, et-Tabakat, C 10, s. 286.
48 bk. Hüseyin Algül, "Mus'ab bin Umeyr", TDV İslam Ansiklopedisi, C 31, s. 226; bk. İbni Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, s. C 2, 170-175.

Hz. Peygamber, Birinci Akabe Biati'nden sonra İslam'ı öğretmesi için Musab bin Umeyr'i (ra) Medine'ye gönderdi. Medine'de Es'ad bin Zürâre'nin (ra) evinde kalan Musab bin Umeyr (ra), İslam'ı insanlara en güzel şekilde tebliğ etti. Bunda Peygamber Efendimiz'in İslam'ı tebliğ tarzını iyi bilmesi, güzel konuşması ve Kur'an-ı Kerim'i ezberlemiş olmasının etkisi büyüktür. Özellikle Medine'deki tanınmış şahsiyetler onun vesilesi ile İslam'a girdiler. Musab bin Umeyr'in (ra) çabaları sayesinde Medine'de içinde Müslüman bulunmayan tek bir ev bile kalmamıştı.[49]

Görsel 5.7. *Musab bin Umeyr'in (ra) defnedildiği Uhud Şehitliği'nin içinden bir görünüm*

Musab bin Umeyr (ra), Bedir ve Uhud gazvelerinde Peygamber Efendimiz'le birlikte savaştı ve onun sancaktarlığını yaptı. O, Uhud Gazvesi'nde çıkan karışıklıkta Peygamber Efendimiz'in yanından ayrılmayan sahabilerden biri olmuş ve bu savaşta şehit edilmiştir.[50]

Savaş sonrası şehitler defnedilirken Hz. Peygamber, Musab bin Umeyr'in (ra) Allah (cc) ve Resulü'nün sevgisini dünyanın bütün güzelliklerine tercih ettiğini söylemiştir. Bunun hemen ardından **"Müminler içinde Allah'a verdikleri sözde duran nice erler var. İşte onlardan kimi sözünü yerine getirip o yolda canını vermiştir, kimi de (şehitliği) beklemektedir. Onlar, hiçbir şekilde (sözlerini) değiştirmemişlerdir."**[51] ayetini okumuştur.[52]

Zeyd bin Harise (ra)

Zeyd bin Harise (ra) aslen Yemenlidir. Cahiliye Dönemi'nde henüz bir çocukken annesiyle yolculuk yaptığı esnada kaçırılıp köle olarak satılmış ve Mekke'ye getirilmişti. Peygamber Efendimiz'in hizmetinde bulunduğu sırada, Zeyd bin Harise'nin (ra) akrabalarından bir grup Mekke'ye gelerek onu Hz. Peygamber'den istedi. Peygamber Efendimiz, Zeyd bin Harise'ye (ra) eğer isterse ailesiyle birlikte gidebileceğini söyledi. Ancak o, Hz. Peygamber'in yanında kalmayı tercih etti. Bu olaydan sonra Peygamber Efendimiz *"Şahit olun, Zeyd benim oğlumdur!.."*[53] diyerek onu azat etti. Böylece Zeyd bin Harise (ra) hayatı boyunca Hz. Peygamber'in en yakınlarından biri olarak onun yanında yaşadı.

Zeyd bin Harise (ra) ilk Müslümanlar arasında yer aldı.[54] Hz. Peygamber'in yanından hiç ayrılmayan Zeyd bin Harise (ra), Taif'e de onunla birlikte gitti. Taiflilerin Hz. Peygamber'i dinlemeden taşlamaları esnasında Peygamberimizi korumaya çalıştı. Bedir, Uhud, Hendek gazvelerine ve Hayber'in fethine katıldı.[55] İslam'ın yayılması için canıyla, malıyla mücadele eden Zeyd bin Harise (ra), Hz. Peygamber'in verdiği her görevi yerine getirmiştir.

49 bk. Ahmed bin Hanbel, Müsned, III, 322.
50 bk. Müslim, Cenaiz, 44.
51 Ahzab suresi, 23. ayet.
52 bk. Buhari, Cenaiz, 27.
53 bk. İbni Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 2, s. 157-158.
54 bk. İbni İshak, Siyer, s. 196.
55 bk. İbni Sad, et-Tabakat, C 1, 212.

Hicret'in sekizinci yılında Mute Gazvesi'nde Hz. Peygamber, Zeyd bin Harise'yi orduya komutan olarak tayin etti. O şehit edilirse komutanlığı Ca'fer bin Ebu Talib'in devralmasını, o da şehit düşerse Abdullah bin Revaha'nın komutan olmasını emretti.[56] Peygamber Efendimiz'in söylediği bu üç sahabe, kumandanlık yaptıkları Mute Gazvesi'nde aynı sırayla şehit oldular.

OKUYALIM

"Şehitlerin ruhları (âdeta) yeşil kuşların içindedir. Bu kuşların arşa asılı kandilleri vardır. Onlar cennette istedikleri yerde dolaşır, sonra arşa asılı kandillere inerler. Allah onlara şöyle seslenir: 'Herhangi bir şey arzu ediyor musunuz?' Onlar da 'Cennette dilediğimiz gibi dolaşabilirken başka ne arzu edebiliriz ki?' derler. Yüce Allah onlara bunu üç defa sorar. Onlar Rab'lerinden bir şey dilemedikçe bırakılmayacaklarını anlayınca şöyle derler: 'Ya Rab! Ruhlarımızı bedenlerimize geri döndürmeni ve senin yolunda bir defa daha şehit olmayı diliyoruz.'"

(Müslim, İmare, 121.)

Cafer bin Ebu Talib (ra)

İlk Müslümanlar arasında yer alan Cafer bin Ebu Talib (ra), Hz. Peygamber'in amcası Ebu Talib'in oğlu ve Hz. Ali'nin ağabeyidir.[57] Mekkeli müşriklerin baskı ve işkenceleri sebebiyle hanımı Esma ile birlikte Habeşistan'a hicret etmişti.[58] Mekkeli müşrikler, Müslümanları geri almak için Habeşistan Necaşisi Ashame'ye bir elçi gönderdiler. Necaşi karşısında Müslümanları Cafer bin Ebu Talib (ra) temsil etti. Onun etkili konuşması neticesinde Necaşi, müşrikleri geri çevirdi ve Müslümanlara Habeşistan'da diledikleri gibi yaşayabileceklerini söyledi. Cafer bin Ebu Talib (ra), uzun yıllar Habeşistan'da kaldı ve oğlu Abdullah burada dünyaya geldi.[59]

Cafer bin Ebu Talib (ra); Medine'ye geldiği sırada Hz. Peygamber Hayber'de bulunuyordu. Hayber Zaferi'nden dönüşte onu ve beraberindekileri gören Hz. Peygamber, *"Hangisine sevineceğimi bilmiyorum. Hayber'in fethine mi, yoksa Cafer'in gelişine mi?"*[60] diyerek onları kucakladı. Daha sonra Cafer bin Ebu Talib (ra) ile ailesini Mescid-i Nebevi'nin yanındaki bir yere yerleştirdi.

Cafer bin Ebu Talib (ra); cesur, takva sahibi, dürüst ve çok yardımsever bir insandı. Medine'ye geldikten sonra Hz. Peygamber'in vermiş olduğu bütün görevleri en güzel şekilde yerine getirdi. Katıldığı bütün savaşlarda fedakârca, korkmadan mücadele etti. Hz. Peygamber'in, Mute Savaşı'nda kumandan tayin ettiği Zeyd bin Harise'nin (ra) şehit olmasının ardından orduyu kumanda eden Cafer bin Ebu Talib (ra), kahramanca savaşarak şehit oldu. O, şehit edildiğinde henüz kırk yaşlarındaydı.[61]

56 bk. Buhari, Megazi, 45.
57 bk. Ahmet Önkal, "Ca'fer bin Ebû Tâlib", TDV İslam Ansiklopedisi, C 6, s. 549.
58 bk. İbni Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 1, s. 207.
59 bk. İbni Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 1, s. 214-219.
60 bk. İbni Sad, et-Tabakat, C 4, s. 35.
61 bk. Buhari, Megazi, 44.

Abdullah bin Revaha (ra)

Abdullah bin Revaha (ra), Hicret'ten önce İkinci Akabe Biati'nde Peygamber Efendimiz'e biat eden Medineli Müslümanlardan biriydi. Hz. Peygamber'e ve İslam'ın ilkelerine son derece bağlı, takva sahibi ve cesur bir sahabiydi. Aynı zamanda iyi bir şair olan Abdullah bin Revaha (ra), şiirlerinde Hz. Peygamber'i savunur, İslam'ı yüceltirdi. Hz. Peygamber'in sevgisini ve güvenini kazanmış, kâtiplik ve kumandanlık gibi birçok önemli görevde bulunmuştu. Hz. Peygamber Medine'den ayrılmak durumunda kaldığında yerine onu vekil tayin ederdi.[62]

Abdullah bin Revaha (ra); Bedir, Uhud, Hendek, Hayber gazvelerine katılmış ve İslam için korkusuzca mücadele etmiştir.[63] Hz. Peygamber, Mute Gazvesi'nde ordunun başına Zeyd bin Harise'yi (ra) getirmişti. Onun şehit olması durumunda Cafer bin Ebu Talib'i, o da şehit olursa Abdullah bin Revaha'yı (ra) kumandan olarak tayin etti.[64] Mute Seferi'ne çıkan Müslümanlar, büyük bir Bizans ordusunun yaklaştığı haberini alınca aralarından, orduya takviye isteme fikrini dile getirenler oldu. Abdullah bin Revaha (ra) güçlü hitabet yeteneği ile bir konuşma yaptı ve Müslümanları cesaretlendirdi. Konuşmasında şehadet mertebesine ulaşmak için yola çıktıklarını ifade eden Abdullah bin Revaha (ra), bu savaşta şehit oldu.[65]

EŞLEŞTİRELİM

1 Abdullah bin Mesud (ra)	2 Abdullah bin Revaha (ra)	3 Musab bin Umeyr (ra)	4 Hz. Ali	5 Enes bin Malik (ra)
6 Cafer bin Ebu Talib (ra)	7 Sümeyye (ra)	8 Hz. Aişe	9 Zeyd bin Harise (ra)	10 Zeyd bin Sabit (ra)

Aşağıda hakkında bilgi verilen sahabileri doğru isimlerle eşleştiriniz.

- ( ) Hz. Peygamber'in Taif yolculuğunda yanında bulunmuş ve ona destek olmuştur.
- ( ) Necaşi karşısında Müslümanları temsil etmiş ve yaptığı konuşmayla onu etkilemiştir.
- ( ) İbranice, Farsça, Rumca, Kıptice ve Habeşçe dillerini iyi bilen bir sahabidir.
- ( ) Hz. Peygamber'in damadı olan, ilmi ve cesareti ile tanınan sahabidir.
- ( ) Şiirlerinde Hz. Peygamber'den söz etmiş ve İslam'ı yüceltmiştir.
- ( ) 615 yılında müşriklerin işkenceleri sırasında eşi ile birlikte şehit edilmiştir.
- ( ) Hz. Peygamber'in İslam'ı öğretmesi için Medine'ye gönderdiği sahabidir.
- ( ) 2210 rivayetle Hz. Peygamber'den en çok hadis aktaran yedi sahabiden biri olmuştur.

62 bk. İbni Sad, et-Tabakat, C 3, s. 598-600.
63 bk. İbni Sad, et-Tabakat, C 3, s. 598.
64 bk. Buhari, Megazi, 44.
65 bk. Taberani, el-Mucemü'l-Kebir, XIII-XIV, 131.

4. BİR HADİS ÖĞRENİYORUM

İlim öğrenmenin amacı sizce nedir?

اَللّٰهُمَّ انْفَعْنِي بِمَا عَلَّمْتَنِي وَعَلِّمْنِي مَا يَنْفَعُنِي وَزِدْنِي عِلْمًا...

"Allah'ım, bana öğrettiklerinle beni faydalandır. Fayda verecek ilmi bana öğret ve ilmimi artır..."

(Tirmizi, Deavat, 128.)

Bu karekodla hadis ile ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

İlim, insanın ve onunla birlikte toplumun gelişmesi açısından çok önemlidir. İnsanlar doğru ile yanlışı ancak ilimle ayırt edebilirler. Toplumların da tarih boyunca gelişim göstermeleri ancak ilim sayesinde olmuştur.

İslam'da ilmin amacı insanın kendisini, yaratılışı ve Yüce Allah'ı bilmesidir. Bu sayede insan, Rabbine layıkıyla kulluk edebilir ve O'nun rızasını kazanabilir. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de ilmin değerini **"... Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Doğrusu ancak akıl sahipleri bunları hakkıyla düşünür."**[66] ayetiyle bildirmiştir.

İlim, insanın hem kendisine hem de başkalarına fayda sağladığı sürece değerlidir. Faydalı bilgi öncelikle insanı Rabbine yaklaştırmalıdır. İnsanın şahsiyetini geliştirmeli, onu mesleki ve sosyal açıdan donanımlı kılmalıdır.

LİSTELEYELİM

Faydalı ilim sizce neler olabilir? Örnekte verildiği gibi maddeler hâlinde sıralayınız.

- İlmihâl bilgisi edinmek
- Fen bilimlerini öğrenmek
- .....
- .....
- .....

İlmin nesilden nesile doğru şekilde aktarılması önemlidir. Bu sebeple İslam'da, öğrenmek kadar öğretme sorumluluğu da vardır. Hz. Peygamber *"Yalnızca iki kişiye gıpta edilir: Allah tarafından kendisine mal verilip de malını hak yolunda harcayan kimseye, Allah tarafından kendisine ilim verilip de onunla hükmeden ve onu başkalarına öğreten kimseye.*[67] buyurarak ilim öğrenmenin ve öğretmenin önemini vurgulamıştır.

YAZALIM

"İlim için yola koyulan kimse, dönünceye kadar Allah yolundadır."

(Tirmizi, İlim, 2.)

Bu hadisten hareketle ilim öğrenmenin Allah (cc) katındaki önemi hakkında düşüncelerinizi yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....

66 Zümer suresi, 9. ayet.
67 Buhari, İlim, 15.

5. ÜNİTE
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Karekodu kullanarak daha fazlasına ulaşabilirsiniz.

A. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" yazınız.

1. (.....) Davet, "İslam'a ve İslam esaslarının uygulanmasına çağrı" anlamında kullanılan bir terimdir.
2. (.....) Peygamber Efendimiz'in vefatından sonra İslam'a davet sahabilerle devam etmiştir.
3. (.....) Hz. Ali, Peygamber Efendimiz tarafından Medinelilere İslam'ı öğretmek için gönderilmiştir.
4. (.....) Belirli bir ilim dalında ilerleyip uzmanlaşan kimselere âlim denir.
5. (.....) Mute Savaşı'nın komutanlarından biri de Musab bin Umeyr'dir (ra).

Cafer bin Ebu Talib (ra)	ilim	Enes bin Malik (ra)	Zeyd bin Sabit (ra)	cihat	Musab bin Umeyr (ra)	âlim

B. Yukarıda verilen kelimelerden uygun olanlarıyla cümleleri tamamlayınız.

1. İnsanın aklı, duyuları veya vahiy yoluyla edindiği, kesinliği konusunda şüphe olmayan bilgiye ..... denir.
2. ....., Kur'an-ı Kerim'in Mushaf olarak toplanması çalışmalarını yürüten heyetin başkanlığını yapmıştır.
3. Din uğruna mücadele vermek, iyiliği emredip kötülükten sakındırmaya çalışmak, düşmanlara karşı koymak ..... kavramıyla ifade edilir.
4. ....., Hz. Peygamber'in Medinelilere İslam'ı öğretmesi amacıyla gönderdiği genç sahabidir.
5. ....., Hz. Peygamber'in amcası Ebu Talib'in oğlu ve Hz. Ali'nin ağabeyidir.

C. Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Birinci Akabe Biati'nden sonra Medine'ye dönen Esad bin Zürare (ra) ve Musab bin Umeyr (ra) gibi sahabilerin gayretli çalışmalarıyla birçok kişi Müslüman olmuştur. Kendi kavmi içinde çok sevilen ve güvenilen bir kişi olan Sad bin Muaz'ın (ra) Müslüman olması ise Medine'de İslam'ın yayılışı açısından âdeta bir dönüm noktasıdır. Sad bin Muaz (ra) kavmine şöyle seslenmiştir: "Ey kavmim! Sizleri iman etmeye, Müslüman olmaya çağırıyorum. Eğer Allah'a ve Resulü'ne iman etmezseniz kadın erkek hiçbirinizle konuşmayacağım." Bunun üzerine Sad bin Muaz'ın (ra) Kabilesinden birçok kişi İslam davetini kabul etmiştir.

Bu parçadan hareketle aşağıdaki ifadelerden hangisi söylenemez?

A) Sahabilerin gayretiyle İslam, Medine'de hızlı bir şekilde yayılmıştır.

B) Müslüman olan kişiler akrabalarını da İslam'a davet etmiştir.

C) Sahabiler, insanları İslam'a davet etmek için fedakârca çalışmışlardır.

D) Musab bin Umeyr (ra), Birinci Akabe Biati'nde İslam'ı kabul etmiştir.

2. İslam davetinin yayılması ve daha geniş kitlelere ulaşması açısından, Medine'ye hicret bir dönüm noktası olmuştur. Hicret'ten sonra hem Hz. Peygamber hem de sahabiler İslam'ı yaymak için büyük bir fedakârlıkla çalışmıştır. Peygamberimiz, Medine ile çevresinde yaşayan Arap ve Yahudi topluluklarını İslam'a davet etmeyi sürdürmüştür. Bunun için bazı kabilelere ve yerleşim yerlerine Müslüman öğretmenler göndermiştir.

Buna göre

I. İslam'a davet sürecinde sahabilerin önemli gayretleri vardır.

II. Medine çevresindeki kabilelerin tamamı İslam'ı kabul etmiştir.

III. İslam'ın hızla yayılmasında Hicret'in büyük etkisi olmuştur.

ifadelerinden hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I.

B) I ve II.

C) I ve III.

D) I, II ve III.

3. Kuvvetli hafızasıyla Hz. Peygamber'in hadis ve sünnetinin daha sonraki nesillere aktarılmasında önemli bir rol oynamıştır. 2210 rivayetle Hz. Peygamber'den en çok hadis aktaran yedi sahabiden biri olmuştur. Peygamberimizin aile hayatı, günlük yaşayışı, ahlakı, savaşları, Veda Haccı ve vefatı gibi konularda hadisler rivayet etmiştir.

Bu parçada hakkında bilgi verilen sahabi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Hz. Sümeyye

B) Hz. Aişe

C) Hz. Ali

D) Hz. Enes bin Malik

4. İslam'da Allah (cc) yolunda, din, namus, vatan uğruna can vermeye ve manevi bakımdan, peygamberlikten sonra zikredilen en yüksek makama denir.

Hakkında bilgi verilen kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A) Âlim

B) Cihat

C) Davet

D) Şehitlik

5. • "Allah'ım huşu duymayan kalpten, kabul olmayan duadan, doymayan nefisten ve fayda vermeyen ilimden sana sığınırım." **(Tirmizi, Deavat, 68.)**

• "Allah'ım, bana öğrettiklerinle beni faydalandır. Bana fayda verecek ilmi bana öğret ve ilmimi artır." **(Tirmizi, Deavat, 128.)**

Verilen hadislerden hareketle aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

A) İslam'a göre bilgi, bireyin gelişimine yarar sağlamalıdır.

B) İnsanı diğer canlılardan ayıran en temel özellik bilgi üretmesidir.

C) Düşünmeyen, araştırmayan toplumların bilimde geri kalması kaçınılmazdır.

D) İnsanoğlu tarih boyunca her türlü ilerlemeyi doğru bilgi sayesinde elde etmiştir.

D. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. İslam'ın farklı bölgelere hızla yayılmasının sebepleri nelerdir? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

2. Sahabilerin inançları uğruna yaptıkları fedakârlıkları bir sahabi örneği ile anlatınız.

.....

.....

.....

.....

3. Hz. Peygamber'in ilme ve âlimlere verdiği değeri bir hadis örneği ile açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

4. Cihadın İslam'daki yeri ve önemini açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

5. "İlim tahsil etmek için yolculuğa çıkan kimse, evine dönünceye kadar Allah yolundadır." (Tirmizi, İlim, 2.) hadisini İslam'ın ilme verdiği önem açısından değerlendiriniz.

.....

.....

.....

.....

SÖZLÜK

A-B-C-Ç

adil: *Adaletle iş gören; adaletten, doğruluktan ayrılmayan, hakkı yerine getiren, adaletli.*

ahiret: *1. Dünya hayatını takip eden hayatın adı. 2. Dünya hayatındaki amellerin; söz, davranış ve eylemlerin sonuçlarının alınacağı ve değerlendirileceği zaman.*

ahlak: *1. Huy, karakter, mizaç. 2. İnsanlardaki iyi ve kötü huylar. 3. Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları.*

alak: *Yumurta hücresi, embriyo, pıhtılaşmış kan.*

amel: *1. Yapılan iş, eylem, fiil. 2. Bir kural veya dinî emrin yerine getirilmesi.*

amenna: *"İnandık, kabul ettik, doğrudur, böyledir." anlamında onaylama kelimesi.*

arş: *1. Yükseklik, yüksek yer, taht. 2. Hükümranlık, şan, şeref. 3. İslam inancına göre göğün en yüksek katı, âlem tasavvurunda en yüksek nokta. 4. Allah'ın (cc) yaratmış olduğu bütün varlıklar üzerindeki kudret, hükümranlık, egemenlik ve iktidarı.*

asalet: *1. Soyluluk. 2. Asillik. 3. Bir görevi yüklenmiş olma, o görevin sahibi olma, vekillik karşıtı.*

ashap: *Hz. Peygamber zamanında yaşamış, Müslüman olarak Hz. Peygamber'i çok kısa bir süre olsa da görmüş, onun sohbetinde bulunmuş ve yine Müslüman olarak ölmüş kimseler; sahabe.*

azap: *1. Büyük sıkıntı, eziyet. 2. İslam inanışına göre dünyada günah işlemiş olanlara ahirette verilecek ceza.*

azat: *1. Serbest bırakma. 2. Özgür, hür. 3. Köleyi hürriyetine kavuşturma.*

batıl: *1. Yok olup giden, gerçek ve doğru olmayan, esassız, boş şey, boşa giden, hükümsüz, gerçeğe aykırı, hikmetsiz, temelsiz, devamsız. 2. Allah'ın (cc), peygamberleri aracılığıyla bildirmiş olduğu dine uymayan her türlü inanç, fikir, duygu, kanaat, tutum, davranış. 3. Kur'an-ı Kerim'de, dinen geçersiz kabul edilen amel ve ibadet, çirkin, faydasız ve gayesiz iş.*

beddua: *1. İlenç, ilenme, birinin kötülüğü için edilen dua, lanet, intizar. 2. Bir kimsenin veya toplumun Allah (cc) tarafından cezalandırılmasını isteme.*

bellemek: *Öğrenip akılda tutmak.*

bereket: *1. Nimet, bağış, Allah'ın (cc) karşılıksız vermesi. 2. Bolluk, gürlük, feyiz, mutluluk ve güzelliklerin artması.*

beşeriyet: *1. İnsan olma durumu, insan olmanın gereği olan özellikler. 2. İnsanoğulları, insanların bütününü içine alan topluluk, insanlık.*

Beytullah: *Kâbe; Rabbimize ibadet amacıyla inşa edilmesinden dolayı "Allah'ın (cc) evi" anlamında Kâbe'ye verilen isim.*

beytülmal: *1. Maliye, devlet hazinesi, devlete ait mal varlığının bütünü. 2. Hz. Peygamber'in Medine Dönemi'nden itibaren devlet gelirlerini korumak, muhafaza etmek ve yeri geldiğinde de hak sahiplerine vermek için oluşturulan devlet hazinesi. 3. Devletin mal varlığını muhafaza ve kontrol eden kurum.*

bilinç: *İnsanın kendisini ve çevresini tanıma yeteneği, şuur.*

boykot: *Bir kimse, bir topluluk veya bir ülkeyle amaca ulaşmak için her türlü ilişkiyi kesme.*

cizye: *1. Vergi. 2. Geçmişte Müslüman devletlerin; gayrimüslimlerden canlarını, mallarını, namuslarını koruma ve inançlarını özgür bir şekilde yaşamalarını sağlamaya karşılık aldığı vergi.*

çevre: *1. Bir şeyin yakını, dolayı, etraf. 2. Canlıların içinde yaşadıkları tabii ortam. 3. Hayatın gelişmesinde etkili olan doğal, toplumsal, kültürel dış faktörlerin bütünlüğü.*

D-E-F

Darülerkâm: *Hz. Muhammed'in (sav), peygamberliğinin ilk yıllarında Mekkeli müşriklerin giderek artan zulüm ve baskıları karşısında İslamiyet'i tebliğ etmek için kullandığı, Erkam bin Ebülerkam adlı sahabinin Safa Tepesi'nin eteklerinde bulunan evi.*

Darünnedve: *İslamiyet'ten önce kurulan; Mekke'de Kureyş Kabilesi'nin ileri gelenlerinin toplanıp önemli meseleleri görüştükleri, İslamiyet'ten sonra ise Hz. Muhammed'e (sav) karşı çıkan Mekke müşriklerinin, Müslümanlar aleyhine toplanıp karar verdikleri yer.*

dirayet: *1. İnce şeyleri kavrayış. 2. Zekâ. 3. Beceriklilik.*

dirhem: *Eski bir para çeşidi, gümüş sikke.*

ebedî: *Sonsuz, ölümsüz, sürekli, devamlı.*

ecir: *1. Bir iş karşılığında verilen ücret. 2. Manevi karşılık, sevap.*

ehil: *Bir işte yetkili olan, bir işi yapan, erbap, uzman.*

ekoloji: *Canlıların hem kendi aralarındaki hem de çevreleriyle olan ilişkilerini tek tek veya birlikte inceleyen bilim dalı.*

elçi: *1. Bir devleti başka bir devlet katında temsil eden kimse, sefir. 2. Bir uzlaşma sağlamak veya iş bitirmek için birinin yanına gönderilen kimse. 3. Peygamber.*

emir: *1. Buyruk, komut, talimat, ferman. 2. Araplarda ve bazı Müslüman ülkelerde bir kavim, şehir veya ülkenin yöneticisi.*

engin: *Ucu bucağı görünmeyecek kadar geniş, çok geniş.*

erdem: *Ahlakın övdüğü iyi olma, alçak gönüllülük, yiğitlik, doğruluk v.b. niteliklerin genel adı, fazilet.*

faiz: *1. Fazlalık, artma, çoğalma, nema, riba. 2. Hizmet ve emek karşılığı olmaksızın paranın kullanılmasına karşılık olarak elde edilen dinen uygun görülmeyen kazanç.*

fakih: *1. Din bilgini, fıkıh âlimi, müçtehit. 2. İslam fıkhını iyi bilen ve kendisine sorulan konular hakkında fetva verme ve çözüm önerme yetkisine sahip olan kimse.*

fazilet: *İnsan yaradılışındaki bütün iyi huylar, erdem.*

felah: *1. Kurtuluş, zafer, selamet. 2. Kişinin dinî ve ahlaki yükümlülüklerini yerine getirmesinin sonucunda dünyada elde edeceği başarı, mutluluk ve ahirette ulaşacağı ebedî kurtuluş.*

feraset: *1. Çabuk seziş, zihin uyanıklığı, keskin zekâ, hızlı kavrayış kabiliyeti. 2. Akıl ve duyu organlarıyla bilinemeyen ancak sezgi gücü ile ulaşılabilen bilgi; ilham, keşif, kalp gözüyle görme.*

fetih: *Müslümanların, zulmü ortadan kaldırmak, adaleti yerleştirmek ve ilayıkelimetullah için ülke veya şehirleri yönetimlerine almaları.*

fetva: *1. Fıkıh ile ilgili bir meselenin dinî hükmünü açıklayan cevap. 2. Hayatın akışı içerisinde Müslümanların karşısına çıkan problemlere ilişkin, sahasında uzman olan İslam fıkıh âlimlerince gösterilen çözüm yolu.*

fıkıh: *1. Derin anlayış, kavrayış; bir şeyi en ince ayrıntısına kadar bilme. 2. İbadet, cezalar ve muamelatla ilgili dinî hükümleri Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in sünnetinden çıkarılan ayrıntılı delillerle bilme.*

fıtır sadakası: *Gücü yeten Müslümanların sağlıklı olmalarının bir şükrü olarak ramazan ayının sonuna kadar fakirlere vermekle yükümlü oldukları sadaka.*

fıtrat: *1. İnsanın yaratılışında var olan hususlar, huy, tıynet, mizaç. 2. Allah'ın (cc), tüm varlıkları kendi varlığını ve birliğini tanıyabilme gücü ve yeteneği ile yaratması.*

fidye: *Savaş esirlerinin serbest bırakılması, bir kimsenin canının bağışlanması, esaretten kurtulması için verilen veya alınan bedel.*

fitne: *1. İmtihan, deneme, sınama. 2. Bozgunculuk, karışıklık, kargaşa, geçimsizlik, genel güvenliği bozma. 3. Zulüm, haksızlık, inanç uğruna başa gelen ağır işkence, azap, baskı. 4. Şeytanın hile ve tuzakları, şeytanın zayıf ruhlu kişilere aşıladığı batıl inanç, kuruntu. 5. Bela, felaket, musibet.*

G-Ğ-H-I-İ-J

ganimet: *Gayrimüslimlerden savaş yoluyla elde edilen her türlü mal ve esir.*

gasbedilme: *Zorla ele geçirilmek, sahibinin elinden zorla alınmak.*

gayrimüslim: *Müslüman olmayan kimse.*

gıyabi: *1. Bir kimse bulunmadığı sırada yapılan, verilen. 2. Uzaktan, görüşmeden olan.*

gönder: *Bayrak direği.*

hadis: *Hz. Peygamber'in sözlerini, fiillerini ve tasviplerini ifade eden terim; hadisleri tespit, nakil ve anlamaya yönelik ilim.*

halife: *1. Birinin yerine geçen, vekil; vekili olduğu kişi adına görev yapan kimse. 2. Hz. Peygamber'in vefatından sonra onun yerine devlet başkanlığına geçen yöneticilerin ortak adı.*

hamdüsena: *Yüce Allah'a olan şükran duygularını bildirme.*

hami: *Himaye eden, koruyan, sahip çıkan (kimse).*

hanif: *1. Doğruya ve hakka bağlanan, gerçeğe dönen. 2. Hz. İbrahim'in tebliğ ettiği tevhit inancını*

koruyan; Hz. Muhammed'in (sav) peygamber olarak gönderilmesinden önce Allah'ın (cc) varlığına ve birliğine inanan kimse.

helak: *1. Ölme, öldürme, yok etme, yok olma. 2. Bitkin bir duruma gelme veya getirme.*

hendek: *Şehir, hisar, kale, tarla v.b. yerlere girilmesini önlemek, arazide, yol kenarlarında suların akmasını sağlamak için kazılan, uzunlamasına derin çukur.*

hidayet: *1. Doğru yolu gösterme, doğru yolu bulma, rehberlik yapma. 2. Allah'ın (cc), insanlara kendi yolunda gidebilecek akıl, düşünme, öğrenme, hatırlama gibi yetenekler vermesi ve insanların da bunları kullanarak doğru yolu bulması.*

hikmet: *1. İslam dinindeki hükümlerin konuluş amaçları. 2. İnsanın, varlıkların hakikatini, gerçek yüzünü, gücü oranında bilip ona göre hareket etmesi. 3. Nübüvvet, peygamberlik. 4. Kur'an-ı Kerim ve sünneti doğru bir şekilde anlayabilme ve onlarla amel etme yeteneği.*

Hilfülfudul: *İslamiyet'ten önce bazı Kureyş kabilelerinin, Mekke'de haksızlığa uğrayan insanlara yardım etmek amacıyla yaptıkları, Hz. Muhammed'in (sav) de katıldığı antlaşma.*

himaye: *Koruma, gözetme, esirgeme, koruyuculuk, gözetim.*

hitabet: *1. Bir topluluğa bir maksadı anlatmak, bir fikri açıklamak, öğüt vermek, bir görüşü benimsetmek, bir eyleme teşvik etmek gibi amaçlarla yapılan güçlü ve etkileyici konuşma. 2. Güzel konuşma sanatı.*

hudut: *1. Belli bir alanı kaplayan bir şeyin son çizgisi, son ucu. 2. Kur'an-ı Kerim'de insanların hareket ve davranışları için tespit edilmiş olan sınırlar. 3. Bir devletin topraklarını diğer komşu devletlerden ayıran çizgi, sınır.*

hüküm: *1. Karar verme, idare etme. 2. Bir şeyi yerli yerince ve sağlam yapma. 3. Allah'ın (cc), sorumluluk çağına gelmiş insanların inanç, ibadet, ahlak ve davranışlarına dair emirleri, yasakları.*

ibret: *Kötü bir olaydan alınması gereken ders, uyarıcı sonuç.*

içtihat: *Kur'an-ı Kerim ve hadislerden delil ve hüküm çıkarabilecek seviyedeki İslam fıkıh bilginlerinin, hakkında bir emir veya yasak olmayan konularda Kur'an-ı Kerim ve sünnetten yeni hükümler çıkarmaları.*

iffet: *1. Haramdan uzak durma, kötü söz ve işlerden kaçınma. 2. Cinsel konularda dinî ve ahlaki kurallara bağlı kalarak insanın namusunu, şerefini ve haysiyetini koruması.*

ihlas: *1. Samimiyet, içtenlik, kalbî ve karşılıksız sevgi, samimi bağlılık, doğruluk, temizlik, saflık, gösterişsizlik. 2. İnanç, tutum ve davranışlarda sadece Allah'ın (cc) hoşnutluğunu gözetme, sözün öze uyması, riyadan ve ikiyüzlülükten uzak olma.*

ihmal: *Gereken ilgiyi göstermeme, boşlama, savsaklama, savsama, önem vermeme.*

ihsan: *1. İyilik etme, iyi ve güzel davranma, güzel yapma, bağışlama, bağışta bulunma, ikram etme. 2. İnsanın, kendisinin Allah'ın (cc) huzurunda olduğunu hissetmeye çalışarak onu görüyormuşçasına ibadetlerini yerine getirmesi.*

ikmal: *Eksik bir şeyi tamamlama, daha iyi duruma getirme, bütünleme.*

ilahi: *Allah'la (cc) ilgili, Allah'a (cc) ait, Allah'a (cc) has, Allah'tan (cc) gelen, tanrısal.*

ilham: *1. Gönle doğan şey, kalbe gelen mana, akıl yürütme ve düşünmeye dayanmaksızın elde edilen bilgi. 2. Allah'tan (cc) peygamberlerin kalbine gelen ve vahiy şeklinde inen bilgi ve düşünceler.*

ilmihâl: *1. Davranış bilgisi. 2. İnanç, ibadet, muamelat (günlük yaşayış), ahlak konuları ile peygamberler ve özellikle Hz. Muhammed'in (sav) hayatına dair özlü bilgileri içeren kitap.*

iltimas: *1. Haksız yere, yasa ve kurallara uymaksızın kayırma, arka çıkma. 2. Birine herhangi bir konuda öncelik ve ayrıcalık tanıma.*

ima etmek: *Açıkça söylemeden üstü kapalı olarak anlatmak, dolaylı anlatmak, anıştırmak.*

imar etmek: *1. Bayındır durumuna getirmek, geliştirmek. 2. Bir şeyin gelişip güzelleşmesi, hayat şartlarının uygun duruma getirilmesi için üzerinde çalışmak.*

inziva: *1. Köşeye çekilme, halktan uzaklaşıp ayrı yaşama, insanlarla beraber olmaktan kaçınma.*

isra: *Hz. Muhammed'in (sav) miraç sırasında Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya geçişini ifade eden terim.*

israf: *Gereksiz yere para, zaman, emek v.b. harcama, savurganlık.*

istişare: *Danışma, görüş alışverişinde bulunma.*

işlev: *Bir nesne veya bir kimsenin gördüğü iş, iş*

görme yetisi, görev, fonksiyon.

iştirak: *1. Ortaklık, ortak olma, paydaşlık. 2. Bir işe, bir düşünceye katılma, katılım.*

itaat: *1. Boyun eğme, uyma, söz dinleme, alınan emre göre hareket etme, saygı gösterme. 2. Allah'ın (cc) ve elçisinin ortaya koyduğu emir ve yasaklara uyma.*

izzet: *1. Kıymet, itibar, büyüklük, yücelik, ululuk. 2. Mertebe ve rütbe yüksekliği, şeref. 3. Kudret, kuvvet.*

K-L

kabilecilik: *Mensup olduğu kabilenin inanç, değer ve çıkarlarını aşırı önemseme; kabileyi davranış belirleyici temel toplumsal birim olarak kabul etme tavrı.*

kabir: *Ölen bir kimsenin toprağa gömüldüğü yer, mezar.*

kadı: *1. İslam hukukuyla yönetilen devletlerde halk arasında çıkan anlaşmazlıkları, her türlü davayı çözüme ulaştırmak üzere devlet tarafından tayin edilen memur. 2. Mahkeme başkanı.*

kâfi: *Yeterli, yetecek ölçüde olan.*

kâhin: *Duyular alanına girmeyen âlemden haber verme iddiasında bulunan kimse, falcı.*

kan davası: *Geçmişte iki aile arasında cinayetten veya başka bir nedenden oluşmuş düşmanlık.*

karaborsa: *Piyasada olmayan veya bulunması güç olan bir malın gizlice yüksek fiyatla alınıp satılması.*

karbondioksit: *Karbonun iki oksijenle birleşmesinden meydana gelen, renksiz, kokusuz, bitkilerce fotosentez yoluyla havadan alınıp su ile birleştirilerek karbonhidrat hâline getirilen, havada fazla bulununca boğulmalara sebep olan gaz.*

kâtip: *Devlet dairelerinde çeşitli işlerin yerine getirilmesiyle görevli memur.*

kavim: *Aralarında töre, dil ve kültür ortaklığı bulunan, boy ve soy bakımından da birbirine bağlı insan topluluğu.*

kayırmak: *1. Koruyarak başarısını sağlamak, elinden tutmak, himmet etmek. 2. Birine başkalarının veya işin zararı pahasına haksız yere kolaylıklar sağlamak, iltimas etmek.*

kefil: *1. Bir kimsenin borcunu ödememesi durumunda ödemeyi veya yapması gereken şeyi yerine getirmediği takdirde yapmayı üzerine alan kimse. 2. Bir kimsenin iyi hâli, iyi ahlakı hususunda garanti veren kimse.*

kerem: *1. Soyluluk, ululuk, büyüklük, asalet. 2. Bağış olarak verme, iyilik, cömertlik, eli açıklık, lütuf.*

kerpiç: *Duvar örmekte kullanılmak için kalıplara dökülüp güneşte kurutulmuş saman ve balçık karışımı ilkel tuğla.*

kınamak: *Yapılan bir işin kötü olduğunu belirtir bir biçimde söz söylemek, ayıplamak.*

Kıptice: *Mısır'ın yerli ve Hristiyan halkının kullandığı dil.*

koru: *Bakımlı küçük orman.*

küfür: *Allah'ın (cc), varlığını veya birliğini inkâr etme, dinin kutsal saydığı gerçeklere inanmama ya da İslam'ın hak din olduğunu kabul etmeme.*

lütuf: *1. Bağış, iyilik etme, yardımda bulunma. 2. Kulu, Allah'ın (cc) af ve rahmetine yaklaştıran, günahlara düşmekten uzaklaştıran her türlü ilahi yardım.*

M-N

mahiyet: *1. Nitelik, vasıf, öz, asıl, esas, içerik. 2. Bir şeyin ne olduğunu belirleyen asıl unsur.*

mahzun: *Üzüntülü, gamlı, kederli, hüzünlü.*

makam: *1. Durulan yer, mekân tutulan yer. 2. Kulun Allah (cc) yolunda ulaştığı kalıcı mertebe, manevi rütbe.*

marifet: *1. Bilme, tanıma. 2. Derin düşünme yoluyla bir şeyin anlaşılması veya ilhama dayanan aracısız bilgi, irfan.*

maruz kalmak: *Bir olay veya bir durumla karşı karşıya olmak.*

mecazi: *Asıl anlamında kullanılmayan, gerçek olmadığı hâlde gerçekle arasında benzerlik veya daha başka bir ilgi bulunan.*

mecnun: *1. Deli. 2. Dinî yükümlülüklerden, söz ve işlerinden sorumluluğun kalktığı, akıl bozukluğu olan kişi.*

menfaat: *Çıkar; dolaylı bir biçimde elde edilen kazanç, fayda, yarar.*

mensup: *Bir yerle veya bir kimseyle bağlantısı olan, ilişkili.*

mertebe: *1. Aşama, kademe, derece, rütbe. 2. Yüksek ve önemli mevki.*

Mescid-i Nebevi: *Hz. Peygamber'in Hicret'ten sonra Medine'de yaptırdığı, Kâbe'den sonra en önemli ikinci mescit.*

mezhep: *1. Gidilecek yer, gidilecek yol, takip edilen yöntem, metot, ekol. 2. İslam kültüründe dinî ilimlerde uzman olan bir müçtehidin, dinin ayrıntılarına ilişkin konularda, kendine özgü kural ve metotla meydana getirdiği görüşler toplamı, içtihatlar.*

miraç: *Hz. Muhammed'in (sav) Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya, oradan da göğe götürülmesini ifade eden terim.*

muamele: *Başkasına karşı olan davranış, davranış biçimi, tutum.*

muhabbet: *Sevgi, dostça konuşma, yârenlik.*

mukabil: *1. Bir şeye karşılık olarak yapılan, bir şeyin karşılığı olan. 2. Bir şeyin karşısında bulunan.*

mukaddes: *Her türlü ayıp ve noksanlıktan arındırılmış, yüce ve kutsal bilinmiş, kutsal.*

Mushaf: *Fatiha suresinden Nâs suresine kadar tüm Kur'an surelerinin iki kapak arasına girmiş biçimi.*

mücahit: *1. Gayret eden, çok çalışan, cihat eden. 2. Din, can, akıl, mal ve namus emniyetini sağlamak için çalışan; vatanı uğrunda düşmanlarla savaşan; her türlü şirk ve kötülüğün ortadan kalkıp adaletin egemen olması için gayret eden ve tüm bu çalışmalarında yalnızca Allah'ın (cc) rızasını gözeten kimse. 3. İç dünyasını eğiterek güzelleştiren ve zenginleştiren; nefsinin aşırı istekleriyle mücadele eden kimse.*

mükellef: *1. Allah'ın (cc), kulunu bir işi yapma veya yapmama hususunda yükümlü tutması anlamında terim. 2. Bir işi yapmak zorunda olan (kimse), yükümlü, sorumlu.*

müstesna: *1. Genel kurallara uymayan, kural dışı. 2. Başkalarından farklı olan, seçilmiş, seçkin, üstün.*

müşrik: *1. Allah'a (cc) ortak, yardımcı ve eş koşan kimse. 2. Allah'a (cc) inandığını söylediği hâlde birçok tabiat olayının yaratılmasını ve idaresini Allah'ın (cc) dışında birtakım güçlere bağlayan ve bu güçleri kutsallaştırarak Allah'a (cc) ortak koşan kimse.*

mütevazı: *Alçak gönüllü, gösterişsiz, iddiasız.*

müzakere: *Bir konu üzerinde karşılıklı görüşme, fikir alışverişinde bulunma.*

naat: *Hz. Muhammed'in (sav) niteliklerini övmek amacıyla yazılan şiir, kaside.*

nafaka: *1. Harcanan, bağışlanan, sarf edilen ve infak edilen şey. 2. Bir şahsın normal ölçülerde, temel ihtiyaçlarının karşılanması için yapılan harcama, geçimi için ayrılan para.*

namus: *1. Irz, edep, hayâ, iffet, şeref, haysiyet. 2. İnsanın ahlak kurallarına uymasını sağlayan, onu şerefli kılan manevi duygu; güzel haslet. 3. Dürüstlük, doğruluk.*

nasip: *1. Birinin payına düşen şey. 2. Bir kimsenin elde edebildiği, sahip olabildiği şey. 3. Kısmet, talih, baht.*

nefis: *1. Kişi, zat, varlığın kendisi. 2. Can. 3. Gönül, iç dünya. 4. Kötü huy ve çirkin davranışların kaynağı.*

nehiy: *1. Yasaklama, engelleme, menetme. 2. İslam'ın, haram olan söz ve davranışları ve yapılmasında fayda olmayan şeyleri hoş görmemesi, çirkin kabul etmesi, yasaklaması.*

nesep: *Soy, nesil, akrabalık.*

nispet: *1. İki şeyin veya parça ile bütünün nitelik veya nicelik bakımından birbirine göre olan durumu, oran. 2. Bir şeyin parçaları veya iki ayrı şey arasındaki uygunluk, orantı.*

nübüvvet: *1. Peygamberlik, nebilik, elçilik, risalet. 2. Allah'ın (cc) gönderdiği vahiyleri, emir ve yasakları alıp insanlara dinin gerçeklerini duyurma; söz, tutum ve davranışlarıyla açıklama makamı olan peygamberlik.*

nüfuz: *1. Sözü geçme, sözünü geçirme gücü. 2. Gücünü, etkisini hissettirmek, tesiri altına almak.*

nüzul: *Kur'an-ı Kerim'in Hz. Muhammed'e (sav) yirmi üç yılı bulan peygamberlik süresince ayet ayet, sure sure indirilmesi.*

O-Ö-P-R

oksijen: *Atom numarası 8, atom ağırlığı 16 olan, hidrojenle birleşerek suyu oluşturan, rengi, kokusu ve tadı olmayan, havada beşte bir oranında bulunan bir gaz.*

ödün: *Uzlaşmaya varabilmek için hak ve isteklerin bir bölümünden, karşı taraf yararına vazgeçme, taviz.*

öğüt: *Bir kimseye yapması veya yapmaması gereken şeyler için söylenen söz, nasihat.*

politika: *1. Davranış biçimi, düşünce yapısı. 2. Bir konuda izlenen yol, yöntem. 3. Siyaset.*

putperest: *1. Puta tapan, şirk ve küfür içinde bocalayan kimse. 2. Allah'a (cc) yapılması gereken ibadeti, O'na gösterilmesi gereken saygı ve sevgiyi, Allah'ın (cc) dışında ilah kabul edilen herhangi bir varlığa gösteren, tapınan.*

Rab: *1. Allah (cc). 2. Yaratan ve yarattıklarını başıboş bırakmayıp terbiye eden. 3. "Yaratan, olgunlaştıran, besleyip büyüten, tüm varlıkları gözetim altında tutan, onlarla ilgili her türlü kuralı koyan ve bütün varlıkların rızkını veren." anlamında Allah'ın (cc) esma-i hüsnasından biri.*

Rahman: *Herkese, her canlıya merhamet eden Yüce Allah.*

rahmet: *1. İncelik, sevgi, şefkat, merhamet. 2. Birinin suçunu bağışlama, affetme.*

Ravza-i Mutahhara: *Hz. Peygamber'in Medine'deki mescidinde, kabri ile minberi arasındaki "tertemiz bahçe" anlamına gelen bölüm.*

resul: *Allah (cc) tarafından seçilip kendisine vahiy gönderilen, peygamberliğin özelliklerini taşıyan, Allah'ın (cc) kendisine bildirdiği emir ve yasakları, gönderildiği milletin dili ile onlara ulaştırmakla görevli peygamber.*

rıza: *Hoşnut ve memnun olma durumu, hoşnutluk, memnunluk.*

riayet: *Saygı, sayma, gözetme, saklama, muhafaza etme.*

riba: *1. Fazlalık, artma, çoğalma, nema, faiz. 2. Hizmet ve emek karşılığı olmaksızın paranın kullanılmasına karşılık olarak elde edilen dinen uygun görülmeyen kazanç.*

risalet: *1. Peygamberlik, nebilik, elçilik, nübüvvet. 2. Allah'ın (cc) gönderdiği vahiyleri, emir ve yasakları alıp insanlara dinin gerçeklerini duyurma; söz, tutum ve davranışlarıyla açıklama makamı olan peygamberlik.*

rivayet: *1. Nakletme, nakil, haber verme, haber, anlatma. 2. Hz. Peygamber'in söz, onay ve eylemlerinin yazılı veya sözlü olarak sonraki nesillere metin ve senetleriyle aktarılması.*

rüşvet: *Yaptırılmak istenen bir işte yasa dışı kolaylık ve çabukluk sağlanması için bir kimseye mal veya para olarak sağlanan çıkar.*

S-Ş

sadakayıcariye: *Bir kimsenin, ölümünden sonra da kendisine sevap kazandıran ve başkalarına faydası devam eden vakıf, çeşme, yol vb. kalıcı hayır eseri.*

sadakat: *1. Dostluk, bağlılık, güven duyma, vefalı olma, sözünde durma, doğruyu söyleme. 2. Sevdiği birisini yalnızca Allah'ın (cc) rızası için sevme, maddi bir çıkar gözetmeme, sevdiği kişiye karşı içtenlikle davranma ve kendisine iyilikte bulunan kimsenin iyiliğini hiçbir zaman unutmama.*

sahabe: *1. Arkadaşlar. 2. Hz. Peygamber zamanında yaşamış, Müslüman olarak Hz. Peygamber'i çok kısa bir süre olsa da görmüş, onun sohbetinde bulunmuş ve yine Müslüman olarak ölmüş kimseler, sahabi kelimesinin çoğulu.*

sahabi: *1. Arkadaş, dost, veli. 2. Hz. Peygamber zamanında yaşamış, Müslüman olarak Hz. Peygamber'i çok kısa bir süre olsa da görmüş, onun sohbetinde bulunmuş ve yine Müslüman olarak ölmüş kimse.*

salat: *Dua, tazim, rahmet.*

salih: *Dinin emrettiği hususlara uygun davranan, iyi amel sahibi, günah işlemekten kaçınan.*

saltanat: *1. Bir ülkede hükümdarın, padişahın, sultanın egemen olması. 2. Bolluk ve zenginlik, gösterişli yaşayış. 3. Birinin bir işte, bir yerde bulunan kimseler üzerindeki egemenliği.*

sanat: *Duygu, tasavvur ve fikirleri etkili bir biçimde ve göze gönle hitap edecek şekilde söz, yazı, resim, heykel vb. ile ifade etme hususundaki yetenek.*

sancak: *Bir devletin, bir askerî birliğin şeref ve gururunu temsil eden, üzerinde çeşitli şekiller ve işlenmiş yazılar bulunan bayrak.*

sebat: *Kararından ve sözünden dönmeme, bir iş veya davranışta azim ve kararlılık gösterme.*

seda: *1. Ses, avaz. 2. Yankı, aksiseda.*

sefer: *1. Yolculuk, seyahat. 2. Savaş için yapılan yolculuk, savaşa gidiş ve yapılan savaş.*

sekinet: *1. Telaşsızlık, sakinlik. 2. İç huzuru ve gönül rahatlığı.*

sema: *1. Göğün görünen yüzeyi, gökyüzü. 2. Uzay, feza, gök. 3. Kur'an-ı Kerim'de fizik ve fizik ötesi boyutuyla gök için kullanılan bir kelime.*

servet: *Varlık, zenginlik, mal mülk.*

sıddık: *1. Hiçbir zaman yalan söylemeyen ve yerine getiremeyeceği sözü vermeyen, sözünde duran, çok dürüst. 2. Hakkı ve gerçeği tereddütsüz kabullenen, gerçeklere içtenlikle inanan.*

sosyal: *Toplumsal, toplumla ilgili.*

stoklamak: *Fiyatlar yükselince satıp kâr etmek amacıyla bir maldan fazla miktarda biriktirmek, depolamak.*

strateji: *Bir hedefe ulaşmak için önceden yapılan plan ve buna uygun hareket, tutulan yol.*

stratejik: *1. Önemli. 2. Orduların devlet ve millet için siyasi, iktisadi ve manevi bakımdan en uygun sonucu verecek şekilde barışta ve savaşta sevk ve idare edilmesi ilmi ve sanatı.*

suffe: *Mescid-i Nebevi'nin bitişiğinde sahabilerin Kur'an-ı Kerim ve din öğrenimi görmesi ve bazı yoksul sahabilerin barınması için yapılan yer.*

süvari: *1. Ata binmiş kimse, atlı. 2. Atlı asker.*

şehadet: *1. Tanıklık, şahitlik, bir şeyin doğruluğuna inanma. 2. Allah (cc) yolunda veya O'nun korunmasını emrettiği kutsal değerler olan din, vatan, namus, mal ve can güvenliği için mücadele ederken ölmek, şehitlik.*

şerif: *Şerefli, kutsal, mübarek.*

şifahane: *Hastaların tedavi edildiği yer, hastane.*

şirk: *1. Denklik, ortaklık, ortak olma, eş koşma. 2. Allah'a (cc) inanmakla birlikte başka varlıkları da ilah kabul etme. 3. Zatında, sıfatlarında, fiillerinde, yaratma ve emretme konularında Allah'a (cc) başka bir varlığı denk görme.*

T-U-Ü

tabiat: *İnsan dışındaki canlı ve cansız varlıkların hepsi, doğa.*

tahkik: *Yazma bir metnin, mevcut tek nüshasına veya nüshalarına dayanarak müellifin kaleminden çıkmış hâline ulaşmaya çalışılması ve neşre hazır hâle getirilmesi.*

tahsil: *İlim öğrenmek için okuma, öğrenim.*

takva: *1. Bilinçli davranma; uyanıklık, dikkatli olma, sakınma, korunma, korkma, endişelenme, kaygılanma. 2. Allah'ı (cc) görüyormuşçasına bir bilinç içerisinde farzları, vacipleri hakkıyla yerine getirme; Allah'ın (cc) hoşnutluğunu kazanmak amacıyla nafileleri çokça yapma; sünnete uyma.*

takviye: *1. Sağlamlaştırma, kuvvetlendirme, pekiştirme. 2. Yardımcı kuvvet, destek.*

tasdik: *Doğru ve yerinde bularak kabul etme, onaylama, tasvip etme.*

tefekkür: *1. Düşünme, derin düşünme, fikir yürütme, kavramaya çalışma. 2. Allah'ın (cc) ayetleri, yarattığı tüm varlıklar ve O'nun tarafından meydana getirilen olaylar üzerinde düşünme; ibret alma, yaratan ile yaratılanlar arasında ilgi kurma, Allah'ın (cc) yaratıcı olduğunu kavramaya gayret etme.*

tefsir: *1. Kur'an-ı Kerim ayetlerinin anlamlarını açıklamaya, hükümlerini ve bu hükümlerin dayandığı gerekçeleri açığa çıkarmaya ve ayetleri belirli bir yöntem çerçevesinde yorumlamaya yarayan ilim dalı. 2. Ayetlerin ve surelerin inişini, indiriliş sebeplerini, Mekki ve Medeni olarak düzenlenmesini, tek bir olaya mı yoksa genel olaylara mı işaret ettiğini, ayetlerdeki kapalılıkları, söz sanatlarını ve cümle yapılarını bilmeye yarayan ilim dalı.*

telbiye: *1. İtaat etme, emre koşma, çağrıya karşılık verme, emri yerine getirme. 2. Hac ve umre için ihrama giren kişinin "Buyur Allah'ım! Her zaman emrindeyim Allah'ım! Buyur Allah'ım! Senin asla hiçbir ortağın yoktur. Emrindeyim her zaman Allah'ım! Bütün hamt ve şükür sanadır Allah'ım! Ve bütün nimetler sendendir, tüm var olanların sahibi sensin. Senin asla hiçbir ortağın yoktur!" anlamına gelen "Lebbeyk Allahümme lebbeyk. Lebbeyk, la şerike leke lebbeyk. İnne'l-hamde ve'n-ni'mete leke ve'l-mülk. La şerike leke" biçiminde söylediği dua.*

tembih: *Bir şeyin belli biçimde ve yolda yapılmasını söyleme, bunu üsteleyerek hatırlatma, uyarı, uyarma.*

tespih: *1. Allah'ı (cc) zatında, sıfatlarında, fiillerinde ve isimlerinde her türlü eksiklikten uzak tutma. 2. Allah'ı (cc) yüceliğine layık olmayan kusur ve eksikliklerden, yanlış nitelendirmelerden gerek inanç gerekse söz ve kalp ile tenzih etme, uzak tutma, arındırma.*

tevazu: *1. Alçak gönüllü olma, kibirlenmeme, yumuşak huylu ve mütevazı olma. 2. Gösterişsiz olma. 3. Allah'ın (cc) emirlerine gönülden ve içtenlikle bağlı olma hâli.*

tevhit: *1. Birleme, bir şeyin bir olduğuna karar verme, tek kılma. 2. Allah'ı (cc) zatında, sıfatlarında ve fiillerinde birleme, tek ve eşsiz olduğuna inanma, O'na hiçbir şeyi şirk koşmadan ibadeti yalnızca Allah (cc) için yapma.*

teyit: *1. Sağlamlaştırma, kuvvetlendirme. 2. Doğru olduğunu ortaya koyma, doğrulama.*

umre: *Hac mevsiminin dışında, ihramlı olarak Kâbe'yi tavaf edip Safa ile Merve arasında say yaptıktan sonra tıraş olmak suretiyle ihramdan çıkarak yapılan ibadet; Kâbe ziyareti.*

ümmet: *Bir peygamberin tebliğ ettiği dine inanan veya o dine muhatap olanların meydana getirdiği topluluk.*

ümmi: *1. Okuyup yazması olmayan, okuma yazma bilmeyen. 2. "Bilgisi okuma yazmaya dayanmayan, bütün bildiklerini vahiy yoluyla Allah'tan (cc) alan." anlamında Hz. Muhammed'in (sav) sıfatı.*

üslup: *Anlatma, oluş, deyiş veya yapış biçimi, tarz.*

V-Y-Z

vaat: *1. Söz verme, üstüne alma, taahhüt etme. 2. Bir husus için verilen söz. 3. İlahi emirlere uyan bir kimseyi cennetle müjdeleme.*

vacip: *1. Yapılması gerekli, zorunlu olan. 2. Dince yükümlü sayılan insanların yerine getirmesi zorunlu olan işler.*

vahiy: *1. Gizli konuşma, fısıldama, ilham etme, ima ve işaret etme, ortaya çıkarma. 2. Peygamberler aracılığıyla insanlara, hayatın hangi ilkelere göre yönlendirilmesi ve nelere uyup nelerden sakınılması gerektiğini bildiren ilahi bilgi, bu bilginin gönderiliş tarzı. 3. Hz. Muhammed'e (sav) bildirilen ve Kur'an-ı Kerim'de bir araya getirilen ilahi bilgiler, ayetler.*

vahiy kâtibi: *Hz. Peygamber'e vahyedilen ayet ve sureleri yazan sahabi.*

vakıf: *1. Bir malın mülkiyeti, vakfeden kişide kalmak üzere yararlanma hakkını insanların hizmetine sunma. 2. Dinin kullanılmasına onay verdiği taşınan veya taşınmayan bir maldan yararlanma hakkını, Allah'ın (cc) rızası için toplumun kullanımına verip bu malı satmayı veya bir başka şahsa mülkiyetini devretmeyi yasaklama, engelleme.*

vâris: *1. Kendisine miras düşen kimse, mirasçı. 2. Kendisinden önce olan şeylerden nasip alan kimse.*

vasıf: *1. Nitelik, sıfat, özellik. 2. Kişilerin ve nesnelerin ayırıcı özellikleri.*

vebal: *Günah doğuracak ve insanın ahirette ceza görmesine sebep olacak ağır sorumluluk.*

vekil: *1. Birinin, işini görmesi için kendi yerine bıraktığı veya yetki verdiği kimse. 2. Bir görevde, asıl görevlinin yerine bakan kimse.*

vesile: *1. Sebep. 2. Fırsat, elverişli durum.*

vicdan: *İnsanda iyiyi kötüyü ayırt eden, iyilikten huzur, kötülükten azap duymasına yol açan, davranışları hakkında adil bir yargıya iten duygu.*

yalın: *Gösterişsiz, süssüz, sade.*

zanaat: *İnsanların maddi ihtiyaçlarını karşılamak üzere yapılan, el ustalığı, hüner ve tecrübe gerektiren iş.*

zarif: *Çekicilik, biçim, görünüş, durum, konuşma ve davranışlarıyla hoşa giden, beğenilen.*

zekât: *1. Temizlenme, temizleme, arınma. 2. Çoğalma, bereketlenme, gelişme, büyüme. 3. Dinen zengin olan Müslümanların dinî bir görev olarak her yıl mallarının ve paralarının belli bir miktarını ibadet niyetiyle, fakirler başta olmak üzere Kur'an-ı Kerim'in belirlemiş olduğu yerlere vermeleri.*

zilhicce: *Kamerî ayların, zilkade ile muharrem arasında kalan ve onuncu günü Kurban Bayramı olan on ikincisi.*

zorba: *Gücüne güvenerek hükmü altında bulunanlara söz hakkı ve davranış özgürlüğü tanımayan, despot.*

KAYNAKÇA

Bu kaynakçada İSNAD atıf sistemi kullanılmıştır.

- Abdürrezzak, Ebu Bekr Abdürrezzak bin Hemmam Abdürrezzak es-Sanani. *el-Musannef.* Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1995.
- Ahmed bin Hanbel, Ebu Abdillah Ahmed bin Muhammed bin Hanbel eş-Şeybani. *el-Müsned.* nşr. Ebu Hacir Muhammed Said Besyuni. Beyrut: y.y., 1405/1985
- Akalın, Şükrü Halûk vd. *Türkçe Sözlük.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 11. Basım, 2011.
- Algül, Hüseyin. "Ebû Eyyûb el-Ensârî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 10/123-125. İstanbul: TDV Yayınları, 1994
- Algül, Hüseyin "Gazve". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 13/488. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Algül, Hüseyin. "Muâhât". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 30/306-307. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- Algül, Hüseyin. "Mus'ab b. Umeyr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 31/226. Ankara: TDV Yayınları, 2012.
- Atar, Fahrettin. "Şehid". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 38/428. Ankara: TDV Yayınları, 2012.
- Belazuri, Ebu'l-Abbas Ahmed bin Yahya bin Cabir. *Ensabü'l-Eşraf.* Daru'l-Fikr, 1996.
- Beyhaki, Ahmed bin Hüseyin. *es-Sünenü'l-Kübra,* nşr. Ebu Abdillah Abdusselam. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 2004.
- Bozkurt, Nebi - Küçükaşçı, Mustafa Sabri. "Mescid-i Harâm". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 29/273-277. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- Bozkurt, Nebi - Küçükaşçı, Mustafa Sabri. "Mescid-i Nebevî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 29/281-290. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- Buhari, Ebu Abdillah Muhammed bin İsmail. *el-Camiü's-Sahih.* nşr. Muhammed Züheyr bin Nasr. 8 Cilt. b.y.: Daru Tavki'n-Necat, 2. Basım, 1422/2001.
- Cerrahoğlu, İsmail. "Abdullah b. Mes'ûd". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 1/115. Ankara: TDV Yayınları, 2012.
- Çağrıcı, Mustafa. "Da'vet". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 9/16. Ankara: TDV Yayınları, 2012.
- Çağrıcı, Mustafa. "Emir bi'l-Ma'rûf Nehiy ani'l-Münker". 11/138-141. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Çağrıcı, Mustafa. "Îsâr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 22/490. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Çağrıcı, Mustafa. "Kardeşlik". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 24/485. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Çağrıcı, Mustafa. "Kul Hakkı". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 26/350-351. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Darimi, Ebu Muhammed Abdullah, *Sünen,* Kahire, Beyrut: 1987.
- *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Kavramları Yazım Kılavuzu.* Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. Ankara: 2023.
- Ebu Davud, Süleyman bin el-Eşas es-Sicistani. *es-Sünen.* thk. Şuayb Arnaud-Muhammed Kâmil Karabilali. 7 Cilt. Beyrut: Daru Risale-i Âlemiyye, 1430/2009.
- Efendioğlu, Mehmet. "Sahâbe". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 35/494. Ankara: TDV Yayınları, 2012.
- Erul, Bünyamin. "Zeyd b. Sâbit". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 44/321-322. Ankara: TDV Yayınları, 2012.

- Fayda, Mustafa. "Âişe". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 2/204. Ankara: TDV Yayınları, 2012.
- Fayda, Mustafa. "Câhiliye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 7/17. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
- Fayda, Mustafa. "Hulefâ-yi Râşidîn". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 18/330. Ankara: TDV Yayınları, 2012.
- Fayda, Mustafa. "Muhammed". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 30/406-421. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Fığlalı, Ethem Ruhi. "Ali". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 2/372-374. Ankara: TDV Yayınları, 2012.
- Hamidullah, Muhammed. *İslam Peygamberi.* Ankara: Beyan Yayınları, 2004.
- Hakim, Ebu Abdullah Muhammed bin Abdullah en-Nisaburi. *el-Müstedrek ale's-Sahihayn.* thk. Hamdi ed-Demirdaş Muhammed. Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye, 2000.
- İbni Hişam, Ebu Muhammed Abdülmelik el-Himyeri. *es-Siretü'n-Nebeviyye.* thk. Muhammed Muhyiddin Abdülhamid, Beyrut: Dârü'l-fikr, 1356/1934.
- İbni İshak, Muhammed. *Hz. Peygamber'in Hayatı ve Gazveleri.* 1. Baskı. İstanbul: İlk Harf Yayınevi, 2013.
- İbni Mace, Ebu Abdillah Muhammed el-Kazvini. *es-Sünen.* nşr. M. Fuad Abdülbaki. 2 Cilt. Kahire: Daru İhyail-Kütübi'l-Arabiyye, 1431/2010.
- İbni Sad, Ebu Muhammed Abdullah bin Müslim. *et-Tabakatü'l-Kübra.* Mektebetü'l-Hanci. C 1-11. Kahire: 2001.
- İmam Malik, Ebu Abdillah Malik bin Enes. *el-Muvatta.* nşr. Muhammed Fuad Abdülbaki. 1 Cilt. Beyrut: Daru İhyai't-Türasi'l-Arabiyye, 1433/2012.
- Kandemir, M. Yaşar. "Ali". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 2/375. Ankara: TDV Yayınları, 2012.
- Karaman, Fikret vd. *Dinî Kavramlar Sözlüğü.* Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015.
- Karaman, Hayrettin. "Fıkıh". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 13/1-14. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Kaya, Remzi. "Ehl-i kitap". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 10/516. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.
- Kısakürek, Necip Fazıl. *Çile.* İstanbul: Büyük Doğu Yayınları, 1999.
- *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir.* çev. Hayrettin Karaman vd. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2017.
- *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali.* çev. Halil Altuntaş - Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Basım, 2009.
- *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali.* çev. Hayrettin Karaman vd. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009.
- Kuzgun, Şaban. "Hanîf". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 16/33. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim bin el-Haccac. *Sahihu Müslim.* nşr. Muhammed Fuad Abdülbaki, 5 Cilt. Beyrut: Ofset - Daru İhyai't-Türasi'l-Arabî, 1374-75/1955-56.
- Nesai, Ebu Abdirrahman Ahmed bin Şuayb bin Ali. *es-Sünen.* nşr. Abdülfettah Ebu Gudde. 8 Cilt. Halep: Mektebetü'l-Matbuat el-İslamiyye, 1406/1986.
- Numanoğlu, Cengiz. *Şuur.* İstanbul: Sahhaflar Kitap Sarayı, 2011.
- *Ortaöğretim Temel Dinî Bilgiler (İslam-1-2) Dersi Öğretim Programı.* Ankara: MEB Yayınları, 2018.
- Öğüt, Salim. "Hacerülesved". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 14/433. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Önkal, Ahmet. "Ca'fer b. Ebû Tâlib". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 6/549. Ankara: TDV Yayınları, 2012.
- Önkal, Ahmet. "Hicret". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 17/458. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

- Özafşar, Mehmet Emin ve vd. (ed.). *Hadislerle İslam.* 1. Baskı. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014.
- Özdemir, Serdar. "Seriyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 36/565. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Özel, Ahmet. "Cihad". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 7/527. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
- Özkan, Mustafa. "Medine Vesikası". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* Ek-2/213. Ankara: TDV Yayınları, 2019.
- Serinsu, Ahmet Nedim (ed.). *Dinî Terimler Sözlüğü (İmam-Hatip ve Anadolu İmam-Hatip Lisesi Öğrencileri İçin).* Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2009.
- Taberani. Ebü'l-Kasım Süleyman bin Ahmed. *el-Mucemu'l-Kebir.* thk. Hamdi bin Abdülmecid es-Silefi, XX Cilt, Musul: Mektebetü'l-Ulum ve'l-Hikem, 1983.
- *Temel İslam Ansiklopedisi.* "Dünya". İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslami Araştırmalar Merkezi Yayınları, Aralık 2021.
- Tirmizi, Ebu İsa Muhammed bin İsa. *es-Sünen.* thk. Ahmed Muhammed Şakir. 5 Cilt. Mısır: Matbaatü Mustafa el-Babi el-Halebi, 1395/1975.
- Topaloğlu, Bekir. "Âhiret". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 1/543. Ankara: TDV Yayınları, 2012.
- Türcan, Talip. "Şûra". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 39/230-235. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Uludağ, Süleyman. "Takvâ". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 39/484. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Vakidi, Ebu Abdullah Muhammed bin Ömer bin Vakıd el-Eslemi. *el-Meğazi.* Âlemü'l-Kütüb. Beyrut: 1968.
- *Yazım Kılavuzu.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. 27. Baskı, 2012.

ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI CEVAP ANAHTARI

GÖRSEL VE GENEL AĞ KAYNAKÇASI

25°D
30°D
35°D
40°D
45°D
50°D
40°K
35°K
ROMANYA
Bükreş
UKRAYNA
RUSYA FEDERASYONU
HAZAR DENİZİ
Sofya
BULGARİSTAN
KARADENİZ
GÜRCİSTAN
Tiflis
YUNANİSTAN
Edirne
Kırklareli
Tekirdağ
İstanbul
MARMARA DENİZİ
Gökçeada
Bozcaada
Çanakkale
Bursa
Yalova
Kocaeli
Sakarya
Düzce
Bolu
Bilecik
Balıkesir
EGE DENİZİ
Atina
Manisa
İzmir
Aydın
Denizli
Muğla
Kütahya
Uşak
Afyonkarahisar
Eskişehir
Isparta
Burdur
Antalya
Konya
Ankara
Çankırı
Karabük
Bartın
Zonguldak
Kastamonu
Sinop
Çorum
Amasya
Tokat
Samsun
Ordu
Giresun
Trabzon
Rize
Artvin
ACARA Ö.C.
Ardahan
Kars
ERMENİSTAN
AZERBAYCAN
Erivan
Gümüşhane
Bayburt
Erzincan
Sivas
Yozgat
Kırıkkale
Kırşehir
Aksaray
Niğde
Nevşehir
Kayseri
Karaman
Mersin
Adana
Osmaniye
Hatay
Kahramanmaraş
Gaziantep
Şanlıurfa
Kilis
Adıyaman
Malatya
Elâzığ
Tunceli
Bingöl
Muş
Bitlis
Van
Erzurum
Ağrı
Iğdır
NAHÇIVAN Ö.C. (AZERBAYCAN)
Diyarbakır
Batman
Siirt
Şırnak
Hakkâri
Mardin
İRAN
SURİYE
IRAK
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
Erenköy
Lefkoşa
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ
LÜBNAN
Beyrut
Şam
Bağdat
AKDENİZ
LİBYA
MISIR
FİLİSTİN
Batı Şeria
Tel Aviv
Doğu Kudüs
FİLİSTİN
Gazze Şeridi
İSRAİL
Kura N.
Aras N.
Çoruh N.
Kızılırmak N.
Yeşilırmak N.
Sakarya N.
Meriç N.
Gediz N.
Büyük Menderes N.
Küçük Menderes N.
Fırat N.
Dicle N.
Seyhan N.
Ceyhan N.
Göksu N.
Tuz Gölü
Van Gölü
Urumiye Gölü
Savaş K.
TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI
BAŞKENT
Ankara
İL MERKEZİ
Elâzığ
GÖL
ÜLKE SINIRI
ÖZERK BÖLGE SINIRI
AKARSU
0 50 100 200 300 400
km
Harita Genel Müdürlüğü tarafından üretilmiştir.

TÜRK DÜNYASI HARİTASI
Bağımsız Türk Devletleri
Türk Cumhuriyetleri, Türk Bölgeleri
Türk Toplulukları
0 250 500 1.000 1.500 2.000 km
TÜRK CUMHURİYETLERİ, TÜRK BÖLGELERİ
1 GAGAVUZ YERİ
2 KARAÇAY-ÇERKESYA
3 KABARDİN-BALKARYA C.
4 DAĞISTAN C.
5 ÇUVAŞİSTAN C.
6 TATARİSTAN C.
7 BAŞKURT C.
8 KARAKALPAKİSTAN C.
9 ALTAY C.
10 HAKASYA C.
TÜRK TOPLULUKLARI
a Avrupa'daki Türkler
b Kosova Türkleri
c Yunanistan Türkleri
ç Bulgaristan Türkleri
d Romanya Türkleri
e Suriye Türkmenleri
f Irak Türkmenleri
g İran Türkleri
h Afganistan Türkmenleri
ı Pakistan Türkmenleri
i Hindistan Türkmenleri
j Çin H. C. Türkleri
k Moğolistan Türkleri
l Rusya Federasyonu Türkleri
ÜLKE KISALTMALARI
ARNAVUTLUK ARN
BELÇİKA BEL
BOSNA - HERSEK BH
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ GKRY
HIRVATİSTAN HRV
İSVİÇRE İSV
KARADAĞ KRD
KOSOVA KSV
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ KKTC
KUZEY MAKEDONYA KMKD
LİHTENŞTAYN LİH
SIRBİSTAN SRB
TÜRKİYE
KAZAKİSTAN
RUSYA FEDERASYONU
SAHA (YAKUT) C.
TUVA C.
MOĞOLİSTAN
ÇİN HALK CUMHURİYETİ
SİNCAN UYGUR ÖZERK BÖLGESİ
ÖZBEKİSTAN
TÜRKMENİSTAN
KIRGIZISTAN
TACİKİSTAN
AZERBAYCAN
GÜRCİSTAN
UKRAYNA
BULGARİSTAN
YUNANİSTAN
ROMANYA
SURİYE
IRAK
İRAN
AFGANİSTAN
PAKİSTAN
HİNDİSTAN
SUUDİ ARABİSTAN
MISIR
LİBYA
CEZAYİR
FAS
TUNUS
ÇİN HALK CUMHURİYETİ
Akdeniz
Karadeniz
Kızıldeniz
Hazar Denizi
Umman Denizi
Yemen Denizi
Norveç Denizi
Barents Denizi
Kara Denizi
Ohotsk Denizi
Bering Denizi